

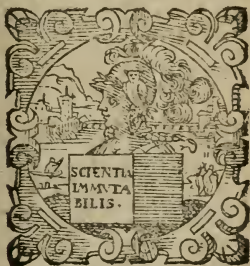
Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

REIPUBLICÆ

CHRISTIA-
NOPOLITANÆ
DESCRIP TIO,

PSALM. LXXXIII.

*Præstat dies unus in DEI atrijs quàm alibi mil-
le: malum in DEI mei domo ad lumen esse quàm
in impiorum tabernaculis habitare. Nam
Sol & propugnaculum Iehova DEVS; Iehova
gratiam, gloriamq; confert ijs, qui se gerunt
innocentes, eis bona non denegans.*

ARGENTORATI,

Sumptibus hæredum LAZARI ZETZNERI,

ANNO M. DC. XIX.

S. I. C.

VIR REVERENDE, ET
DIGNISSIME DN. JO-
ANNES ARNDTI,
&c.

Pater in Christo colende,

ÆC nova Civitas no-
stra Te agnoscit, &
respicit, nam cum
ex magnâ illâ Hie-
rosolymâ, quam ingenti Spiritu,
invitis sophistis extruxisti, mi-
nuta colonia deducta sit, non
potest non omnia ad Te referre,
& pro institutis, Legibusq; gra-
tias agere, simul etiam orare, ut,
quæ supplenda, emendandâve
ei sint pro benevolentia com-
municare non dedigneris. Sic

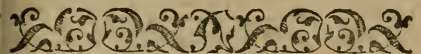
DEUS honoratissimo senio tuo
concedat, ut Pietatis, probitatis
& Eruditionis ex Tua informa-
tione observantes quàm pluri-
mos videas! Vale, in Christo re-
verende Pater, & tui observan-
tem Deo commendare perge.
1. Januar. Aj. 1619.

R. D. T.

Observantissimus,

Joh: Valentinus Andreæ

SAL-

SALVE, LECTOR

Christiane.

Uo video hominũ genera in Republica; unum eorum, qui res omnes, quibus vel praesunt, vel subsunt, non tam probant, quàm admirantur, & tuentur mordicus; alterum, qui res humanas ita quidem tolerant, ut tamen meliores subinde desiderare, & moderatis emendationibus parere, minùs dubitent. Sed, ut hi modestiã suã, & ratione nihil faciliè turbant, imò, quoad usq; fieri potest, cedunt, silent, & patiuntur: ita illi animi impotentiã, & cæco furore, quoscunq; vel mutire animadvertunt, aggrediuntur, exagitant, & haud rarò invitiſsimos in

conflictum pertrahunt. Specimē hujus evidentissimū Antichristus præbuit, qui cum nefandis oneribus Ecclesiam Christi deprimeret, mirari aliquis possit, fuisse, qui rei turpitudinem tulerint, ne dum approbarent. Verū utrumq; tantā feditate admissum factumq; est, ut, cum aliqui enormium tantum flagitiorum correctionem temperatissimè expeterent, diris devoti, imperio proscripti, & quibuscunq; maledictionibus dilaniati fuerint, donec, rei indignitate animis hominum irritatis, luci reddende, pellendisq; tenebris impetus adhibitus sit. Quæ verò hujus rei causa sit, cum rationi plurimum repugnet, non satis in evidenti posita est. Sive enim ambitio sit, quæ à nemine reprehendi se patitur; sive avaritia, quæ inter humanos errores feneratur; sive stupor animi, qui boni malive

malive optionem, & distinctionem non capit; siue rerum absurdissimarum assuefactio, quæ omnem deformitatem elevat, nihil satis est ad tantam temeritatem, qua evidentissima Veritati, & exoptatissimo bono nosmet opponimus. Itaque multi non iniquè arbitrantur, hanc caliginem malorum mentibus à Deo immitti, ne modestiæ bonorum obtemperent, cui modico satis fieri posset, & tolerabili, ut iniquitatis suæ impudentissimæ convicti, ac, quibus porrò cedatur, indigni habiti ad majora adigantur, & auctoritatem suam jam detectâ larvâ apud populum perdant. Ita invictus ille heros, D. Lutherus noster emerfit: cum preces ipsius, & lacrimæ exaudiri nollent, minas spirare cepit ex DEI Verbo; cum nihil proficeret subjectione, cepit assurgere; cum obsidionem diu

tulisset, cepit Hadriani molem fortiter impugnare, eo successu, ut no-
Jubilemus, illi ringantur. Hac no-
strâ etate, nescio an non actiore petatur. Eluxit nobis purior Religio, indeq; politia administratio formata, & literarum nitor redditus: possemus omnino triumphare tot de victis hostibus, superstitione, dissolutione & barbarie; sed nos clandestina Diaboli insidia affligunt, ut minus solidum sit gaudium, nomenq; sine re ut plurimum relinquatur. Nam cum ad Christum nostrum, cujus nomen ferimus & provitemur, formata nostra omnia esse debebant, pessimâ nostrâ indulgentiâ fit, ut à Mundanis nihil Christiani differant. Sive enim Ecclesias, sive Aulas, sive Academias intueamur, nusquam absunt illa ambitionis, avaritiæ, gula, libidinis, invidiæ, otij, & alia vitia imperantia, à qui-

quibus vehementer abhorret Christus; sed quibus nos delectamur maximè. Unde Voluptas Satanæ colligi-
er facillè potest, qui ubi bona nobis
allidissimè eripuit, in exuvijs &
orticibus gloriari non invitatus sinit;
nostra simplicitas animadverti, qui,
lum religiosi, politi, & eruditi audi-
mus, qualibet rei umbrâ acquiesci-
mus. Non fallit tamen impostor ille
mnes, eos minimè, quibus superna
ux inest; unde permulti, ferventissi-
ni spiritus Viri jam ante nos incla-
narunt, & facturi id porro sunt stu-
diosissimè; è quibus D. Jo. Gerhar-
dum, D. Jo: Arndt, & D. Mart:
Mollerum è multis nominare libet,
quia de me optimè meriti, integerr-
mos Theologos, quamvis hunc in Eu-
charistia Misterio trepidantem. Qui,
cùm viderent omnia disputationibus
perstrepere, ut Christi Spiritus exau-

diri vix posset, voluerunt per intervalla silentium impetrare, quod pietati impenderetur, & à disputandi fervore respirare sineret; atq; ita eruditioni integritatē combinare, quarum utraq; alteri splendorem adderet. Id modestissimè quæsitum, intemperanter exceptum est. Cùm Ecclesiarum Antistites nullam Simoniam, Politie nullam improbitatem, Academia nullam imperitiam agnoscerent, & devotionis, probitatis ac literaturæ moniti per duellionis accusarentur. Si credimus retorsionibus, tota Ecclesia fenestrata est, cui involare licet, ubilibet, & intra aveolos susurrare: Respublica forum, ubi vitia emere & vendere concessum; Academia labyrinthus, ubi oberrare lusus est atq; artificium: quicquid in hac prodigitur, quæstus est. Prodierrunt defensores, qui prodi voluerunt

runt: boni bonos juravissent, nunc mali malitiæ publicum testimonium detestantur. Nam, ut peccet Mundus, dissimulari id mavult, quàm laudari. Excanduerunt Sacrificuli, non probari vocationis securitatem, imò nullitatem, concionum negligentiam, terrenum cultum, quod tamen vetant Theologi. Infremuerunt orbis pinguiculi, non laudari juris severitatem, morum licentiam, opum cumulos, eternitatis despectum, quod tamen Politia ipsa prohibet. Deblaterarunt literarum institores pro artium ignorantia, linguarum indigentia, graduum vilitate, sumtuum voragine, eruditione equidem invitissima. atq; ita Hypocrisis Religionis, Tyrannis Politie, Sophistica literaturæ patrociniū, volēte ita & imperāte ignorantia, in se susceperunt & violē-

ter usurparunt, multis quidem & diversis judicijs, sed DE Iathletis, si-
ve bonæ causæ servientibus, imper-
territis. Nam ut maximè de aliqui-
bus longè æquiora, & doctiora, in pri-
mis verò moderatiora sperassent &
expectassent, quos Reipublicæ optima
conscientia, & magnis meritis adesse
opinio erat; tamen qui semel Mun-
dum penitiùs intropexit, nihil
aquè intolerabile impostoribus, quàm
Veritatem, & integritatem esse, li-
quidò animadvertit, quorum tan-
tum est odium, ut iræ impotentia sui
obliti, abjectis larvis, in crustationi-
bus, & in volucris, nudi prosiliant,
& iniquitatis omne misterium pro-
dant. Quà n turpiter enim ventris
in media Ecclesia servitium, morum
in medio foro dissolutio, ingenij in
medialiterarum palestra, corruptela
indig, tituli sine re, prodigalitasq; si-
ne fine.

ne sine excusentur, imò elogijs ornentur, & exponantur, non sine horrore cordati intuentur. Quæ etiam ratio est, quòd, de quibus minimè spes erat, citius Veritati cedant, citius pareant, cum errorum convicti, apud illos reconditos nil, nisi infamem impudentiam, & sordidam dicacitatem reperiunt, quibus se exculpate frustra conantur. Itaque pro ingenuitate sua reprehensiones audiunt, ferunt, & delicta sua, siue mentis tenebras, Satane dolos, consuetudinum impetus, credulitatem & hujusmodi compedes suos fatentur, & emendatos cupiunt. Hujus rei, post illa Theologorum seria, Fraternitatis cujusdam, mea opinione ludibrium, conspicuum edidit testimonium: quod, cum primum pro curiosorum gustu, res insolitas, & maximas polliceretur, eas scilicet, quas optare solent

homines, adjecit etiam de rerum corruptarum emendatione præclaram spem, & Christi imitationem superaddidit. Hujus rei Famam quæ hominum commotio secuta sit, qui ingeniorum conflictus, quæ impostorum & tenebrionum inquietudo & gesticulatio, dicere super vacuum est. Id nos nunc unum volumus, fuisse in hoc panico terrore, qui vetera sua, etiam obsoleta & vitiata, omnino retenta & defensa cum tumultu voluerint; fuisse, qui dedere arces opinionum, & accusato jugo servitutis gravissimo, ad libertatem aspirare contenderint; & ut proprius ad rem nostram accedamus, fuisse, qui ob Christianæ Vitæ inculcationem, hereseos, & fanaticæ sectæ inculparint; fuisse etiam, qui hoc maximè fuerint & toto corde amplexi. Qui, dum inter se certant, & officinas occupant, multis ea

tis ea intuendi, ac judicandi otium
permiserant. Cujus nos quidem hunc
habemus fructum, ut observasse no-
bis videamur mundum, nec rerum
suarum tam esse certum, quàm velit
videri, nec opinionum adeò tenacem,
ut flecti non possit, nec, quod rei ca-
put eît, à Christo omnes esse ita alie-
nos, ut regulas suas, si quis offerat,
admittere, atq; Vitam exinde for-
mare omnem nemo velit. Soleo au-
tem laudare Viri pietate, mori-
bus & ingenio nobilissimi judi-
cium, qui cùm suspensos videret, ac
ut plurimum elusos ab illa Famâ a-
nimos: Quin nos, si bona hæc vi-
dentur, tentamus aliquid, non
expectamus illos? respondit, nihil
impedire arbitratus, si Christum i-
mitari velimus, emendare mores no-
stros, id ex Evangelio addiscamus,
& laudabili devotorum exemplo,
con-

conemur. Nec enim hanc injuriam Christo, ejusq^{ue} Verbo fecerimus, ut potius ab aliqua Societate (sit amē ulia est) eaq^{ue} caliginosa, nec nisi ja-ctantia sua omniscia, sed etiam cōsutili clypeo, & ineptijs multis fœdata, Vitæ beatæ tramitem, quàm ab ipsa via, veritate, & Vita impetrare, emulariq^{ue} malimus, cuius præcepta tam sunt in evidenti & perfacili posita, ut maximè trices & ambagibus nobis opus sit si ea velimus evitata. Nam si nos conscientia urget, ut de religionis securitate, de Vitæ impuritate, & literarum ludibrijs habeamus, quod conqueramur, quid prohibet, quò minus in nobis saltem, si alij nolint, evellamus vitiosa, plantemus virtutes, & Christo nostro propiùs iungamur, quem à rebus nostris remotissimum metuimus, Nihil certè, nisi illa iudiciorum hu-
mano-

nanorum fuga, quæ nos, dum nostris
& vulgæ vivendi consuetudini
servare vult, ac ad beneplacitum ho-
minum retinere, nec nobis, nec Chri-
sto permittit, non minus tamen paulò
post per hujus ætatis lubrica præcipi-
at, ut fidem dedisse mundo, denegas-
se Christo, seriùs, quàm par est, inge-
miscamus & doleamus. Ut omnino
hec animi resolutio optima & fortis-
sima dicenda sit, quæ audito DEI
Verbo, & intromisso, nihil homines,
aut ullam societatem vel consensum
respicit; sed quæ Divino mandato, &
humanâ jam Conscientia consistunt,
sub S. Spiritus directione animosè
aggreditur, & iniquiora judicia non
magis invitus fert, quàm ranarum
strepitus; cùm omnino constet paucis-
simos audere pietati, probitati, & in-
genio palàm obloqui, sed per ambages
priùs aliquid confingere, nugari, mē-
tiri.

tiri, quod allatrare postea liceat. in
fanaticus primum audies, seditiosus
& in literas injurius, dein culpabilis,
& Chimææ vulnera, vel Andromædæ
batarum conflictus intueberis, quæ
una cōscientia tranquillus consideras
maximam inde Voluptatem capies
Hujus securitatis Christianæ exem-
plum coram vides, optime lector,
Rempublicam hanc novam, quæ
Christianopolitanam appellata
libuit. nam cum alij omnino reprehendi
di nolint, nec id facere ego velim, ut
bem mihi ipse construxi, ubi Dictator
turam exerceam, quam si corpusculum
meum dicas, non abs re divina
veris. Verum ut passim leges bonæ
consuetudines licentiosæ sunt; ita me
tuo, de meis civibus etiam suspiceris
Quicquid id sit, non laudare meo
institui, sed describere; quibus vivere
jubeamur statutis, aperire, & com-
muni.

communicare. Non potui varijs de rebus
magis ingenuè, magis liberè tecum
colloqui, non potui me magis nudum
tibi prodere, non potui iudicium tuum
provocare audentius. Si ve id probes,
si ve improbes, laudabo te, si parican-
dore respondeas; si cum animi morbo
nihil mihi, quàm te ferre & negligere,
facilius. Si Civitatem nostram
ambias, non negabitur; si renuas, non
obtrudetur. Cives mei nec sua prodi-
gunt, nec tua appetunt: accipient au-
tem, quæ dederis; dabunt, quæ petie-
ris. Leges nostræ non cogunt, nec exo-
rant: suadent autem, & prostant cū
Verbo Dei, nec Satanas cedunt; sine
eo quem vis bonum admonitorem ad-
mittant. Structura artis nihil habet
facilitatis non nihil. Diximus non o-
mnia, plura autem fortasse, quàm
mali ferant; pauciora, quàm bonis
offerimus, quoties communicata vo-
lent

lent. Tandem ludicrum est, quod
Thoma Moro, viro illustri, non in-
probatum; in me, quia minus serium
minus ingeniosum, facilius negligere
dum. Amicis meis scripsi, cum quibus
ludere licet; magnificis illis scri-
bere nec auderem, si vellem; nec pos-
sem, si auderem; nec vellem, si per-
mitterent. Tanta mea observantia
est, tanta imperitiæ conscientia, con-
scientiæ confessio! Legant tamen, qui
volent, & id meminerint, inter ami-
cos & benevolos multa tolerari, quæ
malevolorum examen non sustine-
ant. Quod si de Veritate narratio-
nis quis addubitet, is iudicium disse-
rat, donec omnes navigationum &
peregrinationum recitationes proben-
tur. Id verò præ reliquis tutissimum
erit, si, dum Cælum finit, nec terra
impedit, & mare tranquillum est, i-
tineris auspice Christo, socijs Vitæ pro-
bioris

ris avidis, navem, cui cancer insi-
 e, conscendas, & felici cursu ipsam
 ristianopolim adeas, resq; ibi o-
 nes sub DEI timore accuratissime
 explores. Ita Vale, mi Christiane
 lector, & ad Viam Cæli
 accingere.

INDEX CA- PITUM.

- O**ccasio Itineris, & Naufragium.
 Appulsus ad Irsulam Capharsalama
 Christianopoleos Origo.
 Examen Peregrini primum, ab externâ
 Professione & Moribus.
 Examen secundum, à Corporis constitu-
 tione.
 Examen tertium, ab Ingenij culturâ
 Descriptio Urbis.
 De Agricultura & Pecuaria.
 De Molendinis & Pistrinis.
 De Macello & Penore.
 De Metallicis & Mineralibus,
 De Aedibus.

INDEX CAPITUM.

13. De Mechanicis.
14. De Publicis Præcibus.
15. De Victu.
16. De Laboribus.
17. De Vacatione.
18. De Præmissis.
19. De Pænis.
20. De Nobilitate.
21. De Præfectis.
22. De Publicis Operibus.
23. De Domicilijs.
24. De Suppellectile.
25. De Lumine nocturno.
26. De Collegio.
27. De Triumphiratu.
28. De Religione.
29. De Politia.
30. De Theologo.
31. De Conscientia.
32. De Diacono.
33. De Iudice.
34. De Ratione.
35. De Modo.
36. De Erudito.
37. De Veritate.
38. De Lingua.
39. De Bibliotheca.
40. De Armamentario.
41. De Fastis.
42. De Typographia.
43. De Aerario.
44. De Laboratorio.

INDEX CAPITUM.

15. De Pharmaceutica.
16. De Anatomia.
17. De Theatro Ppyfico.
18. De Pictoria.
19. De Iustrumentis Mathematicis.
20. De Theatro Mathematico.
21. De Auditorijs.
22. De Præceptoribus.
23. De Discipulis.
24. De Institutionis formâ.
25. De I. Auditorio Grammatico.
26. De Rhetorica.
27. De Varijs Linguis.
28. De II. Auditorio Dialectico.
29. De Metaphysica.
30. De Theosophia.
31. De III. Auditorio Arithmetico.
32. De Geometria.
33. De Numeris Mysticis.
34. De IV. Auditorio Musico.
35. De Iustrumentis Musicis.
36. De Choro.
37. De V. Auditorio Astronomico.
38. De Astrolgia.
39. De Cælo Christianorum.
40. De VI. Auditorio Physico.
41. De Historia.
42. De Ecclesia Historiâ.
43. De VII. Auditorio Ethico.
44. De Politra.
45. De Pauerie Christianâ.
46. De VIII. Auditorio Theologico.

INDEX CAPITUM.

77. De Praxi Theologicâ.
78. De Prophetijs.
79. De Medicina.
80. De Iurisprudentia.
81. De Inventutis Receptaculis.
82. De Templo.
83. De Vocatione.
84. De Concionibus,
85. De Sacra Psalmodiâ.
86. De Sacramentis.
87. De Absolutione & Excommunicatione.
88. De Matrimonio.
89. De Mulieribus.
90. De Puerperio.
91. De Viduitate.
92. De Senaculo.
93. De Senatoribus.
94. De Hortis.
95. De Aqua.
96. De Senibus.
97. De Advenis & Pauperibus.
98. De Aegrotis.
99. De Morte.
100. De Sepulturâ.

DE REPUB. CHRI- STIANOPOLITANA

CAPUT I.

Occasio itineris, & naufragium.

DUM peregrinus has ter-
ras oberro, multa per Ty-
rannidis, Sophisticæ &
Hypocriseos regna per-
pessus, nondum reperto,
quem anxie quærebam, homine, vi-
um est, Academicum mare, quantum-
vis per sepe infestum mihi, iterum ten-
tare. Unde conscensâ phantasiæ nave,
cum multis aliis vulgatos portus lin-
quo, & vitam corpusque mille curiosi-
tatis periculis expono. Exiguam tem-
poris nobis favebat, cum invidiæ & ca-
lumniarum adversi turbines Mare Æ-
thiopicū contra nos irritabant, & tran-
quillitatis omnis desperationem indu-

xerant. Obnitebatur naucleri & rem
 gum industria, luctabatur nostra viver
 di pertinacia, navis ipsa scopulis resiste
 bat, prævalente tamen semper Mari
 sævitie: Tandem cùm omninò succun
 bendum esset, necessitate potius, quàm
 animi fortitudine mori parati, admitti
 mus lethum, & dissolutâ nave mergi
 mur, alij fluctibus absorpti, alij per im
 mania spatia disjecti, alij, quibus natar
 dialiqua peritia, aut ex tabulis subsidi
 erat, ad diversas insulas Mari in sperfa
 delati, paucissimi mortem distulimus
 ego certè sine socio ad minutissimur
 quendam veluti cespitem tandem ap
 puli.

2. *Appulsus ad Insulam Caphar
 salama.*

OMnia hîc placebant, præterqu
 ego mihi. Insula autem, utu
 exigua apparebat, omnibus
 tamen abundabat, nec ullum vesti
 gium sine fruge, & hominum usu
 conspiciebatur. Situm ejus, quem pau
 lò post reperi, non inuidebo. Est ea in
 orbe

rbe Antartico, poli 10. gr. depressi,
 lequinoctij grad. 20. sub tauri puncto
 2. circiter, Nam ad scrupula nunquam
 espondebo. Figura triquetra est, cujus
 d 30. mille passuum ambitus. Cereali
 z pascuo agro læta, fluminibus & fon-
 tibus irrigua, silvis & vineis decora, a-
 nimalibus plena, terræ velut totius
 reviarium. Credas hîc cœlum terræ
 upsisse, & perenni pace cohabitare.
 Sic dum interulam meam, quæ una
 vestium supererat, ad Solem quasi re-
 natum sicco, intervenit insulam ali-
 quis ex terræ speculatoribus, qui de
 sorte meâ blandissimè percontatus,
 ùm infelicitati condoleret, confidere
 ussit, & ad urbem se comitari, ubi soli-
 ta in peregrinos, & exules benignitate
 reficeret, ac me compellans: Te bea-
 tum, inquit, cui quovis truculentissime
 naufragio huc eijci contigit! Ad quod
 nihil aliud respondi, quàm *DEO gratia!*
Deo gloria!

3. *Christianopoleos Origo.*

M Ira interim Urbis appropin-
 quantis facies & splendor a-
 B a

nimum meum percellebat: nec enim terra reliqua simile huic quid aut compar continet. Itaque ad conductorem meum conversus Quæ felicitas sedem hîc, inquam, fixit? Tum ille: Quæ in hoc Mundo plærumque, inquit, infelix esse solet. Nam cum Mundus contra bonos sæviret, & finibus suis excedere juberet, Religio exul, ascitis sibi, quos fidissimos habebat, socijs Mari transnavigato, post aliquam indagationem, hanc sibi tandem terram elegit, ubi suos exponeret, postea urbem, quam Christianopolim vocamus, extruxit, & Veritatis bonitatisque domicilium vel, si mavis, propugnaculum esse voluit. Hujus nostræ reipub. liberalitatem omnibus indigentibus obviam experieris. Sin perlustrare etiam Urbem, sed oculis modestis, lingua circumcisâ, moribusque castis luceat, non id tibi equidem denegabitur, sed per singulas partes patebit Cui ego: O beatam, inquam, horam, quâ post tot infamia spectacula anxie & laboriosè inspecta, aliquid verè elegans & concinnum

innunum intueri dabitur! Non ego lavacra omnia, non novaculae non scobas subterfugio, ut lotus, rufus purgatusque ad limpidas Viri, bonique sedes admittar. Nam qui mei errores ambagesque in auspiciata fuerint, jam dudum multis innotuit: Videam aliquando, & videam veriora, meliora, certiora, stabiliora, atque omnino talia, qualia Mundus promittit, nunquam verò & auspiam exhibet!

4. *Examen peregrini primum, ab
externa professione & moribus.*

IAM portæ Orientali accesseramus. cum me comes sistit ejus diei vigilijs præfecto. Is comiter acceptum interrogat, quid mihi velim. Plurima, inquam ego, nam terrâ marique ejectum vides. Quoniam verò hic velut in ipsum Deum incidi, quidni largiter petam, quod omni meâ Vitâ mihi defuit? Arrisit præfectus: & ut hæc Insula nihil importum habet, benignè monuit, ne ex ijs essem, quos civium cont-

munitas apud se non ferret, sed ad su-
 remitteret, mendicantibus, circulatori-
 bus, histrionibusve, quibus otium
 arrideat; curiosis, qui in insolitis scru-
 pulentur; fanaticis, quibus nulla certa
 pietas; ciniflonibus qui chymiam ma-
 cularent; impostoribus, qui se Rosea
 Crucis Fratres mentirentur, & simili-
 bus alijs literarum, humanitatisque
 verrucis, quibus nunquam hujus Ur-
 bis inspectio benè cessisset. Hic, cum
 me intimæ consciëntiæ testimonio pur-
 gassem, & pluribus verbis consensum
 veritati, obsequium bonitati obstrin-
 xissem: Nihil ergò impedit, quò minus
 non nostris, quod minimum est, sed
 nobis perfruaris. Ita manum inijcit, &
 in proximum vigilum sive excubito-
 rum domicilium introductum, cibo
 potuque sapidissimo reficit.

5. *Examen secundum, à corporis
 constitutione.*

NOvis indè vestibis indutus,
 haud sumtuosis, sed parabili-
 bus, cæterum in corporis usum
 aptissi-

aptissimis, ministris commendat, qui
 ne secundo examinatori adducant. Is
 id perscrutandos hominis intimos re-
 cessus quasi natus videbatur. Salutem
 precatus est perhumaniter, & amicis
 percontationibus variis me exercuit,
 interim totius corporis & oris linea-
 menta acutissimè cōtemplatus. Patriā,
 ætatem, vitæ genus, aliud velut agens
 explorabat, arridens potius, quàm vul-
 tum contrahens. Tum mutatis aliquot
 officiosis sermonibus, Venisti hospes,
 inquit, Deo indubiè conducente, ut
 experireris, sítne semper malè agere, &
 barbarorum more vivere necesse. Cu-
 ius tibi hodie quod omnibus ingenuis
 debemus, fidem faciemus, idq; eò ma-
 gis libenter, quòd nec Naturā, nec Cœ-
 lum habeas adversum, sed utriusque
 beneficio liberale domicilium possi-
 deas. Quod si etiam te Deus regat, ut
 humanitatis legibus sis exinde velut
 exemptus, nihil dubitamus, te jam no-
 strum esse ac fore æternum. Inter lo-
 quendum, quod animadvertisse mihi
 visus sum, animi tranquillitatem, fron-

tis pudorem, linguæ ligamenta, oculorum quietem, corporis obsequium notabat, tanto equidem artificio, ut cogitationes scrutari posse creditus mihi sit tanta affabilitate, ut reticere nihil potuerim, tanta veneratione, ut me omnia ei debere agnoverim. Ita mente meâ undique evacuatâ, cum in literas tandem incidisset, Veniam mihi dabis, amice, inquit, qui illiteratè tecum sum sermocinatus: sed benè spera: nec enim tibi in nostro hoc loco deerunt, qui literas redoleant. Simulque negotium dat ministro, qui me ad tertium examinatore comitetur. Ita salutem cum dextera communicat, & confidere jubet. At ego, Hem si hæc illiterata sunt, quid fiet? tacitus cogito.

6. *Examen tertium, ab ingenij cultura.*

VEntum ad hunc ubi esset, non minus, quàm antè, humanitatis adfuit; Hinc enim, quod semel dictum volo. fastus omnis & supercilium exultat. At ego, cùm hunc audirem,

rem, nunquam magis eribui. Hîc opus mihi erat cum Socrate, sed diversissimo sensu, nihil scire; quàm doluit, me dixisse literatū! Volebat ex me, sed blandissimis verbis scire, quid didicissem mihi imperare, fratri servire, Mūdo rebellare, Morti consentire, Spiritui obsequi, quid in Cœli terræque contemplatione, Naturæ perscrutatione, artiū instrumentis, linguarum nomenclatore, omnium rerum harmoniâ saperem, quid cum Ecclesiæ societate, Scripturæ compendio, cœli patriâ, Spiritus scholâ, Christi fraternitate, Dei familiâ haberem commercij? Obstupui ego, cūm audivi, è tōt homini liberaliter concessis, me minimo minus quid accepisse. Itaque, quod unum poteram, ad ingenuam confessionem conversus, hæc omnia, inquam, Vir Maximè, nescio, nec docentem habui unquam, sed id sanctè tibi confirmo, intra me persæpe & agitasse, & appetisse, & aggredi fuisse ausum. Tum ille quasi exultans: Noster es, inquit, qui candidissimam tabulam adfers, vel ab ipso Mari ablutam. Super-

est, ut Deum exoremus, is sacro sancto calamo uo tibi inscribat, quæ sapientiæ & bonitati ejus salutaria tibi videbuntur. Ac jam quidem Urbem nostram per singulas partes intueberis. Postea reversus, quid nos velis amplius ex te, quo sumus parato & officioso animo, audiemus. Ita tres mihi adjungit, Beeram, Eram, & Neariam, homines vel ipso aspectu bonos, qui circumquaque me conducerent.

7. Descriptio urbis.

SI Urbis faciem vobis ante omnia descripsero, nihil pecavero. Figura quadrata est, cujus singulorum latus 700. pedum, quatuor propugnaculis, & vallo satis munita. Orbis plagas rectissimè respicit: accedunt ad robur octo tures fortissimæ, per Urbem distributæ, præter sedecim minores alias non contemnendas, & mediâ propemodum invictam arcem. domiciliorum binæ, vel, si regiminis sedem, & promptuaria Urbis addas, quaternæ series sunt, unica publica platea, forum

augu-

angustissimum unicum. Si dimetiaris
 structuras, videbis ab intima platea
 quarum latitudo 20. pedum, scandere
 per quinarium, numeros, usque ad
 centrum, ubi templum, rotundum, di-
 ametri centenorum pedum. Sin ab æ-
 dibus exeas, interstitium, promptuaria,
 vicus 20. p. singula vallum 25. pe-
 dum continent, ternæ singulis ædibus
 contignationes sunt, ad quas per publi-
 ca podia ascenditur: quod tamen deli-
 neatione facilius patebit. Ex lapide co-
 cto omnia extructa sunt, parietibus ita
 divisa, ne ignis unquam nocere gravi-
 ter possit. Aquæ tam salientis, quàm
 profluentis maxima copia, Naturâ &
 arte suppeditata. Una rerum undique
 facies, nec luxuriosa, nec sordida, & re-
 spirationi, transpirationique accom-
 modata. Cives hîc vivunt 400. circi-
 ter, summâ religione, summâ pace, de
 quibus propè singulis aliquid nobis di-
 cendum erit. Extra muros fossa est, 50.
 p. lata, piscibus, ne quid pacato tempo-
 re nihil agat, plena. Pomerium feras
 continet, non in voluptatem, sed usum.

Urbs tota in tres partes distincta est, nutritionis, exercitij, & contemplationis. Reliquum rei rusticæ, & fabrini varijs servit. Hæc utcunque annotata in tabella exhibeo. Interim per urbem deambulandum est.

8. De Agricultura & pecuariâ.

IN extimis civitatis, qua ortum respicit, Agriculturæ sedes est, ita in utrumque latus distributa, ut hinc rusticæ, illinc pecuariæ res contineantur. quicquid enim frumenti, leguminum olerumque res publica ex Insula impetrare potest: quicquid jumentorum, armentorum, gregum opus habet, quatuordecim structuris asservantur, ita fabrefactis, ut res simul & homines custodiant. nam quia tribus, ut dixi, contignationibus ædes ascendunt, opinione amplius capiunt. Si quid hinc sordium est, per ostiola ad turres angulares perforata, effertur ad muri crepidinem, donec è re sit agris aut compis inferre. His ædibus transversa est turris major 30. pedes lata, 45. longa, quæ
& rusti-

& rusticas hæc & oppositas civiles ædes connectit, simulque interjacens terræ spatium includit, sub quo ingressus in Urbem fornicatus patet latior, ac angustiores ad ædes januæ. hæc utrinque portis obfirmari potest, ut oppidū quia per ædium parietes nullus egressus denuo claudat. Huic aula ad turris capedinem superni structa est, undiq; fenestata, ubi, quovis leges volunt, convenirent illius lateris cives, & sacris, civilibusque operarentur. Supra eam Uriel habitat agriculturæ, terræ excolendæ, animaliumque curandarum peritissimus, quem duo Kapreel, & sine turribus præfecti audiunt, & labore, cum fieri potest, sublevant. Hic sanè rusticitas abest, & revocata Patriarcharum agricultura, tantò felicior, quantò Deo propinquior, & simplicitatis observantior.

9. *De Molendinis & pistrinis.*

B In his reipub. promptuarijs ad alteras plagas annexa sunt, quæ meridiem, septena molendina.

& todidem pistrina : qua Septentrio-
nem, septem macella, & tot penon-
Utraque latera secant turres majore
ad prioris planè exemplum, claudun-
itidem illis minoribus præsimiles tur-
res. Molendina non tantum frumen-
tum conterunt, quam superiore conti-
gnatione asservāt. Sed & quicquid ro-
tationis beneficio absque igne peragi-
tur, hîc fit, quod, quia ingenio hic lo-
cus, varium est, & ad spectatorum vo-
luptatem atque admirationem excogi-
tatum, Hic etiam papyrus conficitur,
& arbores in asseres secantur, & arma
poliuntur. In pistrinis omnis, qui Insu-
lam nutrit, panis coquitur, omnis fari-
na custoditur. Sed & torcularia inter-
mixta sunt, & subtus cellarum cavita-
tes vino recipiendo effossæ. Hic sapo-
ris gustusque promi & condi sunt, qui-
bus impe. at Neria, intermediam tur-
rim inhabitans duobus utrinquè turri-
cularum præfectis Simea & Gadiel ad-
jutus, ea combinatione, ut duobus qua-
drumviris unus præfectus pareat. Hic
mirari satis non possis, quàm tempe-
rantia omnia, etiam haud maxima co-

ia sufficient. Nam cum nemo tota In-
ula satur non sit, tamen quòd ebrietas
& crapula absunt, sive Dei benedictio-
ne, sive Naturæ liberalitate semper est,
quod abundet. De victus distributione
post dicam, nunc id unum addendum,
omnia mundè & cum donorum Dei
reverentia fieri. Homines laboribus
addicti non feros, sed per humanos, cu-
todia præfici non gulones, sed tempe-
rantissimos, non olidos, sed lautos. At-
que rem omnibus profuturam sic ad-
ministrari, ut publicâ, sed decenti vo-
luptate ijs populus perfruatur.

10. De Macello & penore.

IAm septentrionalis plaga, quæ ma-
tationi, & rei pecuariæ quatuor-
decim alijs ædificijs destinata est, ni-
hil & illa beluinum habet. Viditamen
non nihil efferari homines sanguinis
pollutione & carniū, pinguedinis,
corij & similium tractatione. Hic etiam
culinæ visuntur, assationibus, elixari-
onibus, & purgationibus animalium
debitæ, sed quæ delicias & Apitiana
nulla.

nulla norunt. Adsunt etiam vestium
 linteorum lavandorum officinae: quoniam
 niam candoris maxima hinc laus est. P
 nus aliquot cameris distinctum, buty
 rum, sebum, arvinam, axungiam, cera
 & ejusmodi alia, sed & pisces siccos, re
 centesque, & volatilium species habe
 non pro inquilinis tantum, sed etiam
 advenis mercatoribus. Est enim com
 mercij in ea insula maxima opportuni
 tas: sed cum qua civibus nihil commu
 ne, qui eam curam aliquibus ad id de
 stinatis relinquunt. Atque hinc commu
 tationis vera aequitas apparet, quae non
 lucrum, sed rerum varietatem respicit,
 ut ex omni terra suum peculiare bene
 ficium intueamur, atque sic inter nos
 communicemus, ut uno in loco velut
 universo globo terreno perfrui videamur.
 Unde simul huius nostri puncti
 cognitio, & Dei distributoris liberali
 tas elucescit, tandemque, quod omnium
 hominum donarium est, singulorum
 redditur. Plura in hanc rem dicere non
 lubet, quoniam plurimis opus est, ac in
 partium recitatione saepius recurret.

Præ-

æ sunt huic parti Thirhena & socij
io Kapzeel, & Zarphat, qui ministro-
um mores laboresque attemperant.

*II. De Metallicis, & minera-
libus.*

SUPEREST Occidentalis plaga, quæ
igni dedita. Nam hîc viluntur ab
alterâ quidem parte septem cffi-
inæ coquendis, cudendis, fundendis,
ormandisque metallis tributæ, cum
operariorum domiciliis alterâ verò sa-
i, vitro, lateribus, fctilibus, sed & o-
nnibus aliis, quæ ignem frequentem
requirunt, perficiendis septem aliæ of-
icinæ assignatæ sunt. H.c certè Natu-
ræ examen visitur, cum, quicquid terra
alvo suâ continet, ad artis leges & in-
strumenta adigitur, hominibus non ju-
mentorum instar ad labores incogni-
tos atactis, sed rerum physicarum accu-
ratâ cognitione jam antè imbutis, ac
exinde inter naturæ viscera delicianti-
bus. Nisi hîc rationes audias, & Macro-
cosmian anatomiam intuearis, nihil di-
xisse

xisse tibi aut monstrasse putant. Tu, nisi
 si experimentis disceptes, & artium in
 commodiora aptioribus organis emē
 des, vilescis. Crede mihi, si Sophistica
 hīc argutari velit, ludibrio foro; usque
 adeò res malunt, quàm verba. Hīc ve
 ram & genuinam Chymiam salutare
 & audire licet, liberalem & industriam
 cū spuria alibi obrepat, & inter tene
 bras imponat. Solet enim illa operari
 inspicere, & varijs indagationibus ad
 iuvare, tentaminibusq; exercere. Hīc
 ut uno me verbo expediam, Physica
 practica est, cui præ est Sesbazar cum
 adjunctis zarphat, & Gadiel qui non tā
 labores exigere videntur, quàm corpo
 ris humani exercitationem. Nam cū
 apud nos jugi fatigatione atteramur, ibi
 æqui labrato labore & otio vires solidā
 tur, ut nūquā sine alacritate opus acce
 dant. De cætero mihi hæc intuenti per
 petua fuit animi exprobratio, qui tem
 pore invitatus, sumptibus conductus,
 libris adjutus, nihil eorum didicissem,
 quæ scire omnino deceret, & naturæ
 vultum, quæ maximè blandiebatur,
 inexcū-

excusabile socordia neglexissem.

12. *De AEdibus.*

Perlustrato oculis utcunq; humanis primo officinarū, promptuariorumq; septo, per Orientis turrim ingredior, & Urbē ipsam intueor, duplici ædium sese aspicientium serie, quadratam. Platea, quæ interiacet 20. pedum latitudine distincta, sufficientis anē laxitatis, si cogites, nullum hic vehicularum aut equorum usum. Quæ exteriōres ædes 15. p. interiores 25. p. latæ sunt, altæ 33. p. longæ ut plurimum 40. qua plateam respiciunt, deambulacra fornicata sunt, columnis suffulta, 5. p. lata. alta 12. ut pluvium cœlum nihil incommodet. adversis paletibus in secundis tertiisq; contignationibus per podia ambulatio patet, quæ omnia picturis exprimere placuit. Majus urbis latus si turres annumeres. 13. minus 11. ædificia, atque ita in universum 88. habet, quæ si triplicentur, 244. domicilia constituunt. quæ ædium distributio sit, ex sciographia ad oculum patet. Nemo autem

autem miretur, angustiores esse, cum paucissimis tantum hominibus, & suppellectilibus propè nullis debeatur Alij, qui vanitatem, luxum, & consimilem familiam hospitam, & iniquitatis sarcinas congerunt, nunquam satis laxè habitant. Onerant & onerantur, ne quisquam necessitatem, imò commoditatem suam facile aliter metitur, quam intolerabili, & non tollendâ mole, cum divites eos demum, si omne id habeant cuius revera indigent, si nihil eorum admittant, quod abundare possint! Nam quotquot vidi hujus terræ opus, semper famam astantem conspexi, in hoc uno, quod nobis diceretur vacuum, saturitas comparuit.

13. De Mechanicis.

DUm urbem circumeo, facile apparuit, quæ artificum esset distributio. Nam, ut quadrata est, ita quadruplicem materiam tractabat, Metalla, lapides, ligna & quæ ad texturam pertinent: hac differentiâ, ut quæ
artis

is plus haberent & ingenij, ad interiora; quæ facilitatis amplius ad exteriora, & maius quadratum pertinerent. Nā horologiopæi, quàm ferarij alia ratio habebatur, ita Organopæi, quàm scribarij, aut statuarij, quam lapidæ. Hoc item planè novum est, hos artifices opè omnes literatos esse: nam quod ij paucorum, sed tamen, si imperitiæ agnam spectes, nimis multorum hominum esse credunt, id Christianopoli ni singulis deberi argumētantur: cū nec literarum ea sit subtilitas, nec opifiorum ea difficultas, ut unus homo, si tas detur, non utraque capiat. Sunt tamen, qui vel in illam, vel hanc partem inclinent, qui, si artificis magis indulgeant, magistri aliorum constituuntur, ut subinde alios atque alios erudiant. Vidi, quos opifices credidi, ahenarios, tannarios, ferrarios, cultrarios, tornatores, arcularios statuarios, gypfarios fullones, textores, pelliones, futores, ac inter superiores sculptores, horologio-pæos, aurifabros, organopæos, celatores, bractearios, annularios, & consimiles

les non cōtemnendi numeri alios. Cœriarij, sellarij, fabri ferrarij, carpentarii, viectores, cæmentarij, vitrarij, iis in locis sunt. Ubi fabricas competentes jam nominavimus, sartoria & acupicta mulierum sunt. Cæterùm hæc omnia fiunt non semper quòd necessitas exigat, sed cum artificum inter se certamine, ut ingenium humanum habeat, quo se per varias machinas explicet atque illustrationis prærogativa, vel Divinitatis veriùs intra nos superstes scintillula, in quavis objectâ materiâ eluceat. De inspectione & stimulis, de vacationis & occupationis horis paulò post dicemus.

14. De Publicis precibus.

ANtequam progrediar, de pietate publicâ aliquid recitandum est. Singulis diebus ternæ præces fiunt, matutinæ meridianæ & Vespertinæ, ubi grates Deo pro beneficijs aguntur, auxilijsque continuatio, ac Mortis felicitas, solemni formulâ genibus flexis, complicatisque manibus implor-

plorantur. Nemini hic, nisi maximâ
 cufatione, abesse licet. Quotquot pa-
 ntibus adsunt liberi, huc adducun-
 r, ut laudes Dei vel balbutiant. Indè
 cri Verbi lectio auditur, ac cum hym-
 o conventus dimidiæ circiter horæ
 nitur. Si feriata dies sit, quo insigne
 quod opus Dei memoretur, amplius
 quid temporis devotioni impendi-
 ar. Locus datur in majoribus turrium
 alis, suis suis. Nihil hoc instituto
 Christianis dignius. Nam etsi secretas
 reces Deo maximè, ac frequentissimè
 ebemus, tamen hæc Spirituum voto-
 umque consonantia, nescio quid so-
 rori in auribus Dei habet & efficaciam;
 quæ si qui negligunt, nimis fortasse
 onfidentes sunt, At illi, quòd Cælicos
 aliquando conventus expectant, ut o-
 nnia cælesti patriæ in hoc terræ diver-
 sorio accommodant, ita divinis laudi-
 bus magis quàm ulla re aliâ diligenter
 & alacriter occupantur. Felices equi-
 dem ob id & prudentissimi, qui Vitæ
 æternæ victuræ primitias hic antici-
 pant. Illi infelicissimè stultissimi, qui
 mole-

48 DE REPUB. CHRIS-
molestissima mortalitate vitam suam
omnem terminant.

15. De Victu.

Victus omnibus privatus est, se-
ex publico desumptus. Nam
cum vix fieri possit, ut impuri-
tas & strepitus vitetur, ubi convivan-
tium ingens multitudo est, maluerunt
suis domicilijs singuli comedere. Cib-
uti pro anni ratione distributi sunt, ita
pro numero familiarium hebdomada-
tim distribuuntur. Vini tamen in se-
mestre, aut, si res ferat, ulterius fit pro-
visio. Carnes recentes è macello pe-
tunt, quantum assignatur, auferunt:
Pisces, ut & ferinae carnes, ac volucrum
omne genus sua proportionem distri-
buitur, tempore, ætateque observatis.
Quatuor fercula ordinaria sunt, quæ
mulierum industriâ lautè cocta, pijs &
cordatis sermonibus condiuntur. Si
quis convivam velit, licet id, & vel fer-
cula conjungunt, vel, si peregrinus sit,
ex publico, quod deceat, deprecantur.

Huic

huic enim rei culina, quam suprà attulit, servit, ut, quod ultra dimensum honestas exigit, depromatur. Cùm liberi cultiores alibi alantur, plerunq; quatuor, aut quinque aut, quod rarius, sex capitibus familia constat, Patre, Matre, & unâ alterâque prole. Nam servorum & an illarum maxima raritas hic est, nec facilè, nisi in agrotorum, puerperarum & infantum curâ, conspicua. Vir & femina mutuò convenientia officia expleant: quod reliquum est, in publicis officinis peragitur. De puberibus quid dicat, quòd audiemus. Nunc id tantum considerabimus, quo maximo onere laborari possimus, si esculentorum, potulentorumque multiplex difficultas, & saturandi ventris perplexitas, curâve quotidiana, nobis auferatur.

16. De Laboribus.

L Abores, sive, quod malunt audire, manuum exercitia ad præscriptum fiunt, & publicæ tabernæ omnia inferuntur. Unde materiam

quisque artiū magister ex promptuariis
 accipit, quod ad illius septimanæ op-
 rasufficiat. Est enim urbs tota velut
 nica officina, sed diversissimorū arti-
 ciorum. Qui his negocijs præfecti sunt
 per turres Minores ad angulos dispositi
 jã sciunt, quid, quo numero, quave for-
 mâ fieri expediat, ejusque mechanice
 monēt. Si sufficiat pro tabernâ rerū co-
 pia, licet genio indulgere, & inven-
 tionibus ludere. Moneta nemini est
 nec ejus usus aliquis privatus. Habet
 tamen Respub. suum ærarium. Hoc
 maximè cives beati sunt, quòd nemo
 opibus eminere potest, cùm virium
 ingenij potiùs prærogativa sit morum
 & pietatis summa existimatio. Horum
 laboris per paucas habent, nec minime
 laboratur; cùm præter licitum otium
 omnibus turpe sit. Alibi cùm decem
 laboriosi vix otiosum unum alant, non
 verò absimile erit, cunctis illis labo-
 rantibus etiam aliquid quietis singulis
 superesse. Quamvis omnino in
 laboribus adsunt, ut benè, non male
 facere corpori palàm appareant. Ut
 servitus abest, nihil tædij in corpori-

imano superest, quod aggravet, aut
 nervet. Et quis ambigat, ubi Deus a-
 irat, quin multiplicata robore & in-
 stria omnia faciliora & exactiora
 it, quàm cùm, in vito Deo ac adver-
 m flante, insanæ structuræ coacer-
 untur.

17. *De Vacatione.*

Non indignum est Christiano-
 politanorum otium, sive, ut
 decentiùs nominem, respira-
 tio, quæ nobis explicetur. Cùm pieta-
 s, reipublicæ & literaturæ requisitis
 um voluptate satis fecere, & artium
 mechanica corpora agitarunt, prout
 ni admittit tempus, majora minora-
 e habent quietis interstitia. Eam, a-
 unt, non tam carni deberi quàm Spi-
 tui, nec animæ minùs, quàm cor-
 oris. Ut ad nos quàm sæpissimè
 edeamus, & terræ pulverem excu-
 amus, maximè opus est: ut genero-
 us resolutiones animo concipiamus, &
 n vitia irruamus, retrocedere opus est.
 It fatigatas animæ facultates resusci-

temus, & aciem mentis acuamus, & cotem sæpe standam, vel sedendum est. Itaque non ineptiarum ludicra, & divagationum strepitus, ab hoc Philosophico otio expectabis, sed mentem in aliquid intensæ remissionem, ac maxime rerum ad æternitatis curam pertinentium reminiscenciam, ne quæ præter Deum nobis quicquam charius superiusque reddatur. Unde his hominibus maxima solet esse civium tranquillitas, plerisque aut sacro Numini, aut proximo sub cruce laboranti vacantibus, vel certè Christianis colloquijs se mutuo erudiantibus. At terreni heu alter, qui laborant mundo, & feriantur Satanæ! qui fatigant Spiritum, & relaxant carnem! qui occupantur in luto, & quiescunt in fæcore! neque unquam minus secum sunt, quam cum suis. Quid igitur Deum intra nos loquentem audirent, quid mascula Virtutis facinora tentarent, quid novos ingenfæctus, & rariora inventa parturirent, cum inter alienos & nostros strepitu obsurdescant simul & obrigescant?

18. *De Præmijs.*

Am expectatis, opinor, quid juvet, esse in hac urbe moribus compositi, ingenio præcellenti, cum præmij nihil audiat. Sed sanè objectionem cilè solvit Christianopolitanus, cui id est gloriæ & lucri est, placere Deo. Non defunt tamen S. Spiritus incitamenta: quippe amicorum Dei exempla anti apud hos cives fiunt, tam creberuntè extoluntur, & juventutis animis per varios modos imprimuntur, ut generosissima mens quæque imitationis ardeat. Præterea recti conscientiae suavitas, ingenij tenebras eluctatæ simplicitudo, imperij in affectus majestas, & supra cuncta cælorum ineffabile contubernium, longè profundius, animam defæcatam occupant, quàm ut facile metuendum sit felicitatis terrenæ repudium. Si quid etiam ad rem apud Christianum facit, aliis præesse, hîc non nisi virtutis prærogativa est, eo ordine, ut devotionis in Deum maximum pretium, exinde temporum

54 DE REPUB. CHRI-
morum, pòst ingenij subacti, demum
roboris humani sit, & quò quisq; De
voluntati propinquior, eò regèdis alii
aptior credatur. Quod quia Mundus
invertit, & bonæ-mentis dictamine
subaudito, ad vanitatis fistulas aures ar-
rigit, tum impurissimum quenque a-
nimæ corporique præficit: mirum non
est, nescire, quid velit pariter & nolit
ac cæcos ductores, lucem tamen pro-
mittentes, ad tenebrarum barathralo-
gè cæciorem subsequi.

19. De Pœnis.

DE pœnis itidem dicere possemus,
nullum ibi esse earum usum, ubi
Dei est sanctuarium, & electa civitas,
unde libertas Christiana ne præcepta
quidem, ne dū minas fert, sed in Chri-
stum suum liberè fertur. Sed omnino
fatendum est, nuspiam humanam car-
nem satis expelli. Unde si quid assidua
monita, ac, si opus sit, serias objurgatio-
nes effugiat, retro pellendum est du-
rioribus flagellis, ad quam rem idonea
reme-

remedia non uniusmodi, sed diversis
 ingeniis adaptanda in parato sunt. Cer-
 è si carni pinguedinē subtrahas si titil-
 ationi fustes substituas, multum im-
 nutaveris. Hæc artium ars est, cavere,
 ne peccare in proclivi sit: uti econtra
 iniquissimum, sævire in eos, quorum
 uinis lapides objeceris. Id autem ma-
 ximè observât iudices Christianæ Ur-
 bis, ut, quæ Deum directè impetunt,
 gravius puniantur: quæ homines, le-
 vius: quæ externa, levissimè: secus quàm
 Mundus facit, qui triobolarem furem
 blasphemum, aut adulterum nullâ compa-
 ratione acerbius castigat. Illi ut semper
 sanguinis fundendi parci sunt, ita in
 sanguinaria supplicia non libenter cō-
 sentiunt: Mundus fraterni etiam & in-
 noxi sanguinis prodigus, inter ludi-
 cra, quæcunque mortis species prima
 in buccam venit, eam eijcit, uno hoc
 effugio securus, quod non gladium i-
 pse, restis, aut rotam, vel ignem sed per
 ministrum adhibeat. Bella me Christe
 Reipub. ratio, facere fures ex dissolutis,
 adulteros ex intemperantibus, homici-

das ex divagantibus, veneficas ex meretricibus, ut habeas, quorum sanguine Deo ultori lites: Cum longè humanius sit, prima vitiorum rudimenta & radices evellere, quàm adultos caules refecare. Nam perdere hominem, cuiusvis est; corrigere, non, nisi optimi.

20. *De Nobilitate.*

Nulla est in hac Republicâ, vel dignitatis successio, vel sanguinis absque virtute æstimatio. Quamvis enim, qui benè merentur maximi fiât, & monumentis ormentur, hæc præ reliquis liberorum gratia est; ut domestici exempli frequentius admoneantur, virtutūq; hæreditas inculcetur. Quòd si hanc possederint, in parentum laudatam memoriam facilè rebus admoventur, sic tamen, ne libera electio novæ virtuti iniquior sit. Nam qui Deo agente, qui virtutum omnium primus motor est, emergunt, vel Dei reverentiâ honorandi, & curandis rebus adhibendi sunt. Sed & id palàm est; Divina dona-

donaria hinc oriri, illinc occidere: ut
 pateat, non humanum esse, excellere,
 nec tamen paucorum hominum, sed
 Cœlicæ distributionis. Quid alij hîc
 peccent non opus est referre, qui ex
 generis prærogativâ peccandi licentiâ,
 & corruptionis fomites tam frequen-
 ter excolunt, ut Heroum proles non
 degener, admirationi sit: nempe ut pa-
 rentes per laboris arduos colles ad vir-
 tutis sublimem arcem ascenderunt: ita
 liberi per voluptatum labyrinthos ad
 vitiorum profundas voragines delabū-
 tur, qui si retrospicerēt, vel in res mor-
 talium circumspicerent, nunquam cer-
 tē committerent, ut, quod apud Deum
 hominesque commendare eos potuif-
 set, voluptatum illicio, & assentatorum
 perditione in præsentissimum corpo-
 ris animæque præcipitium verteretur.

21. *De Præfectis.*

HÆc media civitas ab Octovi-
 ris regitur, quorum singuli sin-
 gulas turres maiores inhabitât. Iis sub-

sunt octo alij præfecti, per minores
turriculos distributi. Omnium non
herilis animus est, sed paternus; neque
concreditorū major trepidatio, quàm
reverentia. Nam quodcunque alios
jubent, id simul peragunt; nec magis
voce, quàm exemplo præeunt. nihil
hac imitatione facilius, nihil sequelâ li-
berius; ubi nemo corrigit, nisi qui in-
corrigitibilis: nemo docet, nisi doctus, &
ipsa regula præcipit, Qui primus in
Mūdum violentiam introduxit, & de-
dignationem, nihil divini habuit. Deus
suos adit, & aditur: Deus auditur & au-
dit: tantum abest, ut nobis eiusdem luti-
fictilibus mutua adoratio & conculca-
tio licita sit, nedum decora. Cùm ad
Deum omnia *Reipub. Christianæ* refe-
rantur, nihil opus est *arcanis*, aut *status*
rationibus, quibus Satan in regno suo
delectatur. Omnia in propatulo sunt:
scilicet timere D E U M, diligere proxi-
mum: quod, ut Divinæ Legis, ita huma-
næ societatis Summarium est. Quid er-
gò respondebunt, qui religionem, ju-
stitiam & humanam conversationem
omnem

omnem in mera vincula, compedes, & carceres convertunt, & caperatâ fronte, habitu venenato, linguâ lubricâ, pectore clauso, manibus aduncis non hominibus præesse, sed bestiis imperare volunt, & his gryphis tota volumina opplent. Certè nec Dei lex, nec Christi Evangelium confusionē admittit, nunquam tamen humanum dominium in suis laudat, semper fraternam ordinatâ communionem inculcat: cui quia Ecclesia renunciavit, ditior quidem, & formidabilior facta est, nequaquam sanctior, quæ etiam ne postremâ quidem repurgatione adduci potuit, ut factum & duritiem dedisceret, atque curatoribus suis rationabile imperium persuaderet. Ita laboratur, & in medio Christianismo nec præcapiens, nec parens satis Christianus retinetur.

22. De Publicis Operibus.

Sunt etiam publicæ operæ, quæ omnes cives obligant, velut vigiliarum, speculationum, messis, vindemia-

rum, viarum sternendarum, ædificiorum erigendorum, aquæ deducendæ sed etiam fabricarum adjuvandarum munia, quæ per vices omnibus, pro ætate & sexu imponuntur, nec frequentia, nec diuturna. Nam, ut cunctis officijs aliqui certi & periti rerum admoti sint, tamen cum homines deponuntur, nemo Reipublicæ obsequium & manus detrectat. Nam, quod in ædibus nostris nos sumus, id illi in urbe sua sunt, quam unam domum non immerito credunt. Unde nulla turpitudine est, quibuscumque laboribus publicis non impuris deservire. Hic in tempore, & nullâ molestiâ omnia, etiam in speciem laboriosa perficiuntur, cum multitudinis promptitudo facile maximam molem vel congerat, vel distrahat. Quis verò non credat, cum privilegijs & commoditate universitatis gaudere & perfrui singuli velimus, paucis curam & labores iniquissimè imponi, multis perpetuam torpedinem, & ingluviem permitti? Econtra quis dubitet, unumquemque civem

dece-

ecere suo loco & ordine Rempub.
 on linguâ tantum, sed manu & hu-
 meris juvare? At carnalibus præposte-
 o ordine sordet, terram, aquam, lapi-
 es, ligna, aut ejusmodi contrectare:
 quos, canes, scorta, & similia in deli-
 ijs habere, magnificum est; quod illi
 non insulsè rident, cum in insignibus
 uis non ferocitatis aut pompæ, sed
 humanitatis & laboris instrumenta
 passim depicta ostentant, & vanitatis
 ac brutalitatis confessionem illis ex-
 probrant.

23. *De Domicilijs.*

Æ Des nemini propriæ sunt, o-
 mnes in usum concessæ & assi-
 gnatæ; si id Respublica velit, facilè mu-
 tant. Uno exemplo propè omnes con-
 structæ sunt, nitidæ & à sordibus, quod
 admodum urgent, immunes. Tria
 communioribus conclavia sunt, hy-
 pocaustum, cubile, & culina; & hæc
 duo ut plurimum ligneo pariete divisâ.
 medietas intra turres areolam habet,
 patulâ fenestrâ, ubi ligna, & gravio-

res sarcinae in sublimem per machinam attrahuntur. Una domicilio janua est, quam pater curat, eaque in podium exitur, quo vel per turrem, vel intermediam cochleam ascenditur. Hic schema inspicendum est; neque enim vacat minutiora alia recensere. A tergo singulis aedibus hortuli subjacent, magnam diligentiam & elegantiam culti, quod ad salubritatem & fragrantiam faciant. Tectum publicae rei servit, quod muri scalares igni cohibendo frequenter constructi distinguunt, & incilia undique claudunt. Fenestras duplices habent, Vitreas & ligneas, ita muro immixtas, ut quamlibet depromere, utramque etiam recondere liceat. Cellae privatae, angustae sunt, quod parum sit, quod in iis asservent. Atque ita, quod apud Mundum maximus sumtus, ingentisque molestiae est, hi in per commodam veluti testam contraxerunt, ubi nihil, quod tegere hominem, & reculas suas continere possit, desit. Servantur autem publicis impensis, sed ne quid temere corrumpatur, aut immutetur, in-

spe-

ectorum diligentia providetur. I-
 nis vix unquam nocere potest, aut la-
 is prorumpere. Frigus fornacibus
 ellunt, æstum umbraculis. Infelices
 nè omnes illi, qui, cum æterna sibi hic
 bernacula construxisse credunt, se-
 us intelligunt alijs in alieno laboraf-
 e, interim domi nunquam, ne in cor-
 ore quidem suo fuisse: sed infeliciores
 dhuc, si Christus, dum pauperum tu-
 guriola invisit, illorum inauspicata pa-
 atia prætereat!

24. *De Supellectile.*

H Inc de supellectile facilis conje-
 ctura est, nullam esse, nisi neces-
 sariam ac proinde exigua. Lectuli pro
 familiâ & advenâ boni mundi que sunt,
 & instructi. lintea, mappæ, indusia,
 strophiola pro feminæ munditie lota.
 Mensæ apparatus debitus, culinæ vasa,
 quæ sufficiant. Quid enim numerum
 exigas, ubi nunquam ex publico de-
 esse potest, quod rationabiliter petie-
 ris? Vestes non nisi duæ sunt, labori-
 bus una, altera ferijs conveniens, ac in
 Uni-

Universum omnibus uniusmodi: fo-
 mam sexus distinguit, & ætas: mater
 ex lino & lanâ est, æstate & hyem
 commutata; color albus vel cinereu
 cunctis luxuries factoria nemini. Po-
 cula ex vitro plerunque sunt, ex stanno
 & ære reliqua vasa. De armis & literi
 pòst videbimus. Patet autem, quàm
 hæc omnis supellex, nullam curam
 nisi deterfionem; nullam custodiam,
 nisi simplicissimam; nullas sumtus, ni-
 si minimos exigit, & tamen non mi-
 nùs, quàm divitum huius Mundi acer-
 vi, caveæ, arcæ, & similes carceres satis
 faciant: Si quod instrumentum præter
 quotidiana exigas, officina id suppedi-
 tat. Nam instrumentorum tam publi-
 ca, quàm privata est copia, quia artifi-
 cum integra civitas. Pudeat autem eos,
 qui inertes magnâ turbâ sunt, interim
 varijs vasis, & instrumentis superbire,
 dum nihil rerum, nisi alienis manibus
 oculis, auribus tractant, jisdemque
 inutili solitudine accumulanti, mise-
 ros utique tam operosâ & multiplici
 suffulcimentorum strue, qua dum ele-
 vari

ri grallis è solo & sublimes apparere
 lerat , ad obeundam terram , & sub-
 landum. Cœlum pariter redduntur
 eptissimi.

25. *De Lumine nocturno.*

N Octem. non planè tenebrosam
 patiuntur , sed eam accensis hinc
 de lucernis illuminant ; cuius hic est
 us. ut & securitati Urbis prospiciant,
 & divagationes inutiles arceant , sed &
 vigiliis minùs horridas reddant : quin
 mò Satanæ obscuro regno , & caligi-
 nosis ludibrijs hoc modo adversantur,
 & lucis æterni volunt esse admoniti.
 Quid sibi Antichristus cereorum fre-
 quentiâ voluerit , ipse viderit , nos ab-
 horreamus ab eo instituto , quod homi-
 nis in tenebris versantis trepidationem
 mitigat , & velum , quod caro nostra li-
 centiæ ac dissolutioni libenter obducit,
 extenuat, Nec est, cur sumtum hic æsti-
 memus , cùm in alijs maxima eorum
 frugalitas sit , alibi in rebus propè o-
 mnibus maximus luxus. O si in lucem
 plus impenderetur , non tanta esset no-
 ctis.

ctis ad omne genus malignitatis oportunitas, non tenebrionum ea frequentia! Outinam lychnus cordis nostri crebrius accenderetur, non totie conaremur Dei lucidissimos oculos fallere! nunc dum Mundum tenebrae excusant, & in turpissima quæquæ solvunt, dum, quorum cum pudet, cæcitatem ijs obtendit; quid faciet, cum Sole Christo reverso, caligo omnis dispelletur, apparebitque fæditas ejus: quam tot involucris obtegit? cum cordis libido, oris hypocrisis, manuum furta, & quàm plurima ejus inquinamenta, per noctis umbras tolerata, sibi infamiæ, beatis erunt irrisui?

26. De Collegio.

Nunc tempus, est ut ipsum urbis penetrale adeamus, quod primū civitatis mobile meritò dixeris. Id quadratum est, extra 270. p. intra 190. p. dimensionis, quatuor turribus angularibus conclusum, & transversis totidem alijs sectum, duplici item hortorum serie septum. Quatuor contigatio-

ationes totius structuræ sunt, 12. II.
 1. & 9. pedibus assurgentes, quibus
 tres octo etiamnum pedibus supere-
 minent. Ad forum, quod interius, pe-
 stylium est, 72. Columnis aspectabi-
 li. Hic Religio, justitia & Eruditio se-
 dem suam habent, quorum urbis regi-
 men est, habentque adjunctam inter-
 pretem, Eloquentiam. Nunquam mi-
 li visum est tantum humanæ perfe-
 ctionis, uno in loco collectum; quod
 um fatebimini, cum per species rem
 audiveritis. Mirari tamen libet, quid
 sibi velimus, qui res optimas disjun-
 gunt & dispergunt, quarum combina-
 tio nos beatos, quousque terra finit,
 efficere posset. Sunt, qui religiosi esse
 volunt, & humana omnia abijcere;
 sunt, quibus imperare, etiam irreligio-
 sè, placet. Literæ intermediæ perstre-
 punt, nunc huic, nunc illi faventes, sibi
 tamen applaudentes maximè: Quid
 deniq; lingua faciat, nisi irritet Deum,
 turbet homines, perimat sese? Itaque
 concordia opus foret, quam nemo nisi
 Christianismus dare potest, qui & Deū
 homi-

hominibus conciliat, & homines inter se connectit, ut piè credant, benè agant verè sciant, tandemq; feliciter moriantur, & æternū vivant. Ah uniamur aliquando, ne in omne ævum disuniamur.

27. De Triumviratu.

CUR Aristocratiā, quā Monarchiam maluerint, considerādum est. Nam ut multa sint Monarchiæ cōmoda, hanc tamen dignitatem malunt Christo servatam, & humanæ modestiæ non immeritò diffident. Non fert Christus nimis absolutū legatum, nec homo nimium elevatus libenter Cœlum suspicit, terras respicit. Experimenta in proximo sunt, eò tristiora, quò in tyrannidem & dissolutionem homo proclivior. Hic certè Triumviratus tūtissimus est, qui nisi optimos Reipublicæ & exercitatissimos non admittit, cū per omnes virtutum gradus eò ascendendum sit. Quod suum est, quisq; principum agit, non tamen insciis aliis: de reipublicæ salute omnes consulunt.

Ha-

abent Senatum singulis, sed certis die-
 bus unum conjunctum, ut communi
 consensu de rerum summa decernatur.
 Decet sanè omnes devotos, omnes
 rudentes, omnes scientes esse: sunt ta-
 men certi quidam ad hos ordines, vel
 exactiores, distincti. Cancellarius o-
 mnia patrum decreta eloquitur, dicat,
 vulgat, cujus maxima debet esse dex-
 eritas & fides. Nullæ hîc lites diri-
 nuntur: nec enim tantæ sunt illorum
 controversiæ, quæ non tribunorum ar-
 bitrio cõponi possint: sed potius Chri-
 tianæ Religionis veritas, virtutû cul-
 tura, & ingenij acuendi rationes, tum
 fœderum, belli, negotiationum, stru-
 cturarum & alimonix requisita in de-
 liberationem veniunt, magnâ spiritû,
 modestâ tamen, libertate, & donorum
 Dei collatione. Ita illi res serias serênâ
 mente, dum alij ludicras turbatâ & an-
 xiâ peragunt, evidentissimo vanitatis
 suæ testimonio, qui molestias sibi eru-
 ût, imponunt, aut, si, absint fingunt, ut
 jugi earû tractatione semet torqueant.

28. De Religione.

DUM hæc intueor, potuissem fanaticam aliquam urbem suspicari, cum apud Mundum, quicquid cœlum quærit, hæreticum sit: sed me errore mox duplex tabula, cui Cōfessionis & Professionis summa, aureis literis inscripta erat, liberavit, cujus verba uti à me descripta sunt, hoc habent: *I. Credimus toto corde in DEUM Vnum & trinum, optimum, sapientissimum, maximum, æternum; Patrem, qui Mundum ex nihil creavit, eundemq; servat, movet ac gubernat, Cujus ministri Angeli boni, cui rebellis Satan damnatus, cujus deliciū homo quondam divinitatis imago & mundi princeps, cui invisum peccatum, cujus interpres Scriptura omnis sapientiæ & bonitatis brevium, cujus affectus per Filij traditionem apertissimus & clementissimus. II. Credimus toto corde in Iesum Christum, DEI & Mariæ filium, coæqualem patri, consimilem nobis, Redemptorem, duabus natu-*

turis

ris-personaliter unitum & utrisque
 mmunicantem, Prophetam, Regem,
 Sacerdotem nostrum, cujus lex gra-
 a, cujus sceptrum pacis, cujus crucis est
 crsficiū. III. Credimus per eundem
 vritus regenerationem, peccatiq₂ in-
 uctionem, carnis etiam nostræ cum eo
 r in eo fraternitatem, dignitatisq₃ per
 dami lapsum ablata restitutionem.
 V. Credimus, Vitâ ejus Passione &
 morte justitiæ Dei satisfactum, & mise-
 ricordiam promeritam, eandemq₃ per
 vangelium nobis oblatam, nostræq₃ fi-
 ei donodatam, ac puritati vitæ concre-
 titam, indeq₃ peccati dominium cruci-
 xum, peremptum & sepultum. V. Cre-
 limus inferni regnum, mortisq₃ venenū
 lestructum, & Resurrectionis victoriâ
 securitatem nobis sub Dei curâ redditâ.
 VI. Credimus infinitum & æternum
 Christi imperium, quæ ad dexteram Pa-
 tris Omnipotenter & Omnipræsenter
 Ecclesiæ suæ adest, & tam Verbo Spiri-
 tualiter, quàm carne & sanguine reali-
 ter eam pascit, fovet, & vegetat. VII.
 Cre-

Credimus supremum ejusdem judicium
 quo in omnes homines bonos atq; malos
 summa maiestate pronuntiabit, &
 quum ab iniquo exactissime dyjudicabi-
 VIII. Credimus toto corde in Spiritu
 sanctum, consolatorem & Doctorem nos-
 trum quo sanctificamur, vivificamur
 & ornatur, posteaquam libertate a
 bonum excidimus, quo erudimur super
 naturam, armamur contra naturam
 conciliamur cum natura; quo cale-
 mus, unimur & in linguas dividimur
 quo praterita, presentia & futura su-
 modulo videmus & audimus; quo Ver-
 bum Dei introspicimus. IX. Credimus
 sanctam & universalem Ecclesiam, ba-
 ptismatis aqua ab infantia lustratam
 & Eucharistiae communione pastam, at-
 que sic novi foederis signaculis assicura-
 tam, Verbi interim ministerio eruditam
 cruce exercitam, precibus officiosam
 Charitate laboriosam, communione li-
 beralem, ex communicatione formida-
 bilem, quam per universum orbem di-
 stributam, fidei unitas connectit, dono

run

em diversitas amplificat, Christus ma-
 nus, & caput in victam reddit, ordi-
 nq³ decor, & matrimonij castitas ex-
 nat. X. Credimus peccatorum omniũ
 Verbi ministerium gratuitam con-
 nationem, nostraq³ ob id gratitudinis
 obedientiæ obligationem. XI. Cre-
 mus carnis humane universæ resurre-
 tionem, ita exoptatam fidelibus, ut ob
 mors naturalis maximè ijs diligēda;
 formidabilem impijs, ut ob id vita
 naturalis maximè ijs execranda habea-
 r. XII. Credimus æternam vitam,
 a perfectam lucem, actionem, quie-
 m, scientiam, saturitatem & jubilum
 ssidebimus; qua Satanae malitia, mū-
 impuritas, hominum corruptio coher-
 bitur; qua benè bonis, & malè malis, &
 crosanctæ Trinitatis gloria æviternum
 stra erit atq³ visibilis.

29. De Politia.

I Actenus Religionem audivisse
 licuit; morum vero normam al-
 tera tabula continebant, cujus hæc ver-

ba sunt : I. Studemus omnibus viribus DEO, humani generis conditori & rectori unico, omnicultu & adoratione subesse, eidemq; nihil caeleste vel terrestre præferre, & vitam nostram, actionesq; cunctas ad gloriam ejus referre, cum auxilio ejus perficere. II. Studemus sacrosanctum nomen Dei nullâ blasphemîâ irritare, murmuratione alienare, levitate debonestare, socordiâ negligere, & sanctissima salutis nostræ mysteria reverenter habere. III. Studemus DEO nostro feriari, & à carnis tumultu silere, quietumq; Trinitati sacrarium, proximo purgatum habitaculum, creaturis respirationem procurare, Divinoq; Verbo vacare unicè. IV. Studemus parentibus amorem, superioribus honorem, paribus decorem, concreditis pudorem, reipublicæ laborem, posteritati odorem servare & exhibere, ac mutuis officijs Christianæ Charitatis munia obire. V. Studemus iram refrenare, impatientiam refrigerare, humanum sanguinem æstimare, vindictæ oblivisci,

invi-

avidiam abhorrere, & mitissimū Chri-
 i pectus sollicitē amulari. VI. Stude-
 us juventutis innocentiam, virginis
 orem, matrimonij castitatem, vi-
 ritutis continentiam incontaminatam
 custodire, & temperantiā ac jejunijs car-
 nis luxum & crapulam perdomare. VII.
 tudemus, bonis à DEO concreditīs quā-
 diligentissimē pacificē, commodē, &
 cum gratiarum actione perfrui, & ac-
 quisitionem, distributionem quā-
 cuissimē, adhibitionem modestissimē,
 conservationem tutissimē exercere. VIII
 tudemus Veritatis Lumen, conscientie
 candorem, testimoniū integritatem sar-
 ci liberaq; propagare, & omni tempore,
 cōcove Dei præsentiā revereri, inno-
 centes tueri, nocentes convincere. IX.
 tudemus nihil alienum turbare, Divina
 humanis non confundere, sorte nostra ac-
 quiescere, ades nostras quietē inhabitare,
 & universi hujus mundi diversorium
 respicere. X. Studemus nostram com-
 munionem ita instituere, ut suum cuiq;
 setur, serveturq;, neq; quisquam potius

alterius res concupiscat, quàm suas ornet, ac in Dei gloriam, salutemq³ publicam impendat. Has cùm legissem tabulas, haud paulò confirmatior redditus sum, hîc Christi populùm esse, cuius Religio cum Apostolis, politia cum lege Dei conveniret. Quæ duo etsi & Pseudochristiani jactitent, tamen qui mediocriter inter eos versatus est, facillè videt, verba sacra, ferrea secreta; augustam confessionem, arctam confusionem; concordiaë formulam, & Discordiaë forum frequentia esse; interim accusare carnem, & tamen auxiliares DEI manus, Spiritusque sufflamina non admittere.

30. De Theologo.

CUM hinc educerer, admissus sum ad Presbyterum, non equidem Romanum aliquem pontificem, sed Christianum. Is Abialdon vocabatur, Vir venerandi senij, & ex cujus vultu Divinitas aliqua relucebat. Nemo sacri Verbi peritior, nemo eiusdem inter-

DE EX-

è experientior. Cùm mecum loque-
 etur gratioſo zelo, agnovi Dei Lega-
 um & internuntium; ita nihil terram
 eſpiebat. Cùm noſtro more titulis
 honorare vellem Virum, non tulit de-
 lignatus Mundanas ineptias, ſatis or-
 natum ſe dicens, ſi ſervum Dei, & Pa-
 rem meum crederem. Ajunt, eum à
 Deo perſæpe agi, & hinc inſolita pro-
 ferre, ſed maximâ Spiritus verecundia.
 Semel tantum in ſeptimanâ, ac Solis
 die populum alloquitur, & Divino e-
 loquio erudit, quem fatentur nunquã
 audiviſſe ſine interno bonæ mentis
 motu. Pudor ſit, alios monere, quod
 ipſe prior non fecerit, ut vel tacitus in
 concione ſtans loquatur. Tempus o-
 mne ſacris meditationibus, & exercitijs
 maximè verò rei Chriſtianæ augendæ
 ipſi inſumitur, neque aliam voluptatē
 quærit, quàm Cœlici cibi. Cùm bene-
 diceret mihi, nescio quid intra me ca-
 lidi ſenſi, & animum omnem perfun-
 dentis. Sanè efficacior eſt vera Theo-
 logia, quàm multorum apud carnales
 prædicatio. Erubui, cùm in mentem

venitaliquorum ambitio, avaritia, invidia, vinolentia, & alia sacri ordinis prophana. Credas, illos non credere, quod alijs volunt persuasum, si tamen persuadere didicerunt. Mihi cum bonâ eorum veniâ Abialdon placuit, vir fervidi Spiritus, frigida carnis; amâs Cœli negligens terræ; Proximus operæ: proculâ loquacitate: ebrius Deo, abstemius voluptatum; vigilans gregi, soporatus sibi; primus meritis, ultimus gloriâ.

31. De Conscientia.

Non tempero mihi, quin etiâ hujus conjugem laudem, ut audiat maritum esse. Hæc Senidis nomine, lectissima femina, pietatis & temperantiæ ad minimos usque scrupulos observans, nihil prætermittit, cujus virum monere expedit. Ut sagacissima est, ita vix fallitur: ut ingenua, non fallit. Vultu serena semper est, mente tranquillâ, scilicet optimè nupta: multâ & floridâ prole maritum beavit, è qua etiam Alethea sunt & Parrhesia. Res suas solici-

tè cu-

curat, & conjugio suo opulenta est,
 ieni nihil appetens: ne quid incuriâ
 ereat, satagit, & mundiciem undique
 fectat. Loquitur, cum opus est: de
 xtero silentium amat: ubi dexteritate
 pus est, & industriâ, parem non ha-
 et: unde Sanctuarij velamina & aulæa
 uius manibus texta sunt. Cùm huius
 e recordor, sordēt mihi terrigenę femine
 iâ aut superstitiosè scrupulantur, aut o-
 nnino soporatae sūt, aut importunè ob-
 urgant, aut nefanda quæque admit-
 unt, aut vultū caperāt, aut lascivè bac-
 chantur, denique nunquam tempesti-
 vè maritos admonent, nunquam can-
 didè amant, vel frugaliter fovēt. Quip-
 pe ea conscientiarum Mundanarum le-
 vitas est, ut post vanitatis humanæ tri-
 pudia, cùm vitiorum mella in amare-
 scunt, non opportunâ correctione ad
 Deum reflectant, sed canino latratu ob-
 tundant, & ad desperata præcipitia im-
 pellant. Benè sit illi sacrae matronæ, quæ
 exemplo suo docuit posse rebus nostris
 summam curam adhiberi, tamen lætâ
 fronte in Deo saturari!

32. *De Diacono.*

Habet Ecclesia Christianæ Urbis etiam Diaconum, Achban nomine, Abialdoni conjunctissimum, cujus munus erudire juventutem, dispensare Sacramenta, jungere matrimonia, consolari ægrotantes: non quòd ad Presbyterum id non pertineat, sed ut minus. non despicit Senior collegam, sed hic illum suspicit; non ille hunc laboribus aggravat vel deprimit, sed hic illum sublevat: non jubet ille, sed hic paret. Qui inter patrem & filium affectus mutuus esse debet, hic ad unguem exprimitur, quamvis annis non multum differant. Nihil efficacius imperat, nihil servit promptius, quam Charitas. Non lubet Diacono quicquam immutare, efferre sese nunquam inanimum inducit; gaudet autem ex patre suo audire, quid Deus jubeat, quid expediat Ecclesiæ. Sermone ad populum mediâ septimanâ habet, atque semel. Nescio enim, cur illis in concionum raritate cum aliis non conveniat; nisi quòd suspi-

ſuſpicor magis elaboratas velle, quod
 in tanta frequentia fieri vix poteſt, ac
 quotidianiſtum precibus, tum lectio-
 nibus, ſi quæ deeſſe poſſint, largiter ad-
 implere. Habent enim ex Theologicâ
 ſcholâ, qui præcellentiorum Dei orga-
 norum devotas meditationes publicè
 prælegant, quod præſtare aliorum ju-
 venilibus tentaminibus arbitrantur.
 Nec diſplicuit mihi, cùm lectionem
 certam, quàm memoriam dubiam, fi-
 deliorem exaudirem. Non ſufficit cer-
 tè unus homo, qui S. Spiritum audiat,
 carnem frenet, barbaros cicuret, labo-
 res ferat, familiam curet, & victum
 quærat, quod tamen à 20. annorū Dia-
 conis Mundus exigit, &, ne quid deſit,
 quod agant, cum fame conflictarī ju-
 bêtur. Duo certè in hominibus miror,
 qui adducant juvenes, ut animas eo-
 rum curent; qui adducantur, ut animas
 ſuas juvenibus concedant; permitte-
 rem tamen, ſi multi darètur Timothei:
 quos quia rariùs video, imò quia ne-
 fanda video, doleo Eccleſiæ fortè, quæ
 ſub ſocordiæ & temeritate terrena rin-
 gitur.

33. *De Iudice.*

Postea ex Triumviris alterum salutavi, cui Abieser nomen, Vir ad eam regulam natus, ut nemini faciat, quod sibi factum nolit, quod velit, omnibus procuret. Non genus hunc, nec opes, quæ nullæ hîc sunt, extulit, sed animus tranquillus, & pacis amans. Non inclusus velut ex tripode responsa pronunciat, nec intuitu cives contremefacit, sed velut Sol exoriens omnibus patet, omnia serenat. Ut omnia absolvam, Urbis pater familiâs est, gaudetque vocari Christi minister. Hujus est mensuras, pondera, numeros ritè adhibere, & exactam rerum proportionem administrare. Quæ homini cicurando, & Adamo perdomando conveniunt, artem suam credit, & ad vitæ æternæ æmulum præludium omnia refert. Sic enim sentit optimam Reipub. faciem esse, quæ Cœlo quàm proximè conveniat, & ut religiosissimus est, salutem urbis credit Deum propitium; perniciem, iratum. Itaq; hoc agit, ne peccatis civium, nu-
men

nen offendatur, ut concilietur fidei or-
 amentis. Hinc invicta urbs est, nisi i-
 sa prius vitiis succumbat. Nihil tam
 minutum à Satana immittitur, cujus
 incrementa nō metuat, & quā primū
 profliget. Certè mundi securitatem
 nunquam satis admirari posset, qui vi-
 orum commercia publica fert, nec
 contagionem timet; abominationes
 Deo obijcit, & de nausca ejus dubitat;
 politicis maximis ludit, & Christia-
 nam societatem jactat; satisq; sibi pro-
 spectum credit, si non desit, qui magnā
 pompā, & voluptatum maximo satel-
 litio ei imperet. Itaque ut Urbs Chri-
 stiana justitiæ vigiliis semper augusta
 & florentissima est, ita terrenæ civita-
 tes sub iniquitatis socordiā in dies e-
 marcescunt.

34. *De Ratione.*

AUdiamus obsecro etiam de hu-
 jus conjuge aliquid. Nunquam
 vidi feminam minùs credulam, nun-
 quam audiavi sermones magis profun-

dos & circumspectos. Si quid verò credit, & pronuntiat, certissima reperiuntur. Hinc sine causa nihil agit, causâ tamen marito suo conveniente. Oculis propè aquilinis est, qui solem ferre possunt, & longissimè prospiciunt. Nō fert vanos rumores, aut vulgi sit iporem; non fert virtutum obscuritatem, vitiorum famam; non fert libertatis vincula, servitij dissolutionem; nō fert omnem præcipitantiam. Haud pudet maritum cum ea de rebus arduis colloqui; auditque eam libenter; sed arbitrium sibi servat. Si in cœlum curiosior sit, cohercet feminam, & cœli admonet, jubetque in gurgillis ingeniosam esse. Ita sub imperio pacatè vivunt, ac jucundè, documento iis aptissimo, qui aut omnia, aut nihil cum mulieribus communicant. Qui Stagiream habet, nihil vel Deo credit, nisi femina approbet: nihil non verissimum jurat, quod ipsa nugatur; qui Atheniensem, nunquam interpellatè audire. Quàm absurda in Republica committuntur, quia nec scitur, nec fertur *quare*. Credit

Mun-

Mundus incredulis, sequitur cæcos, exhorrescit debiles, alit otiosos; & quid non inconcinnum admittit? Non ergò succenseat, si quis eū rideat; imò amet illos dicaculos, qui ab ipso cur hoc vel illud agat, patiatūve, etiam importunè quæsitant. Nunquam penitebit, è tenebris in lucem, è servitute ad libertatem stimulatum esse.

35. De Modo.

HUic alteri Triumviro adest Achitob, publicus urbis æconomus, cuius hæc cura est, ut, qui publici sunt redditus, & promptuariorū copia, in singulos ita distribuatur, ne quid æquo minus cuiquam obtingat. Cujus longè major, quàm opinari possemus, est facilitas. Nam cum nemo in victu prærogativam affectet, aut fercula plura, quàm anni ratio & urbis consuetudo fert, sibi deposcat, sed æqualitatem ad unum omnes servant, expedita est pro numero & annonâ diribitio, quæ ut purè commodeque coquatur, muliebris fit muneris, atque diligentia,

quarum etiam est pro ægrotis eos petere & parare cibos, qui optimè conveniant. Huic calculandi maxima est dexteritas, qua cives cum annona ita adæquat, ut nunquam esuriant, nunquam in Spiritus servitium faginent: Optato verè instituto, illisque opponendo, quorū alij fame premuntur, alij vix integro penore saturantur, & benedictionem divinam non saturitate, sed superfluo ac vomitu metiuntur. Indigni vitā qui etiam in mensa, & ipso omaso principatum appetunt, nihilq; cœlestes epulas morantur; sed Terræ alimentis distenti, dum macilentī Dei servi in Cœlos subvolant, aqualiculi pondere ad Tartara demerguntur. Paucis natura acquiescit: Unius hominis ingluvici nec terra, nec Mare, nec aër sufficit, donec in igne tandem sine fine & modo crucietur.

36. De Erudito.

Tertius Triumvirorum Abida, Scientiarum humanarum habet regimen,

imen. Hunc, præter opinionem, re-
 beri sine supercilio & situ. Omnia hu-
 mana erant in Viro, nihil morosum.
 Credebatur vix aliquid nescire; & ta-
 men summâ modestiâ omnium igno-
 rantiam profitebatur. Non fuit opus
 magis, quàm apud Collegas, titulorum
 phaleris. Profecisse aiebat, qui S. Spi-
 ritus discipulus audiret. Cùm erudi-
 tionis omnem complexum inquirerẽ,
 nominabat CHRISTUM, & hunc cru-
 cifixum; in eum omnia collimare. Vi-
 debatur autem subinde terram despi-
 cere, & hinc suspicere Cælum; inde
 suspicere terram, & despicere cælum.
 Terrâ enim perscrutationẽ Cœli æsti-
 mationem adferre probabat; Cœli pre-
 mium repertum, Terræ contemptum.
 Simul autem omnem eam literaturam
 improbabat, quæ non redderet Christo
 propinquiores; si removeret etiam,
 execrabatur. Omne punctum in Eccle-
 siam conferebat, quæ tot mille annis in
 Mundi Oceano fluctuasset: huic debe-
 ri omnes linguas, omnem historiam,
 omnem ratiocinationem, omnes Na-
 turæ

turæ characteres, omne Cœli artificiatum tandē expectari beatæ æternitatis donarium. Solos Christianos scire, sed ex Deo; reliquos nugari, quia ex sese. Hæc me attonitum reddidēre, cū elevari audirem, quæ apud alios supra laudem sunt. Convictus tamen sum, ubi in mentem venit, cur in hunc Mundum nati simus, nempe ut Christo fruermur inevitabili nostra necessitate, usu ineffabili. Sin interire lubet, heu infelicem illam literaturam, quæ ad paucissimos dies fumo pavit! Exorere ô sacra scientia, quæ Christum nobis explicas, ut hîc discamus non dediscenda, sed in omnia secula ad augenda, & duratura.

37. De Veritate.

DEbeo id optimæ Matronæ, hujus conjugii, ut, qualis sit, obiter explicem, cū me benignè habuerit. Nihil in hac fucatum est, omnia simplicissima & aperta. Quicquid videt vel Divinitati, vel humanitati adversum, non approbat; sed cum candore & sale

car.

erpit: hypocrisi & sophisticâ nihil ha-
 bet æquè contrarium, res omnes in
 no & fundo aspicit, & quales reperit,
 marito detegit. Non æstimat carnis lo-
 uacitatem; sed Spiritus silentio gau-
 det; si qua contentio inter mulierculas
 eritur, nulla conciliationi aptior. Ser-
 uo brevis est & Christum redolens, ut
 qui seipsum probat, & aduersantes sine
 motu convincit. Pudorem inviolatum
 servavit, cum aliquoties ob vultus ve-
 rustatem à Philosophis deperiretur.
 beatum utique conjugium, & munda-
 ris immane quantum præferendum,
 quæ ijs contingunt qui opinione, adu-
 latione & mendacio defloratis jungun-
 tur! Cùm ab ijs decipiantur, placet ijs
 solus & malunt fabulas monstrosas au-
 dire, quàm historias pectore suo conso-
 las. Vah spontaneam cæcitatem; vo-
 untariam insaniam! inter cadavera im-
 mortalitatem somniant, inter opaca
 clarum jubar, inter scelera vitam repu-
 atam, inter compedes alas, & quid nō?
 at stultorum numerus nunquam ma-
 ior & intolerabilior sit, quàm qui sapi-
 entiam

90 DE REPUB. CHR-
entiam profitentur. Mihi laudatissim
illa femina hoc beneficij præstitit, u
nævorum quàm plurimorum, sed m
nus antè cognitorum admonuerit.

38. *De Lingua.*

Quem suprà nominavi Cancellarium, in propinquo fuit, & interpres Christiani appellari voluit. Magni hujus momentum, unde in malâ Republicâ pessimum, in bonâ optimum crediderim. Illudunt nobis, qui hunc credunt, aliter audire, aliter loqui: ego ingenuum reperi, fortasse etiam in cautum. Habet, cur saturitatem vitet; temperantiam equidem conjugem optimo consilio duxit, quæ cùm sacri silentij observantissima sit, omnem sermonem felicissimâ mixtione attemperat. Cùm de Deo dicendum est, tremit; cùm de Christo, exultat; Cùm de S. Spiritu, fervet; cùm de homine, dolet; cùm de Naturâ, circumspicit; cùm de Satanâ tædet; cùm de Mundo, pudet; cùm de Morte, arridet; cùm de Cœlo, suspicit.

Nun-

Nunquam minùs agere videtur, quàm
 quotidiana loquitur; usque adeò
 minutis nos versari autumat. Tem-
 ps non ad minutap ima, sed sexta &
 prima pendit, ut jam nihil admittan-
 ur clepsydræ. Non monetarum ullibi
 est cura, quæ hujus Verborum, ne
 quod otiosum, ne dum vitiosum, exci-
 at. I a Deus undique resonat, Jesus
 colloquitur, Spiritus spirat, homo eri-
 tur, Naturæ imperatur, Satan frendet,
 mundus ridet, mors mitescit, Cælum
 auditur. Admirabile utique Dei or-
 anum, quod humanitatis jura & præ-
 rogativam tuetur, & æterni Verbi æ-
 culum est. Nam quod Christus uni-
 versitati, id hic intrepres societati Chri-
 ianæ est, ut abdita omnia pandat, &
 recretos recessus exprimat. Si faveat
 Deus, laudat; si peccata examinet, con-
 tetur; si irascatur, deprecatur; si cruce
 xerceat, admittit; si Satanæ opponat,
 disputat; si carne premat, suspirat; si vi-
 tum subtrahat, monet; quid singulis
 opus est? omnia, quæ creator jubet,
 creaturamque decent, pro modulo suo
 atten-

attentat, & paratissimo obsequio expedit: dum carnales interim ardentes ore faces circumferunt, quibus Deus homines, mundum & semetipsos accendi, ut inextinguibili tandem flammâ conflagrent.

39. De Bibliotheca.

CUM itaque salutatis principibus arcis conclavia mihi monstrandæ essent, 12. occurrerunt asservandis reipublicæ rebus attributa, omnia fornicata latitudinis 33. p. longit. 33. altitudinis non nisi 12. In primo ingentis molis bibliotheca custodiebatur, infinitorum ingeniorum fætura, in classes, & materias distributæ. Quicquid interisse nobis creditur, id propemodum omne aderat, maximo meo stupore. Nulla terrarum lingua est, quæ non aliquid sui huc contulerit, nullum ingenium non fuit hîc tributarium: Usus tamen ejus non maximi facere Cives mihi visi sunt, & paucioribus libris, sed nervosis acquiescere. Sacrarum autem literarum

rarum, sive Divini Voluminis sum-
 m. apud eos autoritas est, & precium,
 quod unum Divino munere homini-
 bus concessum, & inexhausti mysterij
 noscunt; reliqua ferè omnia pro nu-
 gmentis habent. Sunt tamen plurimæ
 fctionis, hoc medicamine præmuniti,
 quod nihil humanæ loquacitatis admi-
 nitur. Libros & ipsi scribunt, nullâ
 famæ fame; sed si qua parte possunt rem
 christianam propagare, irridere mun-
 dum, increpare Satana. Hoc omnî
 otum est, scire, quantum nesciamus,
 exinde ad veram scientiam aspirare,
 edignari vanam ingenij humani ja-
 tantiam. Sed etiam plurima sunt, quæ
 in hac Vita nescire expedit, unde mul-
 ta sancta simplicitas p bibliotheca est.
 Alij ex Universitatis hujus volumine
 satis ajunt habere, quod legant. Plu-
 rimi intra se plus reperire, & artium o-
 mnium fontes faciliùs vestigare con-
 firmant, quàm ex librorum integris
 truibus. Ita quæ apud Mundum mo-
 dò non divina sunt, illis vilescunt, quæ
 in ludibrium humani cerebri coacer-
 vant,

vant, ut inanitatis apud suos convincā
 Valeant ergò libri, si illos sequimur; vi-
 vat liber Vitæ Christus, ex quo faciliùs
 certiùs & tutiùs omnia hauriemus.

40. *De Armamentario.*

DE Armamentario, quod ex altera
 parte est, adhuc rigidiorē habē-
 sententiam. Nam cū Mundus tormē-
 tis, balistis, & machinis alijs, armisq̃ue
 bellicis maximè gloriētur, hi omne ge-
 nus feraliū & lethalium instrumento-
 rum incredibili copiā collectum, cum
 horrore intuentur ipsi, & spectantibus
 non sine mortalis diritatis exprobra-
 tione monstrant: tantum scilicet morti
 quærendæ & inferendæ excogitari, cū
 ipsa nimis in propinquo sit, & in sinu
 latitet: tantum audere hominem, ut
 proximo fratri immittat, ad quod ipse
 contremiscit: tantum periculi negligi
 ob unius alteriusve nummi dubiam ac
 ut plurimū infidelem spem: tantum
 denique feritatis & violentiæ ad res ni-
 hili impetrandas exhiberi: cum à
 Satana,

Sana, Mundo, & nobis metipsis ma-
 & perniciosius periculum impen-
 dit. Sed tamen arma iniquiori vi re-
 plendæ inviti ferunt, & singulis civi-
 bus sua privata distribuunt, quæ in æ-
 dous ad inopinatum casum asservant.
 Hoc interim seriò inculcant, ut Spiri-
 tualis armaturæ memores, nunquam
 virtutibus inermia & nudata corpora-
 stanæ exponant, nunquam per cra-
 pulam & servitium ventris vigiliarum
 eliviscantur, sed ad stationes suas ala-
 ces & fortes, & insidiantem hostem
 cadant, & impugnantem Spiritu Dei
 laborati repellant.

41. De Fastis.

Bibliothecæ contiguum est con-
 clave, servandis fastis, legibus
 actis civitatis publicis assignatum.
 hic multorum lustrorum annales vi-
 dere licet, indeque majorum dicta, fa-
 taque intueri, & cum præsentibus re-
 us vel gestis, vel gerendis conferre.
 Sic si quid probè & fortiter actum, in
 exem.

exemplum & stimulum prostat: fin se-
 cus, habent, quod emendent, & velut
 sibi exprobrent. Nemini licet Patria
 historiae ignarum esse, sed ea omnen
 ætatem circumsonat, ut quovis tem-
 pore se vixisse arbitrentur. Qui meri-
 tis in patriam excelluerunt, magnæ fa-
 mæ sunt, nec minoris, qui pietate in
 Deum, Prudentiâ in cives, fortitudinē
 in hostes, ingenio in artes eluxerunt.
 Id quia alij negligunt, culpâ non carē.
 Quotusquisque enim superioris æv-
 motus, consilia, rationesque novit, aut
 parentum vitam apertè & candidè de-
 scriptam audit? interim semideos fuisse
 omnes somniant, & si quis peccasse al-
 liquâ re dicat, non id fertur: Mun-
 di verò res nemo, nisi Adulatio, descri-
 bit, in posteritatem maximè injuria.
 Amat fucum ipse, & imponere liberi-
 suis gaudet: cùm semper se mutuo su-
 accusent, cùm revera turpiter vivant.
 vitæ tamen eorum à Gnathonibus de-
 pictæ meræ virtutum ideæ sunt. Hin-
 est, quod multi majorum famam indu-
 bium vocant, cùm vident ex scriptor
 lubri

bricitate eam constare. Una Thuani
 genuitas publicum applausum me-
 rit; sed quam laudare licet, vix imitari.
 Quis idem apud suos tentaret, vapu-
 ret. Usque adeò turpes sunt mortales,
 cum nihil Dei oculos revereantur,
 men suas imagines ad vivum deli-
 eatas intueri ipsi, aut posteritati expo-
 nere non sustineant.

42. De Typographia.

Proximè huic adjacet Typogra-
 phia, seculi nostri commodo pari-
 er & incommodo adinventa: hîc certè
 innoxia est: Nam præter sacros codi-
 ces, & qui juventutem erudiant, civiũ-
 ue devotionem juvent, libellos rari-
 j imprimuntur. Sunt enim singulis
 ometica Biblica vernacula, sunt Cõ-
 fessionis capita, precum & hymnorum
 libri, & quæ alia ad pietatem faciunt.
 Quæ postea Scholæ conveniunt Ero-
 emata, magno numero excuduntur,
 ut pueritiæ Christianæ serviant. Non
 licet hîc spargere, quod de Deo dubi-

tet, mores corrumpat, ingenio impo-
nat. Quicquid alibi præla excusentur,
admodum ea peccant; nam ut curiosi-
tati alienæ, ambitioni propriæ & ope-
rariorum lucro satisfiat, nulla de Deo,
de offensione proximi sollicitudo est.
Quàm vasta vanitatis volumina, quæ
mendaciorum & sophismatum moles
binis anni exonerationibus accumu-
lantur, ut miteris esse homines, qui vel
titulos perlegant? Hæc nempe eruditi
seculi, quod jactatur, seges est, ut peri-
ti juxtà & imperiti publicè, & ta-
chartarum multiplicitate nugentur, &
nisi quis nomen suum Catalogo nun-
dinali inferat, actum de re literariâ &
Christianâ arbitretur. Nihil tam im-
pudenter collectum, insulsè excogita-
tum, impolitè descriptum, inutiliter
prolatum esse potest, quod non biblio-
polia occupet.

43. De Aerario.

Armamentario contiguum est
Ærarium, cujus apud cives nul-

us omnino usus, ad externos non con-
 temnendus est. Nemo credit, quanta
 iuri argentive signati summa hic con-
 ineatur, qua & tributum Cæsari exol-
 vunt, & militem, si opus sit, exterum a-
 unt, & cum advenis negociantur, &
 peregrinos donant, & legationes susti-
 nent. Quicquid ære venale est, mini-
 no emtum credunt; quod sanguine,
 maximo. Monetæ inscriptiones sunt,
 ina: SI DEUS PRO NOBIS,
 QUIS CONTRA NOS altera:
 VERBUM DOMINI MANET
 IN ÆTERNUM Pictura illâ facie
 Aquilam habet cum transversâ cruce,
 hac urbem libro inscriptam. Ita qui or-
 bem unive sum affligit, nummus con-
 temptus hic jacet, & extra usum nul-
 lius æstimationis: neque magnâ cu-
 stodiâ opus habet, cum podesse in
 Republica privato possit nemini.
 Ita sine noxa hominibus servit, qui
 apud alios supra omnes dracones &
 basiliscos pestilens & indomitus est.
 Huic debentur publicæ strages, veadi-
 tum Cœlum, obstructa anima, manci-

100 DE REPUB. CHRIS-
tiani corpus, emptus infernus.
Quicquid peccatur, pecuniæ imputa-
tur; non iniquè quidem, si se prius ac-
cusent homines rei vilissimæ subjecti.
O venale genus humanum, quod li-
bertatem Christianam Antichristo, li-
bertatem naturalem tyrannidi, Liber-
tatem humanam sophisticæ vendidit,
& paucissimis obulis super stitioni, ser-
vituti & ignorantia miserabilem ope-
ram addixit.

44. De Laboratorio.

Post ærarium, Laboratorium est,
chymicæ sagacitati sacrum, inge-
niosissimis furnis & rerum compo-
nendarum resolvendarumque instru-
mentis, instructissimum. Nemo hîc si-
bi metuat ab impostorum levitate, mē-
daciis & mendicitate, sed exactissimam
Naturæ obstetricem animo concipiat.
Hîc metallorum, mineralium, vegeta-
bilium, animalium etiam vires exami-
nantur, purgantur, adaugentur, combi-
nantur, in humani generis usum & sa-
nitatis

nitatis commodum. Hic Cœlum Terræ maritatur, & Divina mysteria etiam terræ impressa reperiuntur, hic ignem regere, aërem adhibere, aquam æstimare, terram experiri addiscitur. Hic naturæ simia habet, quod ludat, dum principia æmulatur, & per vestigia magnæ machinæ, minutam aliquam, ac elegantissimam efformat. Quicquid antiquitatis industria è naturæ puteo effossum, extractumque est, hic examinatur, ut sciamus, si quid rectè illa & fideliter nobis patefecit. Humanus ædepol & generosus ausus, cui meritò quicunque humani favent. Alij verò nimis multorum nequitia, vel sanè infelicitate irritati ineptâ superbiâ omnē naturæ perscrutationem, & rationis humanæ indaginem abiiciunt, satis sibi sapidi, si uno aut altero cavillo ingeniosissimam artem petāt, nec animadvertunt, quàm infinita turpiter credant & admittant, tantum quia prædicta, & annotata ipsis sunt, quàm supinè præsentissima Naturæ beneficia & medicamina calcent, & ridiculis tamen se-

placitorum & agyrtarum fabellis pareant. Peccavi, opinor, in multorum supercilium, multorumve præjudiciū; sed veniam dabunt. si audiant, non exercuisse hanc artem, sed in pexisse, & cujus sum facilitatis, benignius & commodius esse interpretatum.

45. De Pharmaceutica.

IAm ultra portam sequitur pharmacopolium, quo orbis terrarum vix habet aliud exactius. Quia enim in physicam maximè propendent cives, hæc illis Apotheca velut naturæ totius compendium est. Quicquid elementa conferunt, quicquid ars expolit, quicquid creaturæ omnes suppeditant, huic infertur, non tantum ob sanitatis curam, sed etiam in mentis instructionē. Quis enim rerum humanarum distributionem facilius capiat, quàm ubi classes intuetur summo artificio distinctas, summâ varietate aspectabiles. Est hoc vel invitâ scholâ valdè liberale, & à literatura inseparabile. Nam quæ
scien-

scientiæ humanæ angustia est, si inter
 aluberrima creata peregrina obambu-
 et, si nesciat, quid sibi hoc vel illud in
 hominis commodum velit, interea in-
 uavi abstractorum & noëmatum cre-
 ditaculo oberret nec minus jactitet re-
 tum ornatissimarum scientiam? Hoc
 agat potius, ut si quid illâ Theoriâ pro-
 fecit, praxin hominibus probet, & post
 rerum nomenclaturam, res etiam ipsas
 agnoscat. Itane egena erit, ut post ar-
 tium præcepta nihil artificiosi audeat,
 ac in ipsa Eruditionis professione, ine-
 ruditos consulat? sufficit a. vita nostra,
 si eâ frugaliter impendatur, ut res opti-
 mæ loco pessimarum lōgè facilius im-
 petrentur. Quibus atteruntur ineptiis
 homines plus inest perplexitatis & la-
 boris, quàm quæ eos attollere, & ad ter-
 ræ nostræ contemplationem admitte-
 re possent: ita rotantur, & rotant
 alios perpetuâ vertigine,
 infamiâ indele-
 bili.

46. *De Anatomia.*

H Abent etiam Anatomia, sive sectioni animalium attributum locum, quod nihil tam prope sit miraculo, quam corporum animatorum, ac in primis hominis, quem Mundi minutum exemplar, & epitomen ajunt fabrica. Id cujus usus sit ad deprehendendos membrorum situs, & adjuvandum naturæ colluctamen, nemo inficias ibit, nisi qui cum barbaris seipsum ignorare cupit. Sunt tamen, atque è literatorum numero, qui nesciunt, ubi vivant, ubi sentiant, ubi spirent, ubi coquant, ubi excernant, nisi quod credû intra cuticulam id fieri. His dextrum: sinistro, imum à summo patum differre. Illi ex animalium membris animæ operationes & organa varia juventuti cōmonstrant, ossiumq; mirabilem compagem ostendunt, unde sceleta illi non pauca sunt, ac debitæ varietatis. Interdum etiam humani corporis anatomen exhibent, sed rariùs: quod à nostræ miseriæ intuitu mens mollior abhor

horreat. Ingemiscamus hoc nostrum habitaculum tam studiosè cultum, tot periculis ereptum, ac haud rarò animæ detrimento delicatiùs habitum, in eum factorem & horrorem desinere. Sed ut nascendi origo erubescenda, ita denascendi violètia meritò pudorem suum habet: Interim vix numerum morborum nostrorum invenimus. Imo unius membri afflictiones omnes rarò computamus. Adoremus itaque Christum nostrum, qui sub eadem carnis nostræ compage id nobis impetravit, ut purulenta corpora nostra in pellucida & simplicissima transmutata, repetere olim valeamus. Cujus unius consideratione facilè molestam carnis sarcinam feremus, & membra nostra omnia, quoquo placuerit, Deo parata & agilia trademus, adhibenti impendimus, repositi reddemus liberaliter.

47. *De Theatrophysico.*

Postea physicum Theatrum sequitur, suprà quàm dici potest elegan-

tissimū. nam Naturalis historia omnis ad parietes summo artificio depicta hic visitur, Cœli apparentiæ, terræ per diversa climata vultus, hominum differentiæ, animalium imagines, crescentium formæ, lapidum gemmarumque species non hic extant tantum, & nominantur, sed etiam docent, & vires qualitatesque suas aperiunt. Videas hic sympathiam & antipathiam: videas hic venena & antidota; videas hic homini per singula membra proficua vel adversa. Cum enim hic dixerō, nihil est, nisi coramintuearis: nam si vel thecas illas tantum, quibus Naturæ rariora, monstrosa, insolitaque continentur, excutere velim, finis non foret. Nōne verò hic expedita est rerum terrenarū cognitio, si accuratus demonstrator accedat, & memoriæ quaecunque subsidium. Nam per oculos omnino facilius intrat disciplina, quàm per aures, & sub elegantia jucundiùs, quàm inter fordes. Falluntur, qui putant, nihil doceri posse, nisi in cavernis, & tetrico vultu, Liberale ingenium nunquam

alacrius est, quàm cùm doctores suos habet familiares. Quid verò subesse dicemus, quòd multos physicam profectos videmus ad obviam quamcunque herbulam hæsitare? nisi ut suspicemur, nunquam ad hoc jucundum naturæ spectaculum esse admissos, qui, si hos cives audiant, imò & pueros per ludicrū certamen millenas aliquot herbas discernere, nominare, & ad characteristicas notas sive signaturas examinare, rebus adhibere morbidis, erubescant fortasse, vel quod consultius, nunquam hoc auditorium desererent, quàm ampliore rerum naturalium peritiâ instructi egrederentur.

48. De Pictoria.

EX adversa pharmacopolij parte, Pictoriæ artis officina amplissima est, qua hæc Respublica maximè delectatur. Nam præterquam quod urbs universa picturis mundi revolutiones referentibus ornata est, maximè tamen in juventutis institutionem, & rerum

discendarum apprehensionem adhibetur. Unde conclavia singula convenientes suas picturas habent, quæ rerum ad ea pertinentium admoneant. Præterea virorum illustrium, cum maculis suis aut ingeniosis gestis imagines & statuae undique prostant, haud mediocri juventutis ad virtutem capessendam incitamento. Cæterum pudorem undique servare seriò jubetur, documento, opinor, ex Mundi temeritate, an impuritate sumto, qui innocente oculos picturis lascivis corrumpit. Ejus partes sunt vel sociæ Architectura, Optica, muniendi & castrametandi rationes, ac machinarum etiam & Statica delineationes. Quicquid spiritalia habent ludicri, aut si quid aliud persimili literariæ elegantiae est, id omne in hoc loco est conspicuum, & in rem studioforum paratum. Et hoc temporis, quo illi in hanc eruditam festivitatem insunt, alij plerunque aleis, latrunculis aut ineptioribus lusibus aliis deperdunt, cujus hic est egregius usus, ut ad res inspiciendas, & aliis exprimendas nihil omni-

omnino sapiant, sed inutili admiratione stupeant. Quantò feliciùs illi penicillo exercentur, ut quocunque intro-missi oculos adferant velut insidiosos, manus imitationi aptas, &, quod rei caput est, iudicium jam antè rebus par, atque subactum, non sterile & demissum. Simul etiam pulchritudo figurarum ita illis allubescit, ut unà virtutis ipsius internam formositatem, vitæque Christianæ elegantiam toto animo amplectantur.

49. *De Instrumentis Mathematicis.*

Officinæ annexa est, Instrumentorum Mathematicorum cavea, humanæ subtilitatis & nisus contra vincula nostra testis. Nam cùm cælum tanto intervallo à nobis absit, nec alæ pristinae perfectionis supersint, nolumus tamè insciis nobis aliquid ibi moveri. Unde astrorum itinera variis machinis excipimus & annotamus, ut mirum sit, potuisse hominem tantum &

patientia, & pertinacia habere, ut ad qualescunque hypotheses penetrarit. Non recensebo hic instrumenta, quoniam ex generosissimi Tychonis Brahei descriptione ferè omnia liquent: accessere pauca alia, & in iis telescopiū nuperum inventum elegantissimum. Quæ Geometriæ etiam serviunt, hic sunt, atque vulgarium instrumentorum magnus numerus, qui tentaminibus juventutis subveniat. Quid autem hæc recito, quasi nesciam, quàm fordeant vulgo ingeniosa organa, quid affectat, ut instrumentum Mathematicum adhibere nullum possit: quo vel unico sese prodiit quàm mediam literaturæ partem abijciant, & ad res humanas productus se reddat inutilem. Donec itaque cum Mathesi in gratiam redeant, qui sine Mathesi eruditionem profitentur, non credam, neq; fatebor literatos, sed semidoctos in clamabo, cujus testimonium vel ipsi contra se dederint, cum in forum humanarum scientiarum se produci patientur. Ubi cum liberalium artium instrumenta, &

ratio.

tionis compendia agnoverint, dext-
 èque rebus adhibuerint, honoran-
 os eos: sin velut in aliena terra ignoti,
 nihil rebus mortalium subsidij, nihil
 consilij, nihil dijudicationis aut tracta-
 tionis attulerint, despiciendos, & ad o-
 miliones, bubulcos, & subulcos rele-
 andos arbitrabimur.

50. De Theatro Mathematico.

TAndem ut me hinc expediam,
 etiam propinquum Matheſeos
 Theatrum mihi viſum eſt, ut phyſicum
 terreſtribus, ita hoc cœleſtibus imagi-
 nibus conſpicuum. Hic primum mobi-
 le, ut & ſecundi motus expreſſi per ar-
 tem, & repræſentati proſtabant: hic
 cœli ſtellati imago, & totius ſuperioris
 exercitus lucidiſſimi exemplar exhi-
 bebatur. Sive convexum ſive conca-
 vum velis, vel in planum diductum
 utrumque hemiſphærium, Sive ſide-
 rum figuras particulariōres & exactio-
 res, ſive etiam cœlorum harmoniam,
 & admirabiles inter ſe proportionēs
 ſive

sive terrarum geographicas mappas, si-
ve machinarum & fabricarum varias
delineationes, & minuta exemplaria
sive geometriæ schemata, sive artium
mechanicarum instrumenta depicta
nominata & explicata, nihil omnino
desiderabatur. Videre licebat accuratas
passionum observationes, &, quod re-
centius est, macularum in Luminibus
notationes, omnia diligentia in credi-
bili, sagacitate ultra humana exhibita.
Hic pasci poterant oculi, sed literati
hic Memorandi fiebat compendium.
Certè cum essem hæc omnia intuitus,
cepi paulatim minùs admirari admi-
randam eorum eruditionem, quæ tot
adjumentis promoveretur. At vulgò
cum omnia prodigantur, nulla, aut in-
fra famam, juventutis subsidia foven-
tur, sed conflictari ea cum rerum dif-
ficultate cogitur: è quibus si quis fortè
eluctatur, parùm sollicitus est, quàm alios
extrahat; Imò, si quod lucrum fortè in-
de obtingat, novis aggeribus, novis la-
pidibus obstruit emergendi meatus.
Ita sumptus jactantur sine usu, artes si-
ne in-

in institutione, literæ sine libris, humanitas sine benevolentia, & omnino bonæ mentis palæstra sine laudabilibus exercitiis.

51. De Auditoriis.

Um inde ad superiora essem ductus, vidi scholam supra fidem patiosissimam, & speciosissimam, in æto auditoria divisam, ubi juventus, pretiosissimum Reipub. depositum Deo, naturæ, rationi & salutis publicæ inflectitur & reflectitur. Nam si singulis injunctum est, ut liberos ad frugē ducent, quid ni in commune id agant, ut optima aliqua educendi simul ac instituendi ratio ineatur? Cui negotio maximi momenti hunc elegantissimū cum attribuerunt, ut amorē curamq; suam in optimæ spei propaginem tentarentur, atque futuram felicitatem quasi promererentur: Non Mundiæ depol infami exemplo, qui cum maxime diligere liberos suos videtur, obscuro alicui & insalubri frequenter etiam

iam impurissimo ergastulo includi
 ubi fœtore inficiantur, & carceres fer-
 re assuefiant. Hic patula, lucida, læta om-
 nia, ut vel picturarum intuitu pueri-
 tiam alliciant, juventutem efformen-
 adolescētiam moneant. Hic nec æstat
 torrētur, nec hyeme algēt, nec strepitu
 turbātur, nec solitudine horrent. Quo
 Aulæ luxui & otio tribuitur, id hono-
 stæ recreationi & occupationibus hi-
 datum est, nunquam felicioribus im-
 pensis atque magis lucrosis. nam sicut
 terra benè culta cum fœnore reddi-
 quod accepit, ita juvenus succo Rei-
 publicæ imbuta, & ad lætam segetem
 subacta omnia largiter refundit. Ho-
 tamen felicitatis fastigiū est, posse uno
 eodemque labore Reipub. incolumi-
 tatem, & futuræ viæ accommodatio-
 nem propagari, ut quos hic gignimus
 liberos, non tam terræ, quàm cœlo ge-
 nuisse, cum jubilo experiamur.

52. De Præceptoribus.

PRæceptores nō è facie hominum
 sunt, & ad alia inutiles, sed civium
 sole.

STIANOPOLITANA. II
lectissimi, quorum in Repub. con-
spicius usus, quibus etiam ad supremū
men frequentissimus aditus. nem-
peuventutem nemo bene curat, nisi
quidem Rempublicam curare potest,
qui se juventuti probat, jam Rei-
publica approbavit. ii sunt ætate graves, &
quatuor virtutibus, Authoritate,
integritate, industriâ, & liberalitate no-
tales. Nisi enim apud discipulos &
auditores valeant, & publicâ æsti-
matione sint honorati, nisi pietate in
Deum, probitate in proximum, fortitu-
dine & temperantiâ apud sese aliis præ-
sentent, & virtutem præmonstrent; nisi in-
structioni & educationi dexteritatem,
facilitatem, summumque iudicium,
ingeniorum discrimen adhibeant,
si suos ut libera corpora suavitate, af-
fabilitate, & liberali tractatione, quàm
anis, verberibus & austeritatis variâ
ecce extimulare malint, non viden-
tur his digni, qui minutam Rempubli-
cam, sed maioris successorē, efforment,
quibusve futuræ salutis summam con-
cedant. Quod quia feliciter eis cedit,
ut

ut æquabilem, & consimilem semper Reipub. faciem retineant, monent alios non immeritò possent, ne juvenutis generosissimos surculos & spiritus hominibus vilissimis, vitiosissimis, & durissimis tantum id leviter obiciant, quoniam minime conducuntur, donec tales iis filios relinquant, qui paterna postea bona non modis, sed integris horreis ei jcia fortè & deteriores quondam post se filios relinquant.

53. De Discipulis.

Discipuli, qui & quales sint, lubrecitare. Omnes in universum civium liberi utriusque sexus disciplinae admoventur. Cùm sextum annum abolverunt, parentes eos tradunt, non sine precibus & pio voto: inde in tres classes dividuntur, impuberes, puberes & maturos. hinc cibum capiunt omne hinc somnum, hinc animi & corporis cultum. Quò numerosior proles, e beatior: nec enim deesse quicquam po-

quo uno quàm liberè vivant cives,
 optare est. Nemo parentum certius
 citius suos curat, quàm hîc curantur,
 olestissimis quibusq; tam maribus,
 quam feminis, præfectis. Possunt autè
 hos invisere, aut invisi ab iis, quo-
 le vacat. Et quoniam hoc publicum
 quàm est, omnium solitudine quàm
 le potest felicissimè administratur.
 Lapidus sit, cibus & salubris, & lectu-
 randi, ut cubilia purgata, ut vestes &
 totius corporis habitus purus, id curio-
 igitur. Aquâ frequenter abluuntur,
 re is detergantur. Pectinantur etiam,
 quid sordium subrepat. Si qui mor-
 utim vel corpus infestent, tempe-
 è curantur, & ne quos alios inficiât,
 rantur. Hec illi tâ diligenter, quàm
 ndus sua, ut omnia, negligetissimè.
 Nm quis scholasticorum squalor sit,
 æ victus & cubilis sordes, quæ præ-
 torum in eos inhumanitas, nō opus
 me referre: cum non tâ voce, & exe-
 tionibus, quàm corpore ipso ob id
 omnem ætatem languente, qui id
 tul. runt, contestentur.

54. *De Institutionis forma.*

Illis primus & summus labor, De
colere purâ & devotâ mente; alter
ad optimos & castissimos mores com
poni; tertius, exercere ingenium, retro
grado Mundi ordine, si qua tamen De
ratio apud multos habetur. Credunt
autem se Deo devotos, tum natiuitatis
in hunc Mundum lege, tum parentum
traditione. Studia inchoant, non absur
dâ Depositione, id est, stultitiæ prælu
dio, sed serijs precibus. Inde pergunt
per constitutos gradus incipientium
progredientium & perfectorum, spe
ciosis quidem titulis; sed quos matur
facti facilè dediscunt. Magnum hiis
gradibus calcar inest, cum mens gene
rosa laude evehatur, ignominiâ stimu
letur. Sed integritate distributorum o
pus est, ne dum hi ludunt, iuventuti il
ludant. Est ubi hic alibi peccetur, atque
eò evidentiùs, quò non sine lucro &
damno fit. Nam nummos accipere, &
imperitos Reipublicæ vendere, nescio
cujus æquitatis sit. Poenæ fiunt absti

netiâ & labore; si res poscat, verberibus, aut, quod rarò fit, carcere. Studio-
rum horas habent mares quidam ante-
meridianas, femellæ pomeridianas,
quæ Matronæ non minus, quàm viri
enditæ, docent. Nescio autem, cur hic
seus nihilo naturâ indocilior, alibi à
literatura excludatur. Reliquum tem-
poris mechanicis artibus, & muliebri
deteritati relinquitur, uti cuique sua
occupatio pro ingenij inclinatione est
assignata. Cùm omninò vacat, hone-
stissima illis vel intra pomæria, vel in
campo exercitia sunt. Hic cursu vel lu-
ce certare, vel pilâ ludere, vel armis et-
iam exerceri, aut perdomare equos, si
quis ferat, licet. Omnia probabis, si mo-
do omnibus & inspectionem sedu-
la adhiberi memineris.

ss. *De I. Auditorio Gramma-
tico.*

Nunc artium auditoria perlustra-
bimus, atque trino ob ætatis di-
visionem ordine. Primum occurrit
Gram.

Grammatices, ubi si devotioni, precibus, & hymno satisfactum, addita quæ ad virtutem facientes sacræ, sapientes quæ aliæ sententiæ, labor pueritiæ inestitus est, ut nominare res & actiones multiplices, tribus linguis Hebræâ Græcâ, & Latinâ: postea ad genera revocatas, per comparationes, casus & tempora, debitis numeris & personis mutare, denique jungere, & accidentibus mensurare possint. Hic curant, ut quæ discunt, intelligant; quæ non intelligunt, in vernaculam suam linguam convertant. Quæ enim temeritas est puero latinè aliquid atque prolixè præcipere, cum nesciat, quid velis, quid velle facere debeat, eodem labore & usui barbaro aliquo idiomate memoriam fatigaturus? quæ inconsiderantia est vernaculâ Latinum quid petere, antequam latinum puer quicquam sciat? Curant etiam, ne varietate lectionum aut nimiam copiam tenuia & fragilia ingenia obruant: cum certo certius sit, immatutam aciem facilimè ita hebetari posse, ut per omnem ætatem deliret.

Inepti

nepti illi, qui ex pueritiæ luxuriâ præ-
grandes spes concipiunt, easdemque
uvant, cûm in obtusum quid plerunq;
lesinat. Illi consolidata ingenia volunt,
atq; ea liberali recreatione impetrant:
sic memoria firmatur, judicium elici-
ur, ingenuitas fovetur, labor paulatim
pro viribus aptatur.

36. *De Rhetorica.*

A Dultioribus in eodem auditorio
Rhetorica prælegitur, ubi discût
sermonum genera ad artis præcepta re-
olvere, & elegantia flosculis exorna-
re. Plurimum hic Naturæ debetur, mi-
nus arti: unde qui illam juvare potest,
optimè consulit. Sine Naturâ ars jeju-
um quid est, & anxietatis plus, quàm
enij habens. Unde plerunque boni
rhetorici mali Rhetores: quoniam in-
itâ ingenij copiâ volunt esse proluxi.
Quod si sermo mentis character est, fa-
cilè liquet, cur minùs interdum linguæ
uat. Sunt tamen, qui imitatione cu-
iunt emergere, homines plurimùm

insipidi. nam dum se perdunt, nec alio
assequuntur, nihil æquè hiulcum, aspe-
rum & luxatum dari potest. Hic uter-
dum est ingenio, & id excolendum
quod Deus peculiare concessit. Ne-
enim eloquentiæ perfectior magister
quàm qui linguam fecit. Cujus admi-
rabile exemplar sacer Codex, non au-
res hominum circumsonans, sed cor-
psum penetrans. Nihil hinc opus est hy-
perbolis, aut gentiliū aliā luxurie.
verè, si modestè, si cordatè dicas, super
Ciceronem dixisti. Ut paucis re-
complectar, quicquid spiritum spir-
concutit: quicquid Mundum redol-
elumbe est. Multum profecit, cui Di-
stilus sapit. Nam quod inepti simplici-
tatem credunt, non nisi sapientia e-
Ut primùm se Mundi oratores exp-
dierunt, jam evolavit inanis sonus,
verborum concinna structura, animis
hiat. Cùm Divina veritas nos inclam-
cor calet, Spiritus agit, omnia comm-
ventur. Hæc dicenda sunt iis, qui nunc
sibi placent, quoties sine Deo, imò cū
Dijs, ut ipsi ajunt, loquuntur, quibus
Ch-

Christus usque adeò sordet, ut quod vis
dolum, quemvis Dæmona in sermo-
ne, quàm Christianismi sacrosancta
mysteria malint. Interim sibi omnem
N elegantiam vindicant, satis linguaces
ertè, si Mundus poscat; sed quos ad
Christi tribunal elingues fore, me-
uendum sit.

57. *De variis linguis.*

QUI maturæ ætatis sunt, hîc etiam
variis linguis dant operam, non
tamplius sapiant, sed ut cum pluribus
x orbis terreni incolis, non tam vivis,
quàm mortuis conferre possint, neque
ni alterîve Græculo credere necesse
abeant. Magna hujus rei est facilitas,
quam aliqui nescio quis mentis am-
agibus intricant. Nisi enim illi uno
anno linguam sic satis ad usum addi-
cant, nihil egisse credunt: hi nisi per-
ant decennium, avari sibi videntur.
Ajunt nomenclaturam rem probè o-
nnem expedire, Grammaticam levi-
er addendam. Lectione faciliore exor-

diuntur, quã cum aliqua propinquiore jam notã, conferunt. Vix credi potest quã sit cognationis vocabulorum in linguis compendium. Reliqua memoria & creber usus addit. Dolui ego, cùm in mentem rediit, quibus iurgiis adactus olim sim, ut nescirem, quid agerem. Hic velut per lusum didici, quã ut invidiam vitem, referre non auserim. Hoc tamen non reticendum est, didicisse, ut reliquam etiam literaturam, ita linguarum maximè studium minime facere, non ut abijciamus illa, sed ne super usum efferamus. Non qui aliis atque aliis linguis loquitur, magis sapit: sed qui cum Deo. Pietas & integritas si adsit, parum interest, qua linguã enuncietur; si absint, nihilo meliùs est vel Gracè vel Latinè exorbitare. Nimis creduli sunt, qui Latinæ linguæ id tribuunt, ut supra Germanam sapere putent. Se parcendum est illi, tum quia variè benefica, tum etiam quia mordax, & omnis vel levissimæ contradictionis impatientis. Quæ equidem habet, quo exprobet mihi, homini ad eius pertinet

iam maximè indocili, culturam impatienti, elegantiam in amœno, sive, quod obijcere solet, barbaro.

58. De 2. Aud. Dialectico.

Alterum Auditorium Dialecticum vocatur, à nobilissimâ arte nuncupatum, ubi pueri, qui aliquantum emerferunt, discunt in illa rerum humanarum varietate methodi instrumenta adhibere, & in classes suas, quicquid obijcitur, referre; inde ratiocinationem formare, ut videant, quid verum esse oporteat, quid possit, & ubi fucus opinionis lateat. Habet enim hîc veritas normam suam, ubi examinetur, sed quam minùs politam nonnulli exturgidis, Divinitati ut temerariè, ita infideliter adhibuerunt. Et hæc illa Helena est, ob quam Græci tumultuantur, Trojani pereunt. Formosa utique; sed quæ nimis importunè se supra omnia effert. & æquè bene meritas sorores conculcat. Ridere hic liberet eos, qui dum hoc Organon possident, nullâ se

re carere arbitrantur, cùm omnibus indigeant; sed cornua habent, feriunt. Nemo artifex gnomonem tantùm, aut libellam jactat, nisi operis aliquid fuerit extet. Hi cùm hominem risibilem, aut Solem obscuratum, aut duos triangulos demonstravêre, velut re benè gestâ pæana canunt, & in posterum acquiescunt. At longè aliter illi, qui cùm variis se artibus instruant, amant ordinatè & rationabiliter eas disponere, ac cùm opus est, ex suâ sede singula depromere. Hoc Dialecticæ beneficium agnoscunt, non res ei omnes, nedum DEUM subiiciunt. Hic ingenia excoquant, ut, quid rationis iis sit concedendum, agnoscant, atque judicium suum de rebus tentent, ne extra se omnia quærere, & ratiocinationem inferri habeant necesse: habet enim homo intra se ingentem dijudicationis thesaurum, si eum effodere, quàm sepelire præceptionum cùmulis & ponderem malit. Ea tamen rationum omnium ratio est, si Deum submissè audiamus, quàm abest ab omni falso, fucato quàm

quàm veritati semper est conjunctissimus; Amemus verum in vero: rationem non petamus ab eo, qui supra rationem est.

59. De Metaphysica.

A Lij in hoc loco Metaphysicam audiunt, scientiam, quæ ab omni concretione abstrahit, & ad primam entiam subvolat, condignam utique homine, cujus ingenium ad id natum, ut terrenis se subtrahat. Hic verum, bonum, pulchrum, unum, ordinem, & similia contemplantur, eò felicius, quòd Divinam lucem habent additam. Ubi aligarunt philosophi, licet Divinum solem consulere, & ad Deum notum ascendere, qui gentilibus erat incognitus. Mirum autem sit, cum homo mente sua eò evagetur, ut separata à rebus entia conspiciat, tam turpiter ad corpus suum redire, & cum eo per inquinamenta varia volutari: vel qui veram boni, pulchriq; ideam speculetur, falso, malo & deformi tam facile capi, sive

decipi. Sed apparet lubricum reperiri quocunque homo extra se confert se se, & vacillantem deijcere. Itaque in uno vero, bonoque Deo firmissimum consistet, qui ex utâ carnalitate separatum ei spiritum sistet. Hic audiet inenarrabilia, & universum mundum qualis est in centro intimo positus, intuebitur cœlo non infecto, non colorato, sed planissimè crystallino. ita primarum artium lineas, primarum rerum puncta deprehendet, voluptate sua summâ, admiratione aliorum non exiguâ. Hæc vera pulchritudo dum ignota multi est, nauseam iis hujus mundi parit, corpus ipsum fœditate varia ingratum, & molestissimis terræ ponderibus relinquit. Itaque in hac schola Christianopolitani frequentes sunt & seduli, ut sese deferere posse, & à rebus terrenis avocare discant, quò se iterum, ac res longè nobiliores cum fœnore recipiant.

60. *De Theosophia.*

HOc idem Auditorium superiori adhuc cōtemplationi servit. Hæc Theosophia est, nihil humanæ inventionis, indagationisve agnoscens, omnia Deo d. bens. Ubi natura desinit, hæc incipit, & à superno numine edocta, mysteria sua religiosè servat. Paucorum ea hominum est, nec cuivis etiam devoto ambienda, cūm D. iunius sit vel luce vel cruce benefacere. Memento se pandit Deus, diu adytis suis involvitur, semper optimus, rarò visibilis; Sunt tamen infinita ejus revelata, in quibus deliciari cujusvis verè Christiani est. Imprudentes nos qui Aristotelem nobis præferimus, homuncionem nobiscum, non Dei admiranda amplectimur, quæ illum pudefaciunt. Dei E I A T, Angelorum servitium, ignis auram, aquæ spissitudinem, aëris depressionem, terræ elevationem, hominis infinitatem brutiloquelam, solis remoram, orbis terminum non potuit ille credere an noluit, quæ nobis certa

sunt. Si Deum audimus, longè majora
 his apud eum expedita sunt. Quid
 verò audiremus eum, cujus unica &
 minutissima actio omniū fidem apud
 nos meretur, ac evincit. Si unum mira-
 culum credimus, omnia oportet, quae
 ille nobis exhibet. Quē enim inter o-
 mnipotentiae opera discernamus? Ita-
 que haec schola humilitatis ac obsequii
 schola est, ubi discunt juveniles men-
 tes succumbere Verbis Dei, & in oc-
 cultis ejus silentium potius devotum,
 quàm curiositatem adhibere. Scrupu-
 letur Philosophia, Theosophia acquie-
 scit; opponat illa, haec gratias agit: haesi-
 tet illa, haec secuta ad Christi pedes re-
 cumbit. Beatum hominem, qui ad pri-
 mam vocantis Dei vocem assurgit! bea-
 tiorem, qui sequitur! beatissimum,
 qui nunquam retrospicit, semper per-
 git! Sed hoc in pij hominis votis & de-
 sideriis tantum est, quibus si Deus an-
 nuat, bene est; sin carnis fragilitate ex-
 ercitum & comminutum velit, fiat Vo-
 luntas Domini.

61. De 3. Auditorio Arithmetico.

Tertium auditorium ab Arithmetica nomen habet, subtilitatis omnis Thesauraria. Qui Unum & Trium est, infinitas opes huic concedidit. Si spectes humanum usum, nulla disciplinarum pars est, ubi illa non primum aliquod subsidium conferat: si ingenij ausus, in hac una prope cum infinitate homo luctatur, & penitus se in arcana progressionum insinuat. Labet licere, omnia nescire, qui Arithmeticam nesciat. Unde Christianopolitanis maxima assiduitate percolitur, qui in ea quotidie inveniunt, quod admirentur, quod acuat, quod labores minuat. In Algebricis pares non habent, quod ea omnes hominis nervos provocet, ac separato aliquo modo corporea tractet, & incredibili sagacitate innodata omnia extricet. Recordantur autem, quanti nifus sit Satanæ perplexitates resolvere, cum humanæ artes tantum

implicare possint: quantæ calculatio-
nis, Mundiænigmata, quantæ divina-
tionis, carnis, glyphos retexere, cū in-
ter artis præsupposita, & vestigia tan-
topere laboretur. Si omnino nihil sub-
limiùs sectentur, tamen non ferendos
eos arbitrantur, qui se supputandi cō-
moditate, & in rebus multiplici cō-
pendio insulsâ sôcordiâ privant. Qui se
audirent esse inter terrenos tales, qui
tum n̄ eruditionem jactarent, nescio
an ab injuria abstinerent. Sed non li-
quet illis, his licere artes plerasque ne-
scire, nec minùs tamen togatos incede-
re. Quod si scire etiam decorum apud
eos esse incipit, & rebus gerendis ad-
movendum, nec ardor ingenij multis,
opinor, decrit, nec felicitas destituet.
In eis in eos pro beneficis habebimus,
non qui artibus favent, sed qui non
otio extremo persequantur.

62. De Geometria.

Succedant hic Geometriæ studiosi,
Arithmetices germanæ, & quæ pa-
ralle-

allelôs lineis id exprimit, quod illa
 numeris. Inde ad humanos usus magis
 e accommodat, & profundissimas
 propositiones ac theoremata sua admi-
 abili industriâ rebus applicat. Metitur
 enim non tantùm quæ in propinquo
 unt, quàm supera & ima, nec regularia
 tantùm, sed & omnes figuras, penetrat
 eas, transmutat, librat, transfert, allevat,
 & in humanis laboribus elegantissimè
 luxuriatur. Si speculari lubet, nihil sub-
 ilius est; si praxin adhibere, nihil com-
 nodius & expeditius. Si quod inge-
 nium ei concedas, àgile reddit, & ad
 omnia versatile. Hinc Christianopoli-
 ani plurimum ei tribuunt, cùm videât
 nullam esse artem, quæ non reddatur
 ab ea facilior, homo ad tractandas eas
 habilior. Et tamen hæc apud insulsos
 equè vilescit ac Mathesis reliqua. Cu-
 us pœnam eos hanc luere in propatu-
 o est, ut inter labores suos duriùs exer-
 ceantur, vel sanè aliena compendia o-
 culis intueantur oppletis. Quid autem
 mirum, Geometriam negligi, cùm am-
 bitio, avaritia, gula, libido, ira homi-

num, sed & stupor, ac temeritas mensuram non habeant, nec ferant? Unde illi dum varia dimetiuntur, primum omnium se metiri, ponderareque satagunt, inde Divinam clementiam aestimare. Neque enim tam juvat scire agellorum nostrorum spatia, quam corpusculi exilitatem, sepulcri angustiam terræ totius contemptilem pilam. Ita facilimè cerebri nostri vastitas se contrahit, cordisque tumor subsidet, quod hominem reddit sui negligentem, alieni patientem, Dei aestimantem, mortis & futuri memorem, ut malimus ex nihilo fieri aliquid, quam irato Deo ex hoc nostro minuto redigi in nihilum.

63. De Numeris mysticis.

Sed etiam altiùs ascendunt, quibus anni majores sunt. Habet enim Deus numeros suos & mensuras: quæ contemplari hominem decet. Non certè supremus ille Architectus ingentem hanc machinam fortuitò fecit, sed mensuris, numeris & proportionibus sapien-

oientissimè adimplevit, tempusque
 didit admirando concentu distinctū:
 ximè verò in fabricis suis & typicis
 ucturis nobis mysteria sua deposuit,
 per Clavem Davidicam, longitudi-
 m, latitudinem & profunditatem
 ivinitatis recludamus, atq; Messiam
 r omnia diffusum annotemus, o-
 nia ineffabili harmoniâ connecten-
 m, omnia potenter & sapienter mo-
 entem reperiamus, & in adorando
 omine Jesu deliciemur. Hæc autem
 te nulla comprehenduntur, sed Apo-
 lypsi constant, & fidelibus inter se
 mmunicantur. Unde Labyrinthos
 grediuntur, quicunque ex humanâ
 nilosophiâ, perticas aut circinos mu-
 antur, ut Hierosolymam novam me-
 antur, ejusdemque fastos, sacrumque
 omputum subducant, aut hostibus
 lversum muniant. Sufficiat nobis,
 hristum nobis omnibus ea omnia
 xplanasse, quæ ad corrigendam, tole-
 ndamque vitam faciunt, quæ illumi-
 int non omnes invadamus, nisi Chri-
 i jubar præeat, & ad interiora occlusa
 vocet.

vocet. Elusit hæc confidentia maximè aliquos viros, eo magis contra spernere quia non sine spiritu loqui sibi videbantur. Circumspēctos oportet in hac Cabalâ esse, & conjecturarum temperantes: cū in præsentibus laboremur in præteritis caligemus, futura vero Deus uni sibi reservavit paucissimis, & maximis intervallis communicandis. Amamus autem patula Dei arcana, neque cum vulgo abiiciamus, quicquid supra nos est, aut res Divinas humanæ æquiparemus: cū in omnibus sit bonus Deus; in suis verò etiam admirabilis.

64. De 4. Auditorio Musico.

Quartum auditorium Musicum dicitur, quod nisi post Arithmeticam & Geometriam ingredi non liceat: usque adeò à numero, & mensura pendet. Hic homo iterum excellenti suæ specimen edit, cum tres sonos infinitâ multiplicat varietate, & non loquelâ tantum, sed & cantu animalibus
 excel

excellit, etiam volatilibus; Cœlinem-
 e æmulus, ubi perpetua melodia est.
 nunquam satis subduci potest, quàm
 minimis rebus ad res maximas utatur
 homo. Paucissimis literis tot rerum
 yriades eloquitur, paucissimis tonis
 finitos concentus edit. Non potuit
 men Mundus abstinere, quin Cœli-
 i Voluptate, Satanæ molestiâ abutere-
 ur, & salacitati eam subijceret: hinc
 morearum infania, cantionum levitas,
 horaulium impietas: quæ omnia in
 ac Republica dudum exterminata,
 nunc inaudita sunt. Illa Prophetica
 lusica placet, quæ præcinentem ha-
 et spiritum, consonantes sonoras ani-
 mas, resonans Cœlum. Quicquid san-
 ti Dei ad numeros jubilarunt, ejula-
 unt, applauserunt, supplicarunt, ea hu-
 is Musicæ materia est, quam quo-
 tiana spiritus dictamina adaugent. Hic
 cra Poësis manus porrigit, nō ea quæ
 tenerem & Bacchum loquitur. Fit au-
 tem vocum per ætates & sexus accura-
 ta distributio; ut cū in publico con-
 eniunt, suave melos omnium cōcen-
 tus.

tu sonare possint. Nihil cum huius
 Musicæ maiestate cōferri potest. Nam
 ubi Spiritus S. favor, compositionis ar
 tificium, Verborum affectus, & reso
 nantiæ vis concurrunt, non potest ab
 esse maxima gratia. Hoc etiam com
 modum addunt, ut Christianæ religio
 nis capita, & vitæ probatæ exemplaria
 tum actionum Dei memoranda can
 tionibus includant, & hoc dulci vehi
 culo animis immittant: Prudentiore
 Mundanis, qui cum inter carnis tripu
 dia satis diu obscæna vel inepta cantil
 lavêre, tandem inter mortis aculeos, &
 conscientiæ calculos lugubre quid re
 boare coguntur.

65. *De Instrumentis Musicis.*

IN theatro Mathematico Musici
 etiam instrumentis suis locus est
 hîc tamen etiam magno numero, &
 varietate adhibentur. Nec enim quis
 quam facilè huius dexteritatis imperi
 tus adest, licet tamen seligere sibi, quo
 cuivis arridet, vel barbytum, vel vio
 lum

m, vel sistrenam, vel quæ per aërem
 nant, aut, omnium velut complexū,
 ganum, quod unum præ reliquis
 cultis habent sumptuosissimum. Hic
 anuum exactissimum obsequium
 is præponere solent, ut in rempubli-
 am promptitudinem, sed maximè in
 eum paratum, & versatile totius cor-
 poris officium instigent. Nam ut idem
 ut tum Creatori, tum proximo etiam,
 mod Musico manus, quæ ad internum
 tum, vel externas notas, digitos mo-
 et, elevat, vel deprimat, id creberrimè
 stillant. Quod etiam iis dictum esse
 test; qui cum undique artium præ-
 ptis & requisitis subiiciantur, æger-
 mè Deum audiunt ad sua instrumen-
 eos componentem, & officij debiti,
 am vocant, Tabulaturam propo-
 entem. Unde illæ variorum ordinum
 sonantiæ & operum ceremonia-
 rumque ululatus, & tactus Divinæ le-
 is neglectus, quod Deo nunquam
 ratum murmur esse potest, semper
 molestum. Agant id potius, ut, quod
 tanta facilitate mundo offerunt duris-
 simi

fimi laboris obsequium, id Deo exhibeant nullo modo duro, aut inclementi, sed qui instrumenta sua quantumvelfragilia curare servareq; majorem sollicitudinem habet, quam Mundus robustissima organa sua perfringendi abiiciendi ostentat libidinem.

66. De Choro.

UT pietati publicæ, quicquid potest, conferant, solemne etiam Musicam adhibent. Is Chorus est qui singulis septimanis semel præter feriatis dies per Urbem ducitur. Ibi sunt hic bini & bini, quotquot in schola continentur, hinc mares, illinc femellæ, & decenti ordine urbis ambulatoria circummeunt, & tam vivâ vocem quam variis instrumentis hymnû Deum canunt. Ætates ita temperatæ sunt, ut voces inter se debite distribuunt, & imperitiores ab exercitatis juvêtur. Cùm ibi essem, Psal. 127. decantatus est, & Civitatis cura Deo concedita. Nihil autem divi unquam vel sonantiùs, vel confon-

antiùs, cùm sub fornicatis peristylliis
 to passu incederent. Interim magnū
 is silentium erat, omnibus devotio-
 aventibus. Delectatus sum & oculis
 auribus, voviq̃ue ut semper adesse
 ssim sacrae psalmodiæ. Faciunt id in-
 gelici Chori imitationem, de quo-
 n jubilis Deus ipse testatur. Cumq̃;
 um ministerium, tutelam, monita,
 nstitutiones maximi faciant, ac quā
 oximos sibi habere contendant, hoc
 am modo concinentes eos non ab-
 dè sperant. Quis non credat, purissi-
 os genios delectari potiùs publicā,
 l spiritali lætitiā, quàm urbis ad-
 andi imperium tumultuantis strepi-
 ? aut quis dubitet, plurima illos sug-
 rere animis ad Deum puro gaudio
 evatis, quàm sub vanitatis carnificinā
 stibus & depressis? Ajunt itaque, &
 edidi, nunquam à choro redire, nisi
 iritibus roboratis, & Divinā quasi au-
 delibutis; nunquam habere Ange-
 rum custodiam magis præsentem &
 otabilem, quàm corde in Deum ple-
 i lætitiā effuso, laudari Deum, excitari
 ani-

animam, soporari carnem, evitari mundum, fugari Satanam. Quid Mundus dum nugatur, dum stertit, dū ronchoducit, dum oleum perdit, Cælestis spiritus introiit, & fores post se obfirmavit.

67. De s. Auditorio Astronomico..

Quintum auditorium sibi Astronomia vindicat, nō minùs quàm ulla artium de genere humano benemerita: dum incredibili diligentia Colorum motiones, & lentas rotatione astrorum itinera & passionés, syderum situs, dispositiones & distinctiones, etiam visibilium stellarum numerus & quantitatem, ac inter se proportionés nobis annotat, jam prope in ipsum cælum intromittit, & in hoc nostro territorio quasi tributarium reddit. Digna certè, quam ob id terrarum Reges colant, cùm Cœlo imperare videatur. Huic plurimum tribuunt Christiani politani, nec sibi metuunt, ne terramotu excidant, aut à novis Astricollis deturbentur. Sufficit illis honor, quem

Chr.

Christus terræ intulit, cū cam inha-
 raret, corpore cognatus: de reliquis
 Deus viderit. Nos tamen jam eos exa-
 minemus, qui Cœlum non rationabi-
 les sintuentur, quàm quodvis pecus,
 cuius Sol ex Occidente oriri posset,
 nisi in Calendario, tempus nullum
 habent. Si superbiant, magna de digna-
 to fit, nihil velle scire, quod sancti pa-
 archæ summâ sedulitate sunt scruta-
 ti repant increpandi sunt, qui os ho-
 mini sublime datum, ad terram recur-
 runt. Omnis excusatio turpitudinem
 habet, quæ hominē humanitate exuit,
 si liceat addere, divinitate. Certè si
 Deo prævio nullis talaribus suis ho-
 mo ad superas illas sedes ascendit, &
 regularissimas illas regularitates ob-
 servavit. Hinc nobilissima quæque in-
 nia in eam inclināt; ignobilia & hu-
 mo nata satis habent, si glandibus
 & siliquis vescan-
 tur.

68. *De Astrologia.*

IN hoc eodem Astrologia se offert multis nominibus estimanda. Nam quid Terra Cœlo debeat, quid Cœlum Terræ communicet, ij experiuntur, quæ utrumque patiuntur. Ita connexuit sapientiss. Creator præ grande opus suum, ut undique sibi ipsi imperet, & pareat. Hinc aïtrorum regimen annotatur est, majore curiositatis humanæ admiratione, quàm securitate: fidem facit experientia, dubiũ ratio; inter utrumque terra se cœlo subiectam fatetur. Soli & Lunæ vires magis in evidenti sunt de reliquis astris, qui artem excolunt tantundem contendunt. Non potest deprehendere, quo magis inclinet Christianopolitani, cùm de ea re mecum disceptarent. Certè animum, ut corpus carceribus clausum, nemini subiiciunt, nisi Deo, ac soli Deo. Lubrum sit, si è primo vel essendi, vel nascendi momento pendeat, si ab eodem vitæ mortisque iudicium accipiat. Ita que in id potius incumbunt, quàm astrum domi-

ominentur, & per fidem jugum, si
quod est, excutiant. Unde cœlum no-
um, alia astra, motus alios agnoscunt,
si primus motor Christus. Hujus be-
eficio omne malignū, omne opposi-
m, debile, peregrinum frangunt. Ho-
scopus fortunatissimus est Adoptio
filios Dei, quorum pater precibus
onsultus vix aliquid reticet, implora-
is vix quicquam denegat, tantum ab-
t, ut astrorum discursibus exponat.

Cosmoxenus agnovit, & sub Dei
nabrâ nihil tempestates Cœli metuit.
qui magis sapiunt, sibi sapiant. Non
excusamus autem eorum stuporem,
ii cum omnia conculcare posse sibi
deantur, etiam cœlum ineptissimè
espuunt, homines Calendario nunc
rviles, nunc rebelles; hodie attoniti,
as irrisores; nunquam æqui, semper
barbari. Nam qui Astrologiæ usum in
bus humanis nescit, vel impudenter
enegat, eum ego velim invito Cœlo
terram fodere, colere, & la-
borare quàm diutis-

simè.

G

69. *De Cælo Christianorum.*

Multum interest inter hominē
 & hominem; sed inter Christianum,
 & Mundanum plurimum. Non
 tot rebus hic servit, quod ille imperat.
 Itaque non tam liber est à cœli injuria
 sed etiam eidem reconciliatus. Unde
 ab amico varia dona accipit, quoniam
 Deus jubet omnes creaturas esse Chris-
 tiano beneficas. Quàm faveat Cœ-
 lum, quàm pareat fidei, supra infideli-
 fidem est: Quàm in Ecclesiam unicuique
 propè intentum sit, nemo extra earum
 intelligit, aut capit. Sol, stellæ, iris, gra-
 do, ros, ut paucissima memorē, quàm
 celebribus beneficiis homines fideles
 affecerunt? Comitatus est Cœli favor
 Ecclesiam peregrinantem ex oriente
 in Occidentem, cicuravit homines
 quos prius tenebat barbaros: docuit
 præfagiis, & prodigiis; increpat impietatem;
 allevat piorum capita; & in spe
 restitutionis erigit. Quàm admirabilis
 harmoniâ Mundi historiæ præsit, &
 Eccle

Ecclesiam aliis atque aliis vicissitudinibus juvat, dici vix potest. Id quia pauciores curant, fit, ut pauciores capiant Ecclesiæ in his terris itinerarium, & cum maxime Religionem extollant, putent quicquid seculo fortuito florem obtigisse. Interim Antichristi, Mahumetis, & similia pseudoprophetarum periodos nec computant ipsi, nec in aliis ferunt. Vident tamen emergere alias nebulas, & exclamant: qui si tam temporum signa, quàm Cœli faciem dijudicarent, non audirent à Christo Hypocritæ. Christianopolitani spirituali Cœlum supra omnia quærunt, & ambiunt, corporeum verò eò magis diligunt, quod sciunt semper fuisse, & futurum Christianis propitium. Quo felicissimo auspicio, & auspicato natali urbem suam condiderunt, nunquam Cœli iniquitatem, si Deum colat, experturam.

70. De 6. Auditorio Physico.

Sextum Auditorium à Physica appellationem habet, cujus jam ante

in Theatro ipsius memini. Hujus
quàm sint studiosissimi, nihil est opus
affirmare; cùm ipsa studij necessitas id
exigat. Hoc enim utriusque mundi &
generaliorẽ & specialiorẽ cogni-
tionẽ assequimur, & creaturarum
motus, qualitates, actiones, passionẽs.
quẽ scrutamur; quã materia rerũ, quã
forma, mensura, locus, tempus, quĩ
Cœlum moveatur & appareat, elemẽ-
ta inter se misceantur, & progenerent
quid viva animalia, quid prostent plani-
tã, quid juvent metalla, maximẽ verò
quid anima intra nos, Divinitatis illi
fomes, peragat: pulcherrima scilicet o-
mnia, & quã nescire hominẽ, pos-
sot hominum fideles indagationes de-
decet. Non enim in hunc mundum, si-
ve Dei splendidissimum theatrum su-
mus missi, ut brutorum instar, tantũ
terrã pastum absumamus: sed ut intẽ
Dei admiranda spectatores, intẽr do-
naria dispensatores, inter opera æst-
matores obambulemus. Quis enĩ
credat nisi cum summo hominis bene-
ficio eam rerum varietatem, & elegan-
tiam

iam, eam commoditatem & maturitatem, ac omnino totius mundi usum, fructum homini concessum? quæ omnia si quis deberi sibi sine gratitudine, sine curâ, imò sine intuitu fortè creat, turpiter fallitur. Hæc hominis potius obligatio est, ut, quia creaturas omnes habet tributarias, ipse omnium loco Deo gratias agat, id est, tantum obsequij Deo præstet, quantum à reaturis experitur. Ita nunquam hunc Mundum sine Dei laude, sine suo usu, & moderatæ tractationis, accuratæque contemplationis admonitione intueatur. Beati, qui in mundo utuntur, quosque Deus liberaliter concessit: Munus non iis utitur! nam qui libertatem Christianam agnoscit, nunquam is se reaturarum infami servitio subiicit.

71. De Historia.

Physicam comitatur Historia, sive humanæ Tragœdiæ recitatio. Omnia verba hujus laudes non adæquât: atamen vix ullibi inter mortales in-

corrupta apparet: usque adeò profundæ sunt cordis humani latebræ, liberales nostri æstimationes, temerariæ aliorum dijudicationes, lubricæ humanorum errorum excusationes. Christianopolitani Veritatem mordicus tenent, maluntque eam cum pudore, quàm mendacium cum laude. Itaque liberrimè omnia perscribi volunt, & ingenuè sua, etiam nævos fatentur, ut posteritas sine fuce temporis præteriti actus accipiat. Tristissimum autem est, intruere Satanæ per tot millenarios Tyrannidem, Peccati incrementa, hominum monstra, bellorum fæditatem, cladum horrores, vanitatis jactantiam, opum importunitatem, ordinum confusione, iniquitatis mysterium. Quæ omnia in Mundo sese excipiunt, semper recurrunt, & universam periodum infestant. E contra quàm jucundum, contemplari Dei athletas, virtutum germina, ingenij fastigia, pacis opulentiam, quietis silentium, imperfectionis confessionem, acquiescentiæ saturitatem, donorum varietates, pietatis invictum.

tum robur ! Sunt tamen eruditi, qui
 & caudeant nescire, & inter fabulas
 numerare; dignissimi, qui vulgi fabu-
 la fiant. Interim liquidò apparet, quot-
 uot præteritorum sunt imperiti, ad
 præsentia ineptos esse, ad futura impa-
 atos, cætera arrogantes & temerarios.
 Jam ut humana Historia hominem
 molliat, humiliat, & cautum reddit: ita
 ii & aliorum ignorantia feros retinet,
 latos, & in sua, publica que mala præ-
 cipites.

72. *De Ecclesiæ historia.*

QUoniam Ecclesiæ omnia in hoc
 orbe Christianopolitani tribuunt,
 ne ejus Historiâ magis, quàm ullâ aliâ
 occupantur. Nam cùm ea sit unica illa
 arca, quæ salvandos continet, malunt
 de eâ, quàm universis diluvij fluctibus
 esse solliciti. Memorant igitur, quâ im-
 mensâ Dei bonitate pusillus ille grex
 collectus, fœdere susceptus, legibus
 formatus, verbo munitus sit; quàm de-
 vilibus instrumentis propagatus, vali-

diffimis machinis impugnatus, evadenti auxilio defensus sit; quanto sanguine, quibus precibus salus ei constiterit, quo fremitu Satanæ Crucis vexillum triumpharit; quàm facilè zizania emergat, quàm sæpe in angustum latus ejus contrahatur, quot Eclipses, & quàm sub Antichristo maximam & densissimam passa sit, quomodo aliquoties rebus desperatis, ac hoc ævum nostro sub maximo Luthero emergerit, quibus inquinamentis & maculis frequenter aspergatur, quàm cum carne multum habeat negotij. Talia per multa alia, sed & periodicas mutationes, & harmonicas vicissitudines illi in numero habent, & juventuti sedulo imprimunt, ut discat fidere Deo, disfidere carni, spernere Mundi minas, tolerare hujus seculi tenebras. Et hæc sanè quàm optimè; quicquid alij suam Historiæ Ecclesiasticæ neglectum non dissimulent: nam quam parum ea in Ecclesiasticis etiam, exigatur, quàm, ubi adest, fiat præ uno alterove syllogismo minimi, non est hujus loci fusiùs dicere.

re. Et

e. Et hoc Satanæ artificium est, qui
 um præteritas piorum luctas, & hæ-
 eseon flagella nobis ex oculis aufert,
 quælibet Ecclesiæ nubila, pro serena
 & indubia luce relinquit, donec sub
 liquâ morâ superstitioni aut impieta-
 tati assuescamus. O si ad reformationis
 nostræ severitatem subinde retrospecie-
 retur, non tot imponderent simoniæ &
 securitatis ludibria; sed seriò ea Religio
 custodiretur, quæ non Romanam tan-
 tam doctrinam, sed etiam mores ab-
 horreret! Interim Christianopolitani
 non tam magnæ, quàm suæ etiam in-
 tra pectus minutæ Ecclesiæ frequen-
 tissimè recordantur, ut quid intra se et-
 iam, pro spiritu contra carnem, pro
 cælo contra infernum actum sit, quo-
 ties Divinam præsentiam senserint
 notent, ut exinde se Dei electos
 & ad amatos esse, tum
 credant, tum
 sciant.

73. De 7. Auditorio Ethico.

Septimum Auditorium Ethicam
 Præsidem habet, virtutum huma-
 niorum omnium, prudentiæ, justitiæ,
 temperantiæ, fortitudinis & annexarū
 aliarum magistrā, quam non tantūm
 præceptis & regulis sedulam, sed maxi-
 mē reipsā, & quotidianis speciminibus
 volunt conspicuam. Ridiculum est,
 monere alios, cujus dissensum vitā ex-
 primis. Qui non nisi Cælum incla-
 mant, nihil terreni redolant; qui justi-
 tiam inculcant, in nemine injuriæ sint;
 qui temperantiā suadent, non luxu-
 rantur; qui fortitudinem jactitant, nū-
 quam abiciuntur. Si sint, qui præeant,
 non deerunt, qui sequantur, cujus exē-
 pla frequentissima sunt. Hic operæ
 pretium faciunt: quia Fortunā omnem
 ex bonorum societate explodunt. Fi-
 ctitiā eam dicunt, & opinione nostrā
 constantem; nam quæ bona malāve
 nobis fingamus, ea appetere vel fugere:
 cumque in potestate nostrā esse
 pos-

posset, ut semper benè & satis sit, no-
 trâ persuasione facere, ut malè habere
 & indigere sit necesse; Semp̄ r caritu-
 os, si appetamus, quibus imperare
 non possimus; semper abundaturos,
 & tantum possideamus, quæ nemo
 obis eripere possit. Est ita omnino:
 unde infelicitatis nulla alia, nisi nostra
 culpa est, qui, dum singuli volumus,
 quod conjunctis debebatur, atque sic
 liena invadimus, semper habemus,
 cum quo concertemus, semper est, qui
 nos vincat, & supprimat, vel si nemo a-
 lius torqueat, nobis certè nunquam sa-
 tisfacimus. Id cum probè intelligerent
 optimæ urbis cives, noluerunt sum-
 mum bonum, nisi intra pectus suum
 sibi residere: quod quia imaginarium
 voluit, Christum esse credūt, & agno-
 cunt, cujus amore inter se perfectâ a-
 micitiâ junguntur, perfectâ veritate
 formantur, perfectâ civilitate potiun-
 tur, perfectâ liberalitate perfunduntur,
 perfectâ, ut omnia dicam, humanitate
 robustantur. Quod ut imitari nobis li-
 beat, aut per eos, qui mundum inqui-

156 DE REPUB. CHRISTI-
natissimis moribus & variissimis con-
suetudinibus replent, liceat, Deum vi-
tæ moratæ & compositæ autorem, con-
servatorem & remuneratorem. toto a-
nimo, precor.

74. *De Politica.*

HAc subtilior est Politica, quæ re-
gendis hominibus, & conser-
vandæ multitudini ingenium planè
architectonicum confert. Jam ante di-
xi, Aristocratiam prætulisse reliquis
formis, quòd Christianæ societati pro-
pius conveniat. In ea tria hominis bo-
na, æqualitatem, pacis studium, & opū
contemptum stabilivere: cū eorum
contrariis Mundus maximè affligatur.
Elevavere etiam ingenij culturam, &
publicavere, ut quivis seipsum facilius
noscat. Hæc illis Maxima est, Christia-
nos ut religione, ita moribus ab uni-
verso mundo debere esse diversos; ita-
que non licere, quæ aliis liceant; non
ferendum, quod alij ferant: Evangelium
aliam velle politiam, quàm quæ Mun-
di, &

li, & Religionis Christianæ esse eâ de
e arbitrium. Hinc exprobrant Mun-
lo, quod permittat Magnatibus fastum,
sacrificis dissolutionem, præfectis pe-
culatum, civibus luxuriam, omnibus
exorbitantiam, uno hoc prætextu, quia
homines sint. Ajunt enim conatus se-
ios deesse, & Reipublicæ rectam con-
stitutionem: cum homo non sit planè
animal intractabile; postea etiam ma-
iorum palæstras aperiri, ut abstinere
am posse mirum sit. Plurima etiam,
quæ mala & noxia, pro bonis & lauda-
bilibus haberi, eorumque vituperium
non admitti; optimas leges ad speciem
prostare; quas si quis urgeat, esse ridi-
culum. Non videri ad Christi exem-
plar formatam Politiam, ubi Deus,
quàm homines; anima quàm corpus;
corpus, quàm opes, minoris fiant, ubi
vivitiarum vitia non crimini, paupertas
virtutes laudi non sint, ubi corru-
ptor pretium, corruptus necem ha-
beat; ubi quovis pretio anima hominis
vendatur. Non potui ego, quicquid
conatus sim, ad omnia respondere.

Itaque ad hujus ævi Politicos provocavi, qui, nisi scirent, quod rebus mortalium maximè conducere, non tot voluminibus nobis Mundum effigiarerent. Putavi tamen, non iniquè multa contra seculi mores, quæ non majore difficultate corrigi possent, quàm mūdus sua obtinet. Videmus enim res nostras ab injuria sic satis defendi posse, res Divinas, & sacrosanctum nomen eius ut aliquā reverentiā tueamur, cum superstitiosè alij, alij fanaticè observasse dicantur, uni suā jactantiā Christiani inter impossibilia numerare non erubescunt.

75. De pauperie Christiana:

Non sufficit Christianis aliquibus ad Ethices & Politices præcepta bonos esse, sed Christum ipsum, sublimiorem magistrum, adsciscunt. Is quia virtutum summarum perfectissimum exemplar est, meritò habeat, qui imitentur. Sunt autem ex humanis præminentiis retrogradæ, & sub unius
Crucis

crucis hieroglyphico complexę; quod
 ui propiüs homini accommodarunt,
 cram pauperiem appellarunt, qua et-
 m licitis hujus mundi renunciamus,
 t Christũ unum possideamus. Quot-
 quot hanc sectam ingrediuntur, omnia
 ediscunt, omnia relinquunt, omnia
 atuntur. Placet præ prudentiã sim-
 licitas, præ sciẽtiã ignorantia, præ
 loquentiã silentium, præ dignitate
 umilitas, præ sagacitate credulitas,
 æ satietate jejunium, præ lectione
 equela, præ actione passio, & quæcun-
 ue hujus terræ infima sunt, si inno-
 entia adsit, si i deposcunt. Non Mi-
 oritas hic aliquos Romanos crede,
 aximorum hujus terræ astutissimos
 ncupes, sed nec sui cerebri, & occulti
 ltus sanctulos. Lætum genus homi-
 um est, ac quod affectant, in hac terra
 xpeditum, quicquid habent dono-
 um Dei, in commune tribuunt, veluti
 ihil sibi reservantes. Non irritantur
 injuriã, non attolluntur famã, non de-
 ectantur copiã, nõ deprimuntur penu-
 iã, non admirantur subtilia, non dedi-
 gnantur

gnantur abiectissima, non torquentur
seculi minis, non capiuntur præsen-
tium famâ, non turbantur strepitu, nor-
acuuntur separatione, non affliguntur
vitâ, non terrefiunt morte. Paucissimi
hi sunt, nec alij facilè, quàm qui jam
per omnia penetrarunt, quibus jam
rerum, scientiarumque humanarum
pelluciditas apparuit, quibus post terræ
errores cœli certitudo in votis, est uni-
cè. Nemo libentiùs desipit, nisi qui
prudentiæ lubricitatem; vel tutiùs ne-
scit, quàm qui scientiarum labyrin-
thos; vel faciliùs caret, quàm qui pos-
sessionum onera; vel paratiùs servit,
quàm qui pericula imperandi est ex-
pertus. Unde qui tales ridere, aut re-
prehendere solent, hoc ipso testantur,
quàm rerum humanarum nullum ha-
beant gustum, sed in eo luto etiam

num volutentur, è quo illi pro-
pitio DEO emerse-
runt.

76. De 8. Auditorio Theologico.

Superest octavum Auditoriũ, quod Theologiæ sacrum est, omnium, iæ homines possident, Regina, & philosophiæ Dominæ. Hæc primũ annuum docet Spiritus Sancti in sacris literis stilum, nervos, elegantiam, efficaciam, profunditatem, ut sciant juvenes, quid sibi hac vel illâ phrasi, hoc autem verbo verborum involucro sapientia ve-
 geant; discant admirari hoc dicendi genus, supra omnem hujus terræ eloquentiam. Deinde ad devotam imitationem hujus divini sermonis adducuntur, ut eam sacrarum sententiarum ingentem thesaurũ jam à puero sibi collegerint, ut etiam rebus mortalium adaptent, discantque ad alios eodem spiritu, eisdem verbis loqui, quibus Christi Apostoli Evangelium populis prædicant. Tertiò invicti hujus Verbi argumentis, & soliditate eos armant, ut sive cum hæresibus cõgrediantur, sive ipse
 sophi-

sophismatum pater Satan impugnet veritatis sinceritatem ab ipsa veritate mutuata, sciant tueri, discantq; omnino loco & tempore limpidissimos Israëlites fontes, à terreni luti vel ratiocinationis humanae infectione præservare. Et hæc vocant Scholasticam Theologiam, quæ Sacrae scripturae verba intelligere, imitari & opponere doceat, in qua ita exercent suos, ut adinoneant, nihil his rebus adhuc in Christiano negotio plenè effectum, omnia ad pium apparatus facere; factionum insuper nomina, ut quæ maximè vitant, nec nisi invitissimi ea imponunt, & ut Lutherani audire ament, Christiani tamen esse contendunt. Unde collegi non cum iis sentire, qui quamvis translationem securè admittunt, eidemque securè indormiunt, parum solliciti, idne faciat Spiritus, an aliquid aliud dixerit: deinde non omnem Theologiam concionandi peritiæ tribuere, cum fieri possit, ut homo tam impius, quam indoctus ad populum verba sacra, sed mutuata abuccinet: sed nec eos admirari, quibus

Theologia omnis in machæras,
 & arcus convertitur, quique
 Dei nisi disputatorium & con-
 ciosum nullum admittunt: tandem
 non omnem innoxie opinionis
 sensum, in sectas & odium divide-
 rerum ita suos informare discipulos,
 quoties opus, versiones judicare,
 solum alloqui, veritatem defende-
 schismataque vitare possint, fortasse
 terius, certè temperatiùs, de cæte-
 in vitæ Christianæ compositione
 upari malint, quòd Christus pios,
 m scientes; obsequentes, quàm di-
 stantes malit, atque ipsæ ingenij ar-
 ad mortis ultimas oppositiones mi-
 quàm conscientie robur sanguine
 risti lustratum, faciant.

77. *De praxi Theologica.*

HInc ad practicam Theologiam
 magnâ devotione accinguntur:
 orare, meditari & tentari docet. Hæc
 sapientia est, quæ S. Scripturam no-
 imprimi, & in nos transfert, ut re-
 fera-

feramus Dei mysteria. Hic Divini Verbi non assensus tantum, sed consensus & conspiratio exigitur. Nam ut Christus rerum arcanarum omnium impletio est: ita nova regeneratio in nobis aliam pueritiam, aliam juvenilem et & virilem ætatem inchoat, ac urgeat quæ non Adamo, sed Christo, vitæ nostræ libro conformis sit. Non capiunt hoc, qui ad artium regulas Theologi instituunt. Nam opus est corroden & acerbis liquoribus internè infuso, qui has ingeniosas structuras destruat, & comminuat. Nisi nos desinamus, non incipit Christus: nisi fileamus, non loquitur Deus: nisi quiescamus, non agitur spiritus. Hoc illud Sabbathum est, quod omnes omnium ætatum pii Mundi sunt facti ridiculi. Hæc illa sanctorum Christi insania est, ut non in Crucifixum tantum credant, sed crucifixi ipsi velint: hæc Paulini Evangelij stultitia est, de nullâ aliâ re, nisi imbecillitate suâ, gloriari. Hic tamen à Sathana ingens periculum esse solet, qui ut semper malus, ita hic nequissimus est, dum

hom

hominem mirificis fascinis ita sibi auct, ut non magis Dei sit: Hinc mul-
 turores, somnia, deliria, & alia men-
 non evocata, sed sponte evolantis
 libria. Unde graviter monere &
 os, & alios Christianopolitani so-
 ut, nihil inconsulto Deo vel poseant
 i vel tentent, quod sit supra Christia-
 m simplicitatem. Nam cum Paulo
 oi in tertium Cœlum non possumus:
 ssumus autem cum eo Christo con-
 mari. Si Evangelio pareamus, si A-
 stolis: satis id erit ad solidam Theo-
 giam, neque revelationum erimus
 ligi, aut Angeli aliter concionantis.
 q, ut crassos illos & corporeos Chri-
 nos Theologia solida non admittit:
 nec subtilissimos illos, & in me-
 s Spiritus extenuatos agnoscit. O-
 ma moderatio Crucis, quæ ad Chri-
 bilancem omnibus filiis Dei conve-
 niens pondus imponit singulos ita
 exercet, ut habeant, cur

Dei auxilium im-
 plorent.

78. *De Prophetiis.*

SI quid tamen homini ulteriùs Pa-
 clementissimus indulgeat, non
 merè reijciunt, sed spiritus proba-
 Unde illis Prophetica Schòla, non c-
 tē ob id, ut vaticinandi virtutem, q-
 multos fefellit, profiteantur, sed u-
 spiritus Prophetici harmoniam & v-
 ritatem contemplantur: quod quia
 ne Divinā suggestionē fieri non pot-
 conferunt eā de re in timore Domi-
 si quid lucis amplius alicui contigi-
 creditur. Nam qui typos Scripturæ u-
 dique & secundum partes aptare, c-
 Vaticinia ex suis adytis eruere, c-
 Moysis ceremonias cum Christo co-
 ferre, qui Apostolorum & Christi
 iam argumenta ex Veteri Testamen-
 producta capere, aut similia his adfer-
 possit, inter tot commentatores ran-
 illis fidem omnino fecit; scrupulu-
 verò multi, ne quid unus altérve tem-
 rariè pronuntiarit. Fatentur itaque
 Spiritus S. oracula, quantum quide-

futurorum præcognitionem, vel
 æteritorum applicationem pertinet,
 ondu[m] capere, nec minùs tamen in
 iuinis revelatis, quibus salus æterna
 nsistat, acquiescere. Precari autem
 eum, ut indulgentissimo dictamine
 tefacere non nihil suis velit, quid
 ofundæ sapientiæ in Verbi sui abyf-
 lateat, & Filium suum per universam
 ram paginam ostendere. Quo pio
 to, quid impetrent, mihi non ape-
 erunt. Atque ita rudi stilo percurri,
 icquid in Auditoriis Christianis mi-
 est commonstratum. Quod utinam
 nil de meâ balbutie, forsân & obli-
 one haberet! sperarem utique si non
 ania, imò si pauca etiam, aliqua ta-
 en pio & Christiano lectori placitu-
 , vel sanè datura animum, ut Chri-
 anopolim quispiam adiens, certio-
 & exactiora his experiatur: quæ si
 dem candore, eademque mecum li-
 rtate communicaverit, illorum cer-
 quorum id commodò fiet; sed meam
 am, quod juverit, & emendarit, gra-
 udinem maximam promerebitur.

79. *De Medicina.*

SUPERsunt quatuor hujus contignationis conclavia, quæ etiam intus decuit, duo Medicinæ, duo Jurisprudentiæ assignata. De prioribus prædicam, quicquid omnino Jurisprudentiæ debeat. Medicinæ subtilitatem methodum, rationabilitatem nemo facile explicabit: fatendum est, DEI ingene donum esse, humanæ solertiæ observationi concessum, de qua nil propterea addimus, quòd in Physicis, Chymicis, Anatomicis, & Pharmaceuticis, quibus maximè constat, plurimum laudata sit. Hic tamen suam separatam sedem habet, ubi de Morbis cognoscat, & remedia concipiat: ubi iam, si quid extra Auditoria occurrat doceat. Certè optimus quisque ita corpori suo prospicit, ut sufficiens potius humanis officiis inhabitet, quàm languens & animæ grave trahat. Unctemperantiam & exercitium suis civibus frequentissimè præscribunt hi

ici, tanquam saluberrima sanitatis
 onservantia. Ex alterâ parte Chirurgi-
 a habitat, quæ non consilio tantum,
 sed manu corpus humanum curat. Us-
 que adeò miseri sumus, ut ungendi,
 calpendi, urendi, secandi, vulnerandi,
 vacuandi simus, neque corporis parti-
 cula à numerosis periculis satis secura
 sit! Unde variâ industriâ, variis etiam
 instrumentis opus est, ut his incom-
 modis occurramus, hosque defectus
 sarciamus. Præstat autem, inter has
 corporis humani afflictiones nostræ
 imperfectionis, vel potius supplicij
 memores esse, & hinc facilius vanitatis
 istas ponere: inde ad eum recurrere
 medicum, cui non tantum ægrota sa-
 vare, ablataque restituere; sed mortuos
 iam excitare, & in minutissimum
 pulverem dispersos recolligere, per fa-
 cile est. Medicinam autem honorabi-
 lus, non quòd longævitatē supra
 mensum ea impetret, aut morti se
 opponat; sed quia ut creaturis, ita crea-
 rarum adhibitione Optimus Crea-
 tor nobis benefieri voluit.

80. *De Jurisprudencia.*

CUm bonâ Jureconsultorum vni-
 niâ dicam, nullum esse eorum a-
 pud hos Christianopolitanos nostrum
 usum. Nam cum suis Legibus vivant
 nec supra annum tributum, ad quod
 vis aliud jus adigantur, nolunt in ali-
 nis Rescriptis, Codice, Pandectis, dig-
 stisve, in Canone, vel Clemente, vel
 Extravagante esse occupati. Nihil huius
 non semet explicat, nihil æquitate evi-
 dentius, nihil litigat cum altero. Unde
 Processus & procedentes cadunt. Fac-
 le est, rixam aut altercatiunculam dir-
 mere, sopire, increpare, nihil Corporis
 Juris, indigum est. Hinc sese multas
 excipulas, & decipulas evitasse arbit-
 tur, ac maximè cum inquietudine cor-
 poris animæ pericula. Si bonorum ju-
 cturam æstimarent, adhuc minùs fe-
 rent. Fieri enim non potest, quin sen-
 per quippiam pactile illud jus abduca-
 abstrahat, abradat, abjuret, exprima-
 extundat, exculpet; extorqueat, excu-
 tiat, excudat, subducat, suffuretur, su-
 pile,

pilet, involet, auferat, & intervertat, si
 quis potius lites, quàm tranquillitatem
 experiri mavult. Quod tamen parti-
 us, quàm bonis Jurisperitis, potius
 tribuendum est. Unde hîc etiam con-
 clave suum habent, honorificum po-
 tius, quàm necessarium. Ne tamen o-
 entur, Politicæ serviunt, & Romana
 ira variâ æquitate & honestate plenis-
 ma ei explicant. Idem ferè de Nota-
 tus conclavi deprehendi, adesse hîc,
 t locum suppleat, de cætero in hac Re-
 publicâ nihil magni momenti præsta-
 . Si quid tamen describendum est,
 ejus hominibus committitur, & lite-
 rum picturæ, elegantissimæ inven-
 onis compendio, hic honos datus, ut
 omen etiam suum inter artium offi-
 nas obtineat. Ajunt quoque figuris
 rerarum aliquid inesse, ac numeris, ex-
 rie, vel valore emergentibus. Sed id
 on asseverant Christianopolitani:
 audent autem corda sua Deo exhibe-
 , ut is digitis suis inscribat, quæ ad hu-
 s, illiusque vitæ securitatem faciant.
 hæc illis sacra incantatio, hæc divina-

172 DE REPUB. CHRIS-
tiano, hæc mysticæ literaturæ summa, e-
optatior illis, quia certior.

81. De juventutis receptaculis.

QUæ duæ supersunt contignati-
nes in hypocaustra & cubilia co-
nstitutæ sunt eâ distinctione, ut duo
tera masculo, altera femineo sexui i-
serviant. Cùm enim hunc etiam li-
ratum velint, hoc maximè curant, ut
qui juventuti sunt præfecti, eas uxoris
habeant, quæ itidem virgines & pu-
las docere possint. Conclavium ser-
ex schemate elucescit; hoc unum a-
dendū, ita impuberes puberibus juni-
ita adultos à maritatis observari, ita
dulam ubique esse inspectionem, ut
quoad usque fieri potest, juven-
corruptela evitetur. Quod quia raris
sub hac educatione contingere potest,
ut quæ longa annorum serie innocen-
tiam continuavit, supra omnem felici-
tatem æstimandum est, præsertim si
putemus, quæ alicubi in scholis, &
blicis collegijs juventutis perverso,
corruptio, & offensio sit, dum quis de

vel domesticam, vel rusticam, vel paternam etiam, & innatam malitiam atque n^oquitiam secum adfert, & cum odalibus communicat, tantâ venenâ contagione, ut ne ab iis quidem, qui Deo toti sacrati esse debebant, abstinereat, sed variâ impietate, salacitate barbarieque serpat, imò usque adeò totos interdum occupet, ut totâ vitâ, ac inter honoratissima officia desinere nunquam possint, lamentabili utique incrementum perniciæ, cùm unius lues in multos diffunditur, & conferentibus ingulis, unus adimpletur. Ut jam à Sana fere nusquam magis metuere habeant parentes necesse, quàm ubi ad Deum liberos suos planissimè educari ubi persuadent: unde precibus illis atq; ardentissimis opus est, quibus suos directos Divinæ custodiæ sedulò commendent, cujus unius est, per Angelorum custodiam, impura illa & pestifera abia avertere, obturare aures, cor ad pudoris amorem, impuritatisque obfirmare abhorrentiam.

82. De Templo.

TAndem etiam Templum, quod in meditullio habent, reclusum mihi est, regiae magnificentiae opus, & in quo sumptus cum ingenio certant. Quod sanè non improbandum, cum nemo in hac Republica egeat. Figura rotunda est, cujus ambitus 316. altitudo 70. p. Qua medietate concio est subsellia è terra excisa, & excavata sunt, ut minùs structura ascendat, & cunctarum aures perorantis à voce undique aequaliter distent. Altera medietas Sacramentis distribuendis, & Musicae attributa est. Habent etiam ibi Senatores suum separatim cum Principibus locum cum haud procul à cathedra: uti in schemate expressimus. Sed & sacrae Actiones Comicae, quibus plurimum tribuunt, & tertio quoque mense oblectantur, hinc in templo exhibentur, ut eò tenaciùs juventutis animis rerum Divinarum historia adhæreat, ipsa quoque ingenia rebus tractandis habiliora, &

gilia reddantur: cujus rei quàm sint
 rifices, mirari satis non potui, cùm
 Naogeorgi Jeremiam populo repræ-
 sentatam, coram essem intuitus. Mu-
 us Templi sive circumferentia tota
 enestrata est, ut lumen undique ad-
 mittat: qui reliqui sunt parietes, sacris
 uicturis, sive historiæ Biblicæ repræ-
 sentatione eleganter nitent. Simula-
 rum vidi nullum, nisi Christi crucifi-
 xi ad commovendum vel durissimum
 animum, affabrè factum. Reliquum
 ornatum non facimò expressero, nisi id
 ex professo actum velim: certè admira-
 ri artem, & pulchritudinem satis non
 potui, præsertim cùm eorum fuerim
 recordatus, qui sub Religionis præ-
 extu Ecclesias spoliant, & affectatâ
 templorum desolatione, non tamen
 domestici luxus obliviscuntur. Con-
 scientiosi nimirum Evangelici, quibus
 maculum est antiquæ simplicitatis do-
 maria alibi, quàm in ædibus suis popu-
 lum offendere! religiosi Reformato-
 res, qui ut vacuarent sacraria, suas pro-
 prias domos inutili & pomposo appa-

ratui commodarunt! Si qui etiam vident Deitabernacula ornare, aut in hanc rem tam sunt tenaces, quàm alibi prodigi, hinc haberent, quod discerent. Mirum verò, non quid mihi videatur, docere sed quid viderim, recitare decet.

83. De Vocatione.

Quotquot Ecclesiæ dedicati sunt nihil prius habent aut sublimius Vocatione. Hæc illis fiducia est, hoc scutum, hæc corora. Vovent parentes & precibus seriò optant, non mercantur, aut per consuetudinem impetrant, ut Deo quondam interpretes vel ministros progignant, quod sciunt humanæ dignitatis esse fastigium. Cum itaque Dei donaria apparent, & S. spiritus quasi familiaritas; cum vita cælicis meditationibus velut infecta, cum votorum etiam in unum aliquem arcam conspiratio, Vocationis cælestis simul & Christianum nūcium advenit, quod interno cordis mortui correspondet, & in officij spiritualis confidentiam facit.

scipi

cipit. Cui cùm publicæ & solennes
 preces, ac manuum impositio acceffe-
 rit, ajunt supernam gratiam evidenter
 apparere, & hominem jam antè bo-
 num in meliorem vertere. Hinc voca-
 tionem apud populum æstimari & ef-
 ficacem deprehendi, apud Ecclesiasten
 cælestis favoris signaculum esse, quòd
 cum Deo fædus sacrum inierit, ut ab
 eo juvaretur, & edoceretur, ipse nihil,
 quod verum, quòdve sanum, reticeret,
 nihil humanum adderet, & gregi Dei
 Vitam, sanguinemque, si opus foret,
 impenderet: simul etiam terrenis im-
 munitatibus renunciaret, & reipsâ spi-
 ritus boni dictamina exprimeret. Bea-
 tam, ô beatam Ecclesiam, cujus Mini-
 stri non ob victus securitatem eò desti-
 nantur, ob ingenium obtusum, eò con-
 demnantur, ob literularum usum eò
 admittuntur, ob parentum largitiones
 eò intruduntur, ob sanguinis pretium
 eò elevantur, ob curiositatis consen-
 sum, eò promoventur, ut, quid in ani-
 mas, vel contra eas possint, experia-
 mur! Beatam, ô beatam Ecclesiam,

178. DE REPUB. CHRIS-
quorum Ministri honorem Dei Ver-
bo; opes incrementis Ecclesiæ; erudi-
tionem fugæ Dæmonis; voluptatem
carnis depreffione; famam pauperum
testimonio; finem fidei sertulo termi-
nant! Beatam, ô beatam Ecclesiam, u-
bi Deus vocat; homo paret; Angelus
adjuvat, magistratus consentit; popu-
lus audit; juventus succrescit! Athei
illis, qui majorum suorum solitudi-
nem & fortitudinem, quæ à Deo voca-
ti, animabus suis metuentes, Antichri-
sti imposturis colla subdixerunt, in fa-
cilitatem quandam & negligentiam
vocationis deformaverunt!

84. De Concionibus.

DE Concionibus, quæ in Templo
fiant, suprâ diximus. Eas Presby-
ter & Diaconus habent. Et ille qui-
dem S. scripturam, hic Religionis capi-
ta explicat: his subordinati sunt alij, qui
etiam post mortem succedunt: non enim
hic licet cadaveribus inhiare. A preci-
bus, ut & sacrâ psalmodiâ fit initium &
finis

finis. Nihil hîc vidi à nostrâ, quam Augustanam vocant, Confessione alienum: nec enim Religionem nostram, sed mores improbant. Cùm precantur, aut Dei Verbum audiunt, in genua provolvuntur, & manus elevant, sed etiam pectora tundunt, ut animâ exultent. Nugari in templo, aut soporari, piaculum est. Cùm lectiones è sacris & devotis Doctoribus quotidianæ sint, nō minùs tamen frequētes adsunt. Nā quæ pietati impendatur, optimā occupationē judicant. Hæc si dimidium vitæ sibi petat, adhuc equo minus esse arbitrantur. Admiratus sum hominum motus, cùm interdum spiritu exultare, persæpe in lacrimas resolvi animadverterem: nec enim vel Christi beneficia, vel hominum delicta frigidè recitant. Christi vita per universum annum ita distributa est, ut singuli admirandi actus suam memoriam habeant, quibus temporibus etiam jejunia suâ, nec affectata, nec imaginativa, accommodant. In ceremoniis nihil habent Tragici aut Theatrici: volunt enim ho-

mines facere non attonitos, sed meliores. Habitus ut omnibus honestus, ita Religiosorum nihil habet insoliti. Color candidus Religionis, rubeus Politicæ, cæruleus eruditionis, viridis alimentationis proprius est; nec tamen sic Christianos distinguit, ut putem majores esse colore, quàm virtutibus aut vitiis differre, aut ceremonias indifferentes tanti, ut omnes scrupuli, omnis inspectio, omnes sacræ decisiones iis absumantur. Ann quia hominum vitia validiora sunt, quàm ut iis nos opponamus, hoc agimus ut festucas secemus, aut muscas percolamus, ne agamus nihil? Illi quia virtutes plantant, vitia eradicant, de discriminandi pulvillis, & addendis bacillis per otium conferunt.

§5. De sacra psalmodia.

Musica etiam non minima apud illos cultus Divini portio est, quicquid scrupuletur infernalis melancholia. Laudant Deum tum lingui
maxi

maximè, tum tubæ etiam clangore, na-
 lis & cytharis, tympanis & choris, fi-
 libus & modulis, cymbalis & organis
 ariis. Sic visum est sanctis vatibus, nec
 iussu sit Christus, ne dum prohibuit:
 c Satanae illudatur, qui in suis nunquā
 etatur, nisi cum Dei injuriā. Cantio-
 es sacras magno numero habēt, quas
 uno ore decantare possint, libellos
 inguli adferunt, quibus memoriam
 vent. In iis admirantur B. Lutheri
 piritum, alios non dedignantur. Iu-
 undum est audire, universum popu-
 um quatuor aut pluribus vocibus cō-
 onare, nec in mensuram compositio-
 nis peccare. Id assuefactio secum fert,
 lum ad preces quotidie conveniunt.
 Quicquid numeris constat, Divinum
 quid habet, & in animos hominum pe-
 etrans. Unde Davidicam Poësin opti-
 nus quisque miratur & maximi facit,
 ic hodiernæ etiam, si casta sive Chri-
 tiana sit, favet. Quisquis eam conta-
 minat, abusus ingenij reus est: quis-
 quis ad fontes deducit, laureatus illis
 habetur. nemo credat nullam extra

idola elegantiam esse, nemo barbariem in sacris literis accuset. Satan hoc ludibrium est, qui ita nobis aure corrūpit, ut Citharædus minùs, quàm utricularius sonet. Et quid languor nobis facit sacrum carmen, petulans fallere, quàm boni intra nos languor, matitillatio? è contra quid nostias cogitationis mitigat, aut inquietat, nisi sacrorum carminum spiritus, prophanorum impudentia? Quicquid generis humani, sub cruce sordescunt, quicquid simplicitatis sacra, suprà quàm credi potest, animum vel neglectum quondam vocabulis aut syllabis reperiunt. Gratias agamus Deo, qui silentibus vel precantibus, ejulantibus vel canentibus semper præstò esse vult semper misericordiæ auribus patere.

86. De Sacramentis.

Sacramenta ad Christi institutum & Ecclesiæ primævæ ritum administrantur, frequenter ob ineffabilem usum; reverenter, ob supremam dignitatem

tem; eleganter, ob devotorum intuitum. Infantes, cum S. Triados nomine solvantur, testes fidei & obligationis habent, cum maximè patrem, tum honestissimum par conjugum, & amicos exoratos alios etiam absentes, qui huius rei & faciant fidem, & habeant curam. Hoc enim debere ajunt paternos, ut in parentum locum concedant, & spiritualium liberorum rationem Deo reddant. non diligentior tutoris inspectio esse debet, quàm Patrini, diligentior forsasse major, quò arctius per Christum inter eos vinculum. Qui hinc aulam quærunt, scelus committunt: qui liberis optimos inspectores, & virtutum admonitores exorant, optimè consulant. Sacra Cæna quoties exhibetur, ut omnes invitatur, ita convivas habet, nisi quos ipsa necessitas impediatur, omnes, quo concordiam suam testantur. Azymo Pane, & Vino sacra mysteria ad altare communicantur, nihilque hinc tenerè mutat supercilium. Quotquot deunt, cor contritum, animam fidelè corpus ad emendationem paratum adferunt:

ferunt, ac paulò post ipso opere quo promissere ostendant. Hoc illis felicissimum Dicastrium est, ubi offensione dirimuntur, & tolluntur. Nam qui irasci possit fratri, ut Deum renuere velit, aut admittere nolit, is horrore Reipublicæ foret, neutiquam tolerabilis. Hic se etiam sistunt, qui, postquam Diaboli fraudibus succubuerunt, Ecclesiæ iterum sunt reconciliati quorum salutis & resipiscentiæ ita ex animo congratulantur, uti casui indoluerunt. Hoc maxime faciunt, ne quod scelus vel Ecclesiæ, vel Reipub. imputetur; se Christianâ expiatione semet & alios liberant ac lavant. Qui id negligunt, suæ & alienis delictis opprimuntur, Fuit tamen, cum apud Ecclesiam peccatores deprecarentur; nunc, quod malè venit, secus est. Et gloriatur tamen Mundus disciplinâ suâ nihil esse severius, nihil consonantius, Quam sanctam laudem Majores nostri ferunt: ne quid agamus, dicet aliquando, si erit posteritas.

87. *De Absolutione & Excommunicatione.*

Quas Christus commisit solvendi, ligandiq; claves, eas religiosissime asservant. dum alij earum alteram sq; adeò levigant, alteram abscondūt, ut sint, qui illam atterere, hanc perdidisse eos dicant. Confitentur peccatorum summam singuli, permulti etiam species, sive in amici (quo nemo rectiore aliquo caret) sive in Ecclesiæ aures, qua se ingenuitate admodum levare confirmant. Seriae poenitiæ, ardenti fidei, & studiosæ correctioni Christus per Ministrum clementiam pollicetur, simulationi iustitiam cōmittatur. Non metuendum est, ut Religionis Christianæ ignarus quisquaam deat, cum in scholis id quærat, & curetur sollicitè. Cæterum ut conscientie diligentius sanentur, multi ex Religiosis huic salubri negotio destinati sunt, sed innocentia vitæ, & fervore Spiritus electi. Si quis hominibus diffidat, nemo, ut penetralia referat, urgetur, sed cordium scrutatori Deo relinquitur.

In retrogrados autem, vel duræ cervicis homines post fraternas, paternas, & magistratus admonitiones frustratas Dei iram, Ecclesiæ dedignationem Reipub. nauseam, & optimi cujusque abhorrentiam pronunciant, eâ autoritate, ut idem concludere hoc Universum, sive Dei creaturas omnes appareat. Hoc omni morte acerbius judicant, & ad hominis restitutionem omnes magno conatu conspirant; reluctantem & pertinacem tandem Repub. eijciunt. Id ante quam fiat, maximis & sordidis laboribus, vel flagris etiam coercerent, quibus malunt delicta puniri quàm sanguinem (quicquid id liceat fundere. Neque certè Mundus multum proficit, qui vel pecuniâ, vel ignominia, vel morte maleficos libenter castigat, conscientiaæ lethargum, quo unaguntur præcipites, non excutit, ac petulantiam fame & laboribus nihil frangit, ut vel resipiscant, vel cohibeantur. Malus ille Medicus, qui paratiùs urit & secat, quàm purgat, & refocillat. Nuspiam felicior Respublica dabitur quàm

iam quæ quàm plurimos servet ci-
es, perdat paucissimos: cujus hoc prin-
ps ad miniculum est, si Divinâ reve-
ntiâ inculcatâ, & peccatorum fædi-
te expositâ, priùs discamus nolle pec-
re, quàm non audere: sin omnino
ideamus, non posse pòst, si omnino
errumpamus, ut expiemus & luamus,
ligi.

88. De Matrimonio.

Matrimonium ab ijs magnâ de-
votione suscipitur, magnâ cir-
umspectione aditur, magnâ huma-
tate colitur, magnâ observantiâ ha-
etur: nullibi tamen magis f. curam
t. Nam cùm dotis insolentia & victus
pericula absint, superest, ut Virtutum
ntum, interdum etiam formæ, fiat æ-
imatio. Viginti quatuor annorum
veni licet 18. an. Virginem ducere,
d non nisi parentum consensu, co-
natorum consilio, legum approba-
one, DEI benedictione. Sanguinis
pudeos maxima reverentia est. Jun-
unt illos plerunque ingeniorum con-
formi-

formitas, morum amœnitas; sed etiam quod rarum alibi, pietatis commendatio. Impuritatis maxima culpa est, & ligum in eos acerbitas. Sed, ablatis occasionibus, facilè evitantur delicta. Nuptiæ omnino nullas habent impensa nullum strepitum; ne quid mundanæ ineptias, aut insaniam expectemus. Sponsum deducunt juvenes, sponsa Virgines, & sacræ copulæ animo precibus applaudunt. Inde parente utrinque ac proximi conveniunt, & dexteras nectunt, ac novitios concordia, laboris, temperantiæ, sed maxime devotionis & patientiæ admonent. Ita absque ebrietate, quæ omnia alibi sacra initiare sueta est, non verò absque hymno, & Christianâ congratulatione maritantur. Dos omnino nulla, nisi Divina promissio, parentum exemplum, arte utrinque scientia, concordia voluptas supellex ex publico cum æde assignatur. Atque hoc compendio illam nostram Crucem, Supplicium, Carnificinam, Purgatorium, & quocunque nomine inauspicata conjugia increp-

us, tutissima & expeditissima red-
ant: quæ si quid fortè asperitatis ha-
ent, omnium amicorum experimen-
s limantur & poliuntur, dum nihil in-
delitatis accedat, quod gravibus pœ-
is excipiunt. Nec enim Deus dolo-
m suum, quem ex nostrâ desertione
abet, quam parentalis & conjugalis
moris oblivione expressit, justitiam
elo probavit, ut ingratitudinem, &
erfidiam abhorreremus simul & pu-
iremus. Quæ duo enormia cum in lu-
im verterit mundus, semper habet
equiores, qui nequam excipiant,
emper, qui illusoribus seriò impo-
ant. Hinc tot impuritatis mala, quæ
ffundit vitia, confundit dotes, cir-
umfundit morbos, defundit maledi-
tionem, diffundit infamiam, effundit
onscientiam, infundit saturitatem,
erfundit sordibus, profundit opes, re-
fundit minas domini, suffundit de-
sperationem, transfundit
pœnam.

89. *De Mulieribus.*

QUæ itaque feminæ jam sunt
 etæ conjuges, solertiam sua
 quam in Collegio acuerunt, exhibe
 Nam quicquid ex serico, lanâ aut li
 humana industria perficit, ea mulieb
 artis materia, & obiectum est. Discu
 igitur filare, nere, acupingere, texere
 variis modis spartâ suam ornare. Aul
 harum artificij sunt, vestes opificij, l
 tiones officij. Superest, ut domum
 iam, ac culinam curent, ac purgatas l
 beant. Quicquid eruditionis impetu
 runt, ut ingeniosæ sunt, ita diligenter
 excolunt, non ob id tantum, ut aliqu
 sciant, sed etiam ut aliquando doceat
 In Ecclesiâ & Senaculo ipsis tacendu
 est; non minùs tamen pietatē & m
 res efformant, non minùs cœli don
 riis elucent. Nihil huic sexui à Deo n
 gatum est, si pius sit, cujus illa in om
 ævum benedicta Maria gloriosiss. e
 exemplum. Si historias audiamus, nul
 virtus feminis inaccessa fuit, in nul
 non excelluerunt; cæterum multæ T

urnitatem vix assequuntur; habemus tamē, quas viris opponamus, quas æferamus, aliquas Monicas, Ecclesiæ ditas, parentibus gratas, maritis concordas, viduitatis observantes, liberis neficas, amicis officiosas, egentibus les, omnibus commodas: quibus ut matrem meam annumerem, cogit pie. Quòd si imperiosæ aliæ plurimæ sunt, illorum culpa est, qui effeminati osculas duxerunt. Nihil periculosius, quam fœminas in occulto regere, vis in aperto parēre. nihil est econtra insultius, quam rem suam quemque quamque curare. Rarissimum illis, nec masculi facinoris verberare conjugem. Uxor, quæ vapulat, inter as sordet: concordia maxima jactant est. Monstrum sit corpore jungi, animo dissentire. Mundus mulieribus nullus, nisi ille Petri 3. 3. dominium nullum, nisi in supellectilia, ancillariam, quod mireris, nullum, nisi id orbis aut casus aliquis poscat. Nullum pudet muliebris officij, aut tædet servire marito. Ita labores honestos

nemo

nemo vir dedignatur, quo vis mune
Non enim contraria sunt sapere, &
borare. Si modus adsit, nihil tam rat
nabile est, quàm publico bono con
lio juxtà & opere adesse.

90. De Puerperio.

Mulierum corona fœcundit
qua omnibus terræ Athle
excellunt; nisi fortè perimere hor
nem, quàm parere, majoris sit. Res
raculo non caret, sustinere femin
tantos dolores, superare infantem ta
pericula. Natâ prole, id unum gratul
tur amici, civitatis cœlestis spem e
cætèra futuræ miseriæ condolent.
omnino excedit, quod Christi nativ
te ad vitam renati sumus, qui morti
bebamur. Epulum natale nullum
id enim jam antè dixi, posse in
cris suis & solennibus vino car
quod alij nolunt. Obstetricum m
ma honestas est, nec nisi peritiss
admittuntur. Quor ligiosior fem
eò hanc negotio aptior; sed nec nat

gnitio desit. Nutrices, nisi casus im-
 onat, non ferunt; volunt enim mater-
 am lac liberos sugere. Quæ Puerpera-
 am & infantum curam habeant, fe-
 minæ adduntur plerunque viduæ, qua-
 am hæc occupatio potior; sed etiam
 vunculæ, quæ infantibus serviant.
 aptissimus præsentē Ecclesiâ confer-
 r, nisi infans periculosè langueat.
 nomnino abripiatur, sciunt semen
 d. lium sanguine Christi ablutum, ac
 otimè sperant. Tempus puerperij
 2. dierum est, post quos Deo solen-
 s gratias agunt. Cibus delicatior ex
 iblico datur, & qui conveniat. Nam
 mulierum ars Medica est, haud infe-
 k. Viri, si velint, possunt interea alibi
 vere; si nolint, non expelluntur.
 onjugalis castitatis maximum stu-
 um est apud illos, ac pretium, ne vo-
 ptate sese frangant & enervent. So-
 lis propagatio decus suum habet: li-
 dinis æstus vituperium. Alij pecu-
 um instar cohabitant: quamvis pecus
 bea, quod iis exprobet, quos dece-

bat mutuo amore, mutuoque auxilio
 primum curare cœlum, postea & ter-
 ram: unde illi credunt etiam conjugum
 fornicationem aliquam & pollutionem
 esse posse. O carnalēs, quibus non
 tantum illicitis, sed in licitis peccatis
 non est pudor! sed quid agamus, cū
 saginæ undique & illicitij triclinia sunt
 cū jejunijs, continentia, vigiliis,
 laboris nomina apud nos suspecta,
 invisā? Ita fit, ut, cū omnia nobis li-
 ceat somniemus, quæ bona & salubria
 sunt, quæ pura & virginea, non
 beant.

91. De Viduitate.

CUM morti nullum vinculum
 sistat, conjunctissimi etiam con-
 juges dissolvuntur. Si maritus mori-
 tur, uxor ædibus cedit, & ad viduarum
 sedes concedit, ubi reipublicæ aliqua
 operâ serviat, nubuntque, si libeat, iu-
 rum, non verò antè annum, prioris
 moris reverentiâ. Si mulier diem

at, viduus apud vicinum capit cibum, vel in publico cum aliis alitur, dum post annum aliam fortè ducat. Pupillorum nullum omnino periculum est, cum aequalis sit omnium in Collegio via. Nam parentes nemo in hac Republica tantum habet; sed parentem ipsam Rempublicam. Viduarum æstimatione ex devotione, continentia & industria est: unde matrum loco honorantur, & formationi juniorum adhiæntur. Decet enim, ut, quæ inanitatem hujus mundi sunt expertæ, incautores admoneant, cohibeant, corripiant. Nec enim facilius Satan in nos unculos agit, quàm cum meras delicias promittit, ubi minimum est voluntatis, doloris & tædij maximum. Hinc quotquot carne oblectari, vel ire peccatum laudant, aut nihil expertos, aut inè sensibus dementatos meritò judicamus. Mentis vesania est, mundum cognitum æstimare; simplicitas incognitum appetere. Itaque hoc viduitatis munus, opinionem & famam carnis

apud inexpertos minuere, apud impuros æstimatores, impetum increpare: cùm exemplo suo commonstrent, non esse carni semper obsequi necesse, imò abstinere ob ingentes usus, tam sacros quàm civiles, præstare. Sic enim caleamus, ne spiritus conflagret: sic restinguamus, ne extinguamus spiritum: sic frigeamus, ut non gelaſcat corpus: sic foveamur, ne accendamus corpus. Displicet Deo luxuria, placet conjugium, viduitas ei honorata, virginitas in deliciis est. Maxima hominis castitas, maxima elegantia, maxima excellentia est, ubi Christus se ardentissimum sponsum profitetur.

92. De Senaculo.

Templo impositum est Prytæneum, locus ut rarissimis, ita augustissimis & maximè solennibus conventibus destinatus. His super Dictatores creantur, & mutuam fidem cum populo ineunt: hinc Statuta Reipublicæ

licae recitantur: hinc exterorum legati
 audiuntur. Maximi splendoris etiam
 hoc est, siue in Reipub. maiestatem, si-
 ue ut per oculos etiam, mentes gene-
 rosas erudiat. Nam ut mundi historia
 ariè hinc expressa est; ita qui optimè
 meritis mortalium meriti sunt, maxi-
 mè resplendent. Vidi hinc inter He-
 roas Jo: Fridericum, Sax. Electorem &
 ex meis Christophorum Ducem Wir-
 temberg. PP. Christianissimos, alios-
 que virtutibus non minores. Hinc im-
 perantis virtutis, vel vitij commoda,
 & incommoda exprimebantur: hinc
 vigilantiae germina, socordiae zizania,
 humilitatis lux, ambitionis vertigo;
 hinc amoris robur, tyrannidis lubrici-
 as, exempli sequela, dissolutionis
 chaos; alibi Veritatis simplicitas, sophi-
 stices sonus, politurae elegantia, barba-
 rici strepitus: hinc Divini, Christiani,
 humani, & Satanici Imperij facies,
 consonantiae, & differentiae, leges &
 rationes repraesentabantur, sine ubiq;
 aut felici, aut tristi appposito. Hic supre-

mi judicij imago tam læta, quàm horrida exhibebatur, virtutum præmiis vitiorum pœnis artificiosè commonstratis. Quid dicam? hic mihi, aut nuppiam Microcosmum inspexisse videor, sumptus non temere profusos sed in hominis absolutam formationem impenso. Cum quibus si nos vel Deorum Cœlum, vel Satyrorum terram, vel Næptuni mare, aut Plutonis inferna conferamus, quàm frigemus, quàm ridebimur, humanum ingenium nisi fabulis & somniis ineptum non proflare, non in medium prodire, nec minus tamen cultus Divini, amoris in patriam, & eruditæ solertiæ opinionem, atque famam apud populum tueri velle!

93. De Senatoribus.

Senatores civium sunt ornatissimæ pietate, integritate, industriâ conspicui, & longo rerum usu probati, numero. XXIV. extrinis Ordinibus pa-

rite

ter delecti, & apud cives ob affectum
 Rempub. optimum tam honorati,
 quam dilecti. Hos extulerunt Cives,
 non ut omnibus virtutibus eximerent,
 sed velut earundem luminaria omni-
 bus præficerent. Hinc omnium pro
 religione, pace, & eruditione zelus;
 eandem rerum bonarum omnium af-
 fluentia. Non gaudent senatores aliis
 ambulare, aut succum extrahere, aut
 curiosè saginari: sed, ut sol solet, omni-
 bus illucescunt, omnibus confidunt,
 omnibus laborant. Siquid gravius in-
 dat, & ipsi Deum ardenter implo-
 rant, & populi preces deprecant. Ma-
 jorum vestigia laudabilia curiosè ob-
 servant, & posteritati inviolata trans-
 mittunt. Nuspiam vidi diligentiorē
 præteritorum indagationem, nuspiam
 futurorum magis sollicitam curam.
 Hinc præsentia ad regulas subinde ex-
 minant, & si qua particulā declina-
 unt, revocant. Siquid in meliorem
 formam perfici potest, maximopere
 gaudent occasionem datam, qua, cur

vixerint, posteris testentur: hoc tamen
 vitæ laudabile pensum judicant, si rei
 publicæ florem & incolumitatem ser-
 varint. A pristina vitæ tramite nemo
 se abdicat, ut appareat, non alios facto-
 homines, sed in sui muneris dexterita-
 te approbatos: ita labori sive honestæ
 occupationi honos suus servatur. De-
 crepitos ut magis honorant, ita minùs
 onerant, & junioribus suffulciunt: unde
 Extraordinariorum XII. alij substitui-
 tuti. Si quis enormiter peccet, quod vi-
 contingere posse ajunt, loco movetur
 & gravissimè in eum animadvertitur.
 Præmium omnium recti conscientia
 est, qua exultant, potuisse Divino aux-
 lio propagare Evangelium, tueri subdi-
 tos, excolere juventutem, orna-
 re terram, adaugere
 cœlites.

94. *De Hortis.*

Circa Collegium duplex hortorum series est, una indistincta, altera in civium ædes divisa, utraque plus nullum vegetabilium speciebus ita dornata, ut vivum sit Herbarium. Non autem licet ordinem distributionis confundere, qui hortulani industriâ cœli plagis aptatus est, & colorum concinnitate mirum quid, & quasi pictam tabulam refert. Ex animantibus aves caveas hîc suas habent, apesque lvearia quàm plurima, quæ sollicitè curantur. Quæ ad rem medicam, aut culinarum, aut coronas faciunt, suas etiam seles habent. Hinc multiplicem usum & voluptatem habent, suaveolentiam, æris correctionem, mel, pharmaca, ærium concentum, informationem. Aquæ irriguæ satis est, quam artificiosa fistulæ spargunt, nec etiam Musica abhorret ab aqua; sed hic sumptus nimios vitant. Extra mœnia spatiosissimos

hortos habent, quibus victui satis faciunt: nam illi interim ad elegantiam magis confiti sunt. Discunt autem hinc humanam speciositatem arbitrari, quod unius anni florilegium est: enascimur, exsurgimus, floremus, flaccescimus, arescimus. Ex nostro interitu ortus iterum & multiplicatio. O Beatos illos qui inter salubres herbas discunt etiam considerare Deo, qui flores nutrit, & vestit sine illorum cura! discunt donorum varietates & differentias hinc annotare, & gratum odorem Deo connectere! Et quid opus est, enumerare quid homo ex Dei creaturis discat cum in minutissimum foliumlectionem integram habeat? Eos potius miremur, qui cum terram maximè diligant quod optimum est terræ, ejus usum & elegantissimam picturam negligunt neque tamen volunt videri terram ornare, quam non nisi barbaris pedibus calcant. Nos ob perditum paradisum ingemiscamus, & restituendum desideremus. Nam ut res naturales

in vitiato lumine intuemur: ita per
 ignum Crucis visu aliquando reddito,
 annuum non superficies, sed penetra-
 re intuebimur.

95. De Aqua.

Aquam Christianopolitani non
 minus habent, quàm terram
 opitiam. De Navigatione apud alios
 nunc nihil dicam, qui fungorum in tar-
 co se non movent, fortasse aliquando
 integrâ recitatione id facturus. Nunc
 uid potui & abluitioni apud illos ser-
 iat, hic annotandum est. Fontis limpi-
 ssimi divit in scaturiginem urbi in-
 ductam per compita primùm, dein
 tiam ædificaverunt, ut undique
 qua abundet, & è proximo petatur.
 Deinde occultis canalibus lacus ef-
 fluentis rivulos per sordium recepta-
 ula deduxerunt, ut quotidianis inqui-
 tamentis ædes evacuent. Quo nescio
 excogitari possit ad publicam salu-
 ritatem aliquid convenientius. Un-

de mihi oppidò sapuisse visi sunt, qui hominem non tantùm comtum & cristatum, id est, pudore & schemate involutum, sed inter sua erubescenda nudatum, & necessitatis humanæ convictam voluerint adjutum, ac liberaliter habitum. Hæc enim ut nos nobis exprobrant, & ex illâ imaginationam aurâ ad luti fœtorem retrahunt: ita simulationis admonent, qua minùs lutulenti habitemus. Hinc balnea illis, ab omni ætate usurpata; sed quæ illi privata volunt, frequentia sunt, publica nisi juventutis nulla, carnis nuditati metuentes: hinc secessuum eluviones sanitati conferentes; hinc vestium lotio, quas homo variè inquinavit, & quæ sunt alia hominum detergentia. Vah corpus! quàm sordes! quàm fœtes! quàm fluis! quàm sudas! quàm squales! quàm putres! & animæ tamen places, animæ imperas, animam fatigas, animam deprimis! Misere-re, ô fons vitæ, & saniem illam, illud pus nostrum, illum impurum sanguinem.

em, cruore tuo sanctissimo ablue, &
 lustra, ut qui nostra impuritate sumus
 hominabiles, tuæ innocentiae stolâ
 induti reddamur in conspectu Dei ac-
 ceptabiles, neque pudeamus, quando
 reddes unicuique secundum opera
 sua!

96. *De Senibus.*

Senes utriusque sexus maximo ha-
 bent in pretio, itaque curant, ne ul-
 la afficiantur molestia: cum senium i-
 sum morbus sit. Habent ergo, qui
 eos foveant, exhilarent, honorent, con-
 solant. Nam cum eos & animi & cor-
 poris vires destituant, semper sunt sus-
 culciendi: cum vitæ humanæ tædio, &
 ot calamitatum, ac suorum etiam er-
 rorum memoriâ langueant, juvenili a-
 critate temperandi sunt: cum maxi-
 mis laboribus & in rempub. meritis
 isque ad corporis curvitatem spectatâ
 lide & sedulitate sint defuncti, nihil
 honoris & reverentiæ ad gratitudinem

eis sufficit: cùm denique vitæ huma-
 næ maximas, non theoriæ aliquâ sub-
 tilitate, sed praxeos asperitate, & per-
 plexitatis terrenæ experienciâ, possi-
 deant, nihil tam ingratum & volati-
 le potest excogitari, quod non ad sen-
 ctutis cotem affrictum, multum de o-
 pinione sua remittat, & mortalitati
 propiùs se accommodet. Quæ sanè
 axiomata si quis juvenum sciret, quan-
 to errore, sudore, pudore, periculis &
 plagis senibus constiterint, quæ illi
 nunc sepulta intra se habent omnia, &
 unico CAVE comprehendunt, nun-
 quam ita temerarius foret, ut senilia
 rideret consilia, sua admiraretur. Sed &
 hoc senes conferunt, ut, cùm magnam
 turbam cognitorum ad quietem suam
 præmiserint, cùm emergere tandem
 bonos, & occidere malos viderint plu-
 rimos, cùm Dei regimen & Ecclesiæ
 naviculam contra Satanæ insultus &
 turbines pergere & elictari animad-
 verterint, cùm succrescentem virtu-
 tum sobolem, & pietatis propaginem

fin

ut intuiti, atque ita libenter ad vitam
 vitam se componant, omnibus mor-
 humanitatem & commoditatem
 commendent, omnibus Mortis fami-
 litate præeant. Nam quia omne no-
 um studium, omnisque sapientia,
 nisi mortis meditatio, est; decet, ut,
 ii temporis plurimum in iis insum-
 erunt, mortalium cunctorum mortis
 ut peritissimi.

97: *De Advenis & pauperibus.*

[N advenas & peregrinos maximæ
 & humanitatis & liberalitatis sunt;
 ius velego infimæ fortis homo, te-
 monium evidens sum. Id tamen cu-
 ant, ne quâ hospitum licentiâ aliquid
 contagij cives contrahant. Caupona-
 um alicubi flagitia ipsis inaudita, &
 cognita sunt: quæ, si scirent, execra-
 entur. Hospitem uno & altero die fru-
 aliter habent, exulem aliquandiu a-
 unt, agrotum benignissimè curant.
 auperem & fovant quo ad satis, ac
 non.

non sine stipe dimittunt; omnes tam
 scrupulosè verbis & opere examinant
 ac exinde tractant. Mendicum nullum
 sciunt, nec ferunt; ita enim judicant,
 quis omnino egeat, non admonenda
 esse rempublicam officij sui, quorum
 neutrum apud eos fieri potest, & dece
 si quis corpore valeat, nunquam licer
 eum operam suam Reipub. denegare
 quæ ad recipiendum inde victum suffi
 ciat. Quod tamen utrumque alibi ne
 gligitur. Nam cum haud rarò efuriant
 qui maximis laboribus defunguntur
 cumque sub onere lapsi derelinquan
 tur & abijciantur; contrà qui diviti
 donari turpiter ejecerunt, qui que car
 nis mollitie omnem sudorem subte
 fugiunt, ex publico plerunque alantur
 fieri non potest, quin panis filijs ere
 ptus canibus proijciatur. Id verò omni
 no ex Mûdi regulâ debemus, Nã quo
 rum opulentiæ plærunque impietati &
 luxui servit, rarò atque corruptissimè
 membra Christi adjuvat, ea merito im
 postoribus, agytis, circulatoribus

sym

amphoniacis, ciniffonibus diripien-
 exponitur, ut appareat, sordere
 aristo tam malè partos nummos, tam
 iquo possessori objectos. Interim
 non deest Christo, qui suos sustentet,
 nos indigentia etiam saturat; sed nec
 sunt, qui vestes exutas proijciant, &
 Christo viam sternant. Ego certè, cum
 undum in me semper avarum, sem-
 per tenacissimum & sordidum sim ex-
 rtus, apud Christianopolitanos didi-
 , superesse, qui ob Christum, & per
 Christum omnia communicare ge-
 ant.

98. *De Aegrotis.*

MOrborum ut variæ sunt spe-
 cies, ita multiplex debet esse
 nostra pietas. Quod maximè observât
 christianopolitani, qui animas, ani-
 mos, & corpora afflicta didicerunt
 curare & solari; huic rei omnes incum-
 ant, ut & sibi, cùm opus est, adesse &
 ijs possint. Medicina, Chirurgia, cu-
 lina

lina ægrotantibus æqualitet debentur
 omniumque promptitudo concurrere.
 Non hîc superior Pharmacopoliû ex-
 haurit, inferior sine lenimento tor-
 quetur: non Medicorum apud magna
 turba est, apud minores solitudo
 quamvis omnino in Mundo plures di-
 vitum à Medicis interimantur, quàm
 pauperum. Mulierum & viduarum
 maxima hîc opportunitas est atq; de-
 teritas, quibus Respub. languentium
 curâ perhumaniter commendat: qui
 etiam hospitia habet, huic rei destina-
 ta. Solent autem præ reliquâ medicis
 ægrotorum animos excitare, & pristin-
 i roboris admonere, ne quid fortitu-
 dini Christianæ decedat; deinde soliti
 temperantiæ com monefacere, ne ni-
 mium tumultu anti corpori indulgeant
 postea etiam ad obsequium Medicinæ
 attemperare, ut insuavitatem curatio-
 nis non abhorreant. His sane tribus
 Crux Christi excipitur, imponitur, fe-
 tur. Cùm pestis sævit, mirum dictum
 quàm minimè diffugiant; sed manu

ei expectent. Nam qui credit, apud
 Deum Voluntatis suæ numerum iniri,
 inquam cogitat, quomodo se exi-
 at, aut subducatur. Quibus mens emota
 at vitata est, si tolerari possunt, inter
 patiuntur; sin minus, humaniter
 servant. Quod idem cum enormiter
 monstris habetur: id enim ratio ju-
 t, ut, quibus natura fuit iniquior,
 humana societas benignior esse velit,
 m & nos Deus non, quales vult, ha-
 t; sed, quales sumus, infinitâ man-
 erudine, & longanimitate sustinet.

99. *De Morte.*

Quis dicat, Christianopolitanos,
 cum benè vivant, malè mori? i-
 dè, cum semper moriantur, quis vi-
 uros aliquando dubitet? Hæc una
 espublica Mortem nescit, & tamen
 eud se habet per familiarem. Cum ad
 mnum se (ita Mortem vocant) com-
 onunt, magnam animi præsentiam
 sectant. Testantur religionem suam,
 & fidei.

& fidei pignus Christum habent. Tēstantur amorem patriæ quam pio voto obsignant: reliqua Deo relinquunt. Nulli testamentis opus habent; si qui tamen fieri volunt, amicis id communicant. Si cum morte conflictentur publicæ preces fiunt pro Christianæ athletæ victoriâ. Si anima angatur, præstò sunt Divinæ Veritatis testes, & interpretes, qui omnibus Christianis benevelle Deum, confirmant. Si corpus cruciet, futuri solaminis, sanitatis, gloriæque perpetuæ fiducia opponitur. Quid multis hæc explico? singulis fi debentur, & exhibentur. Moritur multi adesse solent, ut Vitæ humanæ & Christianæ catastrophæ intueantur: nam quæ nulla præcepta apud nos impetrant, unicum exemplum evincunt: quamvis in illa humilitate & æqualitate parum habeant, quod illis Mors auferat: tamen vel ipsum corpus nobis nuncium, est, è quo non sine tremore expellimur, quod horridum post nos relinquimus. Defunctis propitium De-

jam sistuntur, toto animo precantur, & loco inutilis planctus hymno adaccommodato animulam commendent: denique vovent, ut, cùm Deo visum fuerit, corde contrito, corde fideli, corde consolidato in Jesu Christo beato dormiscant.

100. De Sepultura.

Corpus exanime albâ stolâ induit, & alterâ ab obitu die apertâ facie ferunt, ac magno numero comitantur. Præcinit juvenis Prudentij & alios hymnos: sequuntur proximi facie plurimùm serenâ, vultibus nihil utatis. Congratulationem enim christiano deberi ajunt, non luctum; neque illas pompas aliud facere, quàm nos frangant. Cùm sepulcro est illatus, & matrê suâ tectus, Verbum Dei audiunt, quod ad mortem animet, & vitam informet. Memoria beati festiva nulla hic est; quoniam ajunt, id interruptè fieri vix posse. Qualis quisque

que fuerit, Deus novit, & posteritas loquitur. Quod tutius, quàm emptum aut extortum, certè confectum elgium. Laudatorum fama in fastis servatur, & ipsa passim loquitur, quæ suspectam apud nos reddit illa Heropluralitas & turba. Cœmeterium pulchrum est & pulcherrimum; sed extra urbem, quam viventium esse putant. Vidi circum parietes Mortis choream universas carnis species ad tumulum deducentis, affabre & ingeniosissimè depictam. Tumulus nemini, nec Crux ferrea, cui nomen demortui impressum: Hinc posterius suos maiores numerant. Si obsoletior ea sit, removetur & exequiali libro inscribitur, ubi familiaris requiruntur. Hæc apud eos negligentiùs fieri, mirum non sit, cum minimam vitam hanc æstiment, & ad illam aspirant. Unde nec hæc, nec alia illorum à nobis diversitates absurda videri debent: cum omnino constet, quisque vitæ beatæ consequendæ habet desiderium, ei nobiscum quidem credere

dm, toto verò cœlo aliter esse viven-
em.

IÆc sunt, *Christiane lector*, quæ
vidisse & audivisse in beatâ illâ
vitæ Dei mihi videor, & didicisse
genuè profiteor : ubi hoc maximè
olet, nec memoriâ meâ ad tot re-
m varietatē suffecisse, nec adesse ad
primenda ea, quæ retinui, elo-
gium, ut faciliè appareat, nunquam
fuisse Historicum. Velim autem nunc
mihi eorum stilum, qui plus, quàm vi-
rint, recitant : ego omnino minùs re-
re posse confiteor. Quòd si etiam
non satis dextrè mentem eorum & in-
tuti rationes accepi, est, cur indo-
ciatē meâ lugeam, & lectores
eos moneam, ne quid *Christianopo-*
tanis potius, quàm mihi imputent.
eri potuit, quod metuo, ut minora
timarim, majora neglexerim, ut res
apostero ordine enumeraverim, u
earumt

earum admiratione confusus fuerim
ut ad regiminis centra admissus minime
sim. Quid me vultis aliud? juvenis
sum, qui *arcana Reipublicæ* nondum
capio; sed externam tantum concin-
nitatem suspicio. Quod si penetraverit
illa datum aliquando fuerit, non deerit
quacum aliis id communicem, ingru-
nitas. Superest, ut audiamus, quomodo
hic discesserim. Id Deus non
finat, ut separari ego me ab hac Repu-
blicâ unquam patiar! Cæterum cum
omnia perlustrassem, reductus sum:
Cancellarium, ut, quo animo in civi-
tatem essem, explicarem. Is, Vidisti, in-
quit, amice hospes, quid vivamus
ubi? ut humana omnia imperfecta
sunt, nihil supra sortem nostram cor-
monstrare potuimus: mitigavimus a-
tatem, quod speramus, mortalitatis no-
stræ onera, atque ad hunc, quem tu
ostendimus, modum. Hic placuit
non quia omnibus exactior, sed fecisse
facilior: quæ annexa sunt incor-
moda, administrationis vigilantia su-
leva-

vantur. Si is vitæ scopus sit, ut co-
 mus DEUM, & amemus fratres, non
 ti erunt humanæ minutiae, ut Chri-
 anos anxios habeant & fatigent. Tu,
 m ad tuos redieris, omnia mitissi-
 è interpretator & moderatissimè.
 Audem nullam affectamus, invi-
 am deprecamur, vel, si exorari non
 possit, feremus. Nobis nostra tugu-
 illis sua palatia curæ erunt. Si omni-
 sæviunt, precabimur, ne eos ma-
 ad nos transvehat. DEUM eun-
 m colimus, Religionem eandem
 oitemur: si moribus differamus,
 audi id nobis esse non debet, cum
 balio cælo habitemus. Neque cer-
 mores nostros aliis obtrudimus, aut
 us omnes defensum usque ad i-
 em. Dijudicent nos boni, erudiant,
 rpant: videbunt non minùs esse do-
 es, quàm patientes. Quòd si illi o-
 nia sua excusaverint, nos nostra et-
 m accusabimus, atque meliora effla-
 tabimus. Interim ferant unius ac
 inutissimæ Insulæ paradoxa. Tu ve-

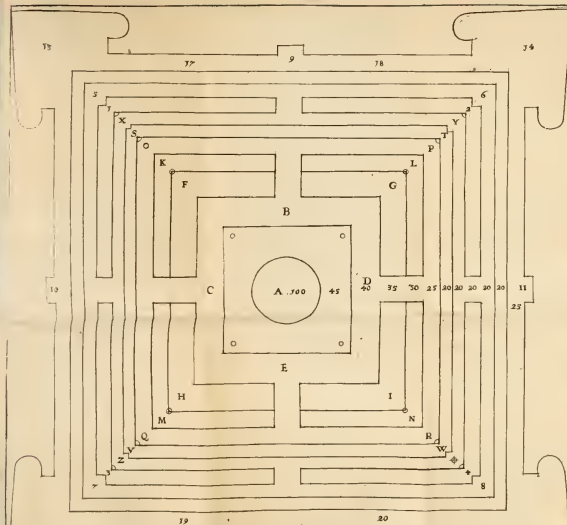
verò noster vel hic, vel alibi, oramus
esto. Non tenui ego lacrimas, cùm
hujus humanitatem aliorum rigidita-
conferrem, & tremula voce: Veste-
ero, inquam, quemcunque mei me d-
cant: hoc vobis dedico corpus meum
cùm aliud nihil supersit, ut anima lib-
rior sit. Liceat tamen ad meos redire
& honestam missionem petere, &
transfuga audiam. Risit hic Cance-
larius, &, ô obsequentem, inquit
præteriti, futuri timidum: Abi tamen
mi hospes, quocunque volueris,
Rempub. nostram cum melioribus
liis conferto, ut, quod ubique cor-
modum & bonum videbitur, ad nos
referas. Non enim anteferri aliis vo-
lumus, sed comparari. Nemo æquus
benevolus erit, quàm qui cœlorum
regno propiùs aptarit, qui à terra
moverit longiùs: unde dudum nos
exoptavimus sedem, ut infra cœlum
sic supra Mundi hujus cogniti col-
viem. Tum ego: Aut omnia me
sunt, inquam, aut apud vos erit; ubi

ciescam. Si quid terra melius habeat,
 non ego dignus forte sum, qui melio-
 rius fruar: Huic Reipub. vestrae ad-
 do labores meos, studia, vota, preces:
 regimen mei vobis trado, qui aliis im-
 prare didicistis. edam, bibam, dor-
 nam, vigilabo, loquar, silebo vestro
 ritu; Deum adorabo & colam vo-
 bicum. Nunc id unum quaero, an
 amicos etiam meos advocare liceat.
 Quos per orbis plagas dispersos habeo,
 vos optimos? Omnino, respondit
 Cancellarius: nec enim tam angustè
 habitamus, quin bonorum integram
 remem hospitari possimus. Dum
 hoc loquitur, hora meridiei duodeci-
 ma sonat, & campanularum dulce me-
 us auditur, quæ solemnum precum
 monitio est. Itaque valere, & in Do-
 mino ire jubet, ac salvum sub DEI
 conductu reverti quàm numerosissi-
 mis comitibus; Cumque amoris Chri-
 stianae dexteram porrigeret: Cave, mi fra-
 ter, inquit, ne te Mundo reddas, & à
 vobis abalienaris. Tum ego cordatior:

Ubitu, inquam, diversaberis, ego diversabor: communis mihi tecum erit populus, communis Deus: Ubi tu morieris, ego moriar, ibique sepeliar: atque ita mihi sit Jehova propitius, ut una memors à te divellat! Inde benedictionem cum pacis osculo accipio & ab eo, atque jam inter vos obambulo, ut, si hæc placeat Respublica, hic DE I cultus, hominum conversatio, ingenij formatio, cum bono DEO mecum propediem, quotquot estis boni, illuc eatis. Salvete, & valete in Christo.

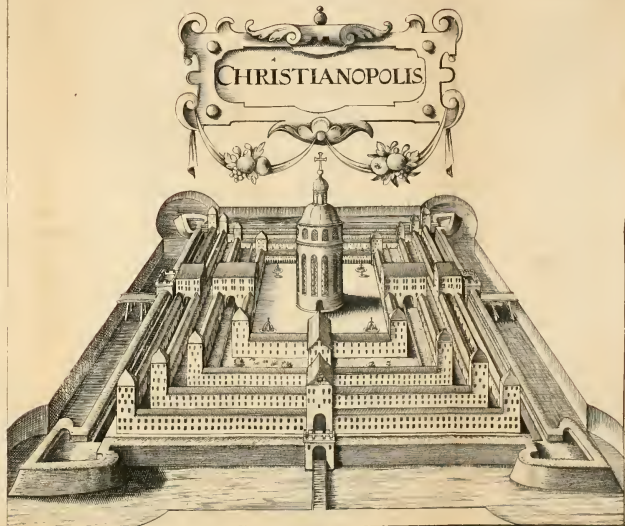
F I N I S.

A Templum cum Prytaneo.
 B C D E Collegium.
 F G H I Hortus Phisicus.
 K L M N Hortus Cuiusdam.
 O P Q R Interiora quatuor adium Civitatis.
 S T V W Publica platea.
 X Y Z Exteriora series adium.

1 2 3 4 Hortuli.
 5 6 7 8 Officinae et proutuaria.
 9 10 11 12 Quatuor portae.
 13 14 15 Quatuor propugnacula.
 16 17 18 19 20 Feneria.
 21 22 23 24 25 Loca fontium.

CHRISTIANOPOLIS

